

T.C
NİĞDE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YAKINÇAĞ TARİHİ ANABİLİM DALI

TANZİMAT DÖNEMİNDEKİ
TEMETTUAT DEFTERLERİNE GÖRE
AKDAĞMADENİ KAZASI VE KÖYLERİNİN
SOSYO-EKONOMİK YAPISI

(H / 1260-1261)

123000

YÜKSEK LİSANS TEZİ

123000

DANIŞMAN

Doç. Dr. Musa ŞAŞMAZ

HAZIRLAYAN

Zeynep AKBULUT

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANİSTON MERKEZİ

NİĞDE-2002

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Zeynep AKBULUT' a ait Tanzimat Döneminde Temettuat Defterlerine Göre Akdağmadeni Kazası ve Köylerinin Sosyo-Ekonomik Yapısı (H/1260-1261) adlı çalışma, jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza
Doç. Dr. Musa ŞAŞMAZ
(Danışman)

İmza
Ünvanı Adı-Soyadı

İmza
Ünvanı Adı-Soyadı

ÖZET

Osmanlı Devleti' nde Tanzimat-ı Hayriye Fermanı' nın ilânı ile önemli bir dönem başlamıştır. Bu dönemde mevcut kurumların yeniden düzenlenmesi hedef tutulduğu gibi malî, askerî ve içtimaî bir çok ıslahat da yapılmıştır. Tanzimat ile oluşturulmaya çalışılan yeni yapılanma girişimlerinin bir ürünü olan Temettuat Defterleri' nin düzenlenmesi bunlardan biridir. Bu, defterlerde vatandaşların sosyal ve iktisadî durumları hakkında önemli bilgiler bulunmaktadır.

Yerleşim birimleri, kaza, köy hatta çiftlik ölçeğinde incelenmiştir. Tüm haneler tek tek ele alınarak, hane reisinin adı, meslekleri, mülkleri, gelir kaynakları, senelik gelirlerinden alınan vergiler ayrıntılı bir şekilde kaydedilmiştir. Vatandaşların müslim, gayr-i müslim olma özelliğine göre farklı defterler tutulmuştur. Bu veriler, o yerleşim biriminin sosyo-ekonomik yapısını yansıtmaktadır.

Akdağmadeni Temettuat Defterleri 1844 (H/1260) yılında düzenlenmiştir. Bu defterdeki verilere göre, Sivas Eyaleti Yozgat Sancağına bağlı Akdağmadeni , XIX. yüzyılda 61 yerleşim biriminden oluşan bir kazadır. Akdağmadeni merkezi için herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Bu yerleşim birimlerinden Dürzili, Rumdiken, Ürneç karyelerinde gayr-i Müslim, geri kalan 58 karyede ise Müslüman ahali yaşamaktadır.

Kaza, tipik bir Anadolu yerleşim biriminin bütün özelliklerine sahiptir. Elverişsiz iklim şartları sebebi ile ekonomisinin iyi olmadığı anlaşılmaktadır. Kaza arazilerinin tamamına yakını ekili durumdadır.

Kazada yaşayan insanların büyük bir bölümü çiftçilik ile geçimini sağlamaktadır. Fakat az da olsa zanaat sahibi, tüccar, kamu görevlisi bulunmaktadır.

Vergilerin, genellikle aile reislerinin gelirlerine göre alındığı anlaşılmaktadır. Ancak, bazı istisnaî durumlarda mevcuttur. Bu da Tanzimat döneminde yapılmak istenen kazanca göre vergi alma işinin başarıya ulaşamadığını göstermektedir.

SUMMARY

An important era had begin in the Otoman Empire with the proclamation of Tanzimat. In this era, reorganisations in existing institutions and renewals in financial, military an social matters were aimed.

The organisation of “Temetuat Defterleri” is one of the attempts of the renewals. There is important information about social and financial conditions of the citizens in these “Defters”.

Cities, towns, vilages an deven formrsa re studied in detailsin these defters. Households and their chiefs, their occupations, estates, animals, yearly in comes and taxes are included in detail in “Temettuat Defterleri”. Different “defters” are kept for Müslim and Non-Müslim citizens. These “Defters” give important information about social and economical conditions about a seulement.

Defters of Akdağmadeni were organised in 1844 (H.1260). According to the information in this “Defter”, Akdağmadeni is a district of Sivas which is itself a province of Yozgat. No information was kept about Akdağmadeni. In Dürzili, Rumdiken, Ürneç non-müslims are living and in 58 districts müslims are living.

The districts has all the typical characteristics of an Anatolian settlement.it can be understood fom the information in the “Defters” that its economy is not so good because of the pcor and insufficient climate conditions. Almast all of its fields are planted.

Most of the people make a living by forming. But,there are also a few people who are tradesman, officers and who make a living by handicraft.

We can understand from the Defters. That taxes are colected according to the incomes of the family leaders. But, there are also some exceptions, too.

And these exceptions show that the regulations which were intened to establish the ballance between the incomes and the taxes were not fully succesfull.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	III
SUMMARY.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
KISALTMALAR.....	IX
TABLOLAR.....	X
GRAFİKLER.....	XI
ÖNSÖZ.....	XII
GİRİŞ.....	15
BİRİNCİ BÖLÜM.....	16
KAZANIN TARİHİ GELİŞİMİ, COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ ve NÜFUS DURUMU.....	18
A-TARİHİ YAPISI.....	18
a-Akdağmadeni İsmi	18
b-Akdağmadeni Tarihi.....	19
B-COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ.....	25
a-Konumu.....	25
b-İklimi ve Bitki Örtüsü.....	25
c-Yer Şekilleri.....	26
d-Nüfusu Durumu.....	27
İKİNCİ BÖLÜM.....	31
TEMETTUAT DEFTERLERİ KAPSAM ve ÖNEMİ.....	31
A-GENEL BİLGİLER.....	31
a-Tahrir Çalışmaları ve Tahrirde Uyulacak Esaslar.....	34
b-Muhassıllık İdaresinin Kurulması.....	35
c-Temettuat Sayımları ve 1261 Tarihli Sayım.....	36
B-TEMETTUAT DEFTERLERİ İÇERİĞİ.....	37
a-İsimler.....	37
b-Nüfus.....	39
c-İdari Bölünüş.....	40
d-Kişinin Mesleği.....	40
e-Vergü-yi Mahsusa	42
f-Tarımsal Üretim Yapısı.....	43

g-Gayr-i Menkuller.....	45
h-Hayvanlar.....	46
ı-Muaflar-Mağdurlar-Binalar.....	47
i-Yıllık Gelir ve Son Mühür.....	47
k-Defterlerdeki Yazım Hataları.....	48
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	50
KÖY YERLEŞİM BİRİMLERİNİN DEMOGRAFİK ve EKONOMİK YAPISI.....	50
A-DEMOGRAFİK YAPI.....	50
B-GELİR KAYNAKLARI.....	52
a-Genel Yapı.....	52
b-Yerleşim Birimi Sayısı.....	53
c-Kaynaklar Dengesi.....	53
d-Gelir Kaynaklarının Köylere Göre Dağılımı.....	54
e-Milletlere Göre Gelir Kaynaklarının Dağılımı.....	58
f-Hane Ölçeğinde Gelir Dağılımı.....	59
g-Hane Başına Düşen Gelirin Milletlere Göre Dağılımı.....	61
h-Ortalama Gelire Göre Hane Sayısı Tablosu.....	62
C-TOPRAK DAĞILIMI.....	64
a-Genel Yapı.....	64
b-Toprakların Köylere Göre Genel Dağılımı ve Hane Başına Düşen Toprak Miktarı.....	65
c-Üretime Ayrılan Toprakların Genel Dağılımı.....	68
d-Ekili Toprakların Köylere Göre Dağılımı.....	68
e-Milletlere Göre Ekili Alanların Üretim Deseni Dağılımı.....	71
f-Milletlere Göre Ekili ve Nadasa Bırakılan Topraklar.....	72
g-Hane Başına Düşen Toprak Miktarı.....	73
h-Dönüm Başına Düşen Yıllık Hasıla: Verimlilik.....	73
i-Zirai Üretimin Köylere Göre Verimliliği.....	74
j-Zirai İşletmelerin Büyüklüğü.....	76
D-ÜRETİME AYRILAN TOPRAKLARIN TAHLİLİ.....	77
a-Tahıl Üretimi.....	77
aa-Tahıl Üretiminin Köylere Göre Dağılımı.....	77
ab-Ürün Cinsine Göre Bir Yılda Üretilen Tahıl Miktarı.....	79

ac-Hane Başına Düşen Tahıl Miktarı.....	80
b-Bağcılık.....	81
c-Bostan Üretimi.....	82
E-NADASA BIRAKILAN TOPRAKLAR.....	84
F-HAYVANCILIK.....	87
a-Genel Yapı.....	87
b-Hayvancılığın Milletler Açısından Tahlili.....	90
c-Küçükbaş Hayvancılığı.....	91
d-Büyükbaş Hayvancılığı.....	94
e-Hane Ölçeğinde Koşum ve Yük Hayvanı.....	99
f-Bir Öküzü Düşen Toprak Miktarı.....	101
g-Aricılık.....	103
h-Hayvancılıkla İlgili Tamamlayıcı Bilgiler.....	104
ı-Âsiyâb (Su Değirmeni).....	105
H-İŞ GÜCÜ DAĞILIMI.....	105
a-Hane Reislerinin Mesleki Dağılımı.....	106
b-Faal İş Gücü Gelirinin Dağılımı.....	109
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	112
VERGİ DAĞILIMI.....	112
a-Genel Bilgiler.....	112
b-Vergü-yi Mahsusa.....	113
ba-Tarihi Gelişimi.....	113
bb-Vergü-yi Mahsusa Vergi Yükünün Dağılımı.....	116
c-Öşür.....	117
ca-Tarihi Gelişim.....	117
cb-Öşür Vergi Yükünün Dağılımını.....	119
cc-Vergilerin Toplam Hasıla İçindeki Yeri.....	121
cd-Vergi Yükü İçinde Vergü-yi Mahsusa ve Öşür.....	123
d-Cizye.....	125
da-Tarihi Gelişim.....	125
db-Cizye Mükelleflerinin Tahlili.....	126
e-Resm-i Adet-i Ağnam.....	127

ea-Tarihi Gelişimi.....	127
eb-Vergi Yüktü İçinde Resm-i Adet-i Ağnam.....	127
SONUÇ.....	130
KAYNAKÇA.....	133
ARŞİV VESİKALARI.....	133
TETKİK ESERLER.....	133
EKLER.....	135

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
B.O.A.	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
C.	: Cilt
Dnm.	: Dönüm
G.M. (g.m.)	: Gayr-i Müslim
Garab	: Garablıktan
Gr.	: Guruş
H.S.	: Hasılat-ı Senevi
İ.A.	: İslam Ansiklopedisi
kg.	: kilogram
M.	: Müslim
m.	: Metre
ML.VRD.TMT.	: Maliye Varidatı Temettuat Defterleri
Pr.	: Para
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
T.D.K	: Türk Dil Kurumu
T.T.K.	: Türk Tarih Kurumu
vb.	: ve benzeri
Vergü-yi Mahsusa	: Sene-i sâbıkada vergü-yi mahsusadan olarak bir senede vermiş olduğu
yy.	: Yüzyıl

TABLULAR

Tablo-1: Temettuat Defterlerine Göre Nüfus (M: Müslim, Gm: Gayr-i Müslim).....	51
Tablo-2: Gelir Kaynaklarının Köylere Göre Dağılımı.....	56
Tablo-3: Tahmini Temettuat Toplamlarındaki Hatalar.....	57
Tablo-4: Milletlere Göre Gelir Kaynaklarının Dağılımı (Guruş).....	59
Tablo-5 : Köylerin Toplam Geliri ve Hane Başına Düşen Gelir	60
Tablo-6 : Milletlere Göre Gelir Dağılımı.....	62
Tablo-7: Ortalama Gelire Göre Hane Sayısı Tablosu.....	63
Tablo-8: Toprak Dağılımı.....	66
Tablo-9: Ziraf Üretim Yapılan Toprak Dağılımı.....	69
Tablo-10: Hane Başına Düşen Toprak Miktar.....	73
Tablo-11: Zirai Ürünlerin Dönüm Başı Verimliliği.....	74
Tablo-12: Zirai Ürünlerin Köylere Göre Verimliliği (Guruş):.....	75
Tablo-13: Zirai İşletmelerin Büyüklüğü.....	76
Tablo-14: Tahıl Üretiminin Miktar Olarak Dağılımı (Kile).....	78
Tablo-15: Köylere Göre Bağcılık Alanları ve Gelir Dağılımı	82
Tablo-16: Hane Başına Bostan Miktarı, Dönüm, Hane Başına Düşen Gelir Dağılımı ve Cehri	83
Tablo-17: Nadas Alanların Köylere Göre Dağılımı.....	87
Tablo-18 : Köylerde Türlerine Göre Toplam Hayvan Dağılımı.....	88
Tablo-19: Hayvan Sayısı.....	88
Tablo-20: Küçük ve Büyükbaş Hayvan Dağılımı.....	88
Tablo-21: Milletlere Göre Hayvan Sayısı.....	90
Tablo-22: Hayvancılığın Milletlere Göre Dağılımı.....	91
Tablo-23: Küçük Baş Hayvanın Köylere Göre Dağılımı.....	93
Tablo-24: Büyükbaş Hayvanın Köylere Göre Dağılımı.....	95
Tablo-25: Hane Başına Koşum ve Yük Hayvanı.....	100
Tablo-26: Bir Öküze Tekabül Eden Toprak Miktarı.....	102
Tablo-27: Arıcılık Yapılan Köyler, Kovan Sayı ve Yıllık Hasılatı.....	103
Tablo-28: Su Değirmeni ve Geliri.....	105
Tablo-29: Hane Reislerinin Meslekî Dağılımı.....	107
Tablo-30: Tarım-Hayvancılık Dışı Faal İş Gücü Gelirinin Dağılımı.....	109
Tablo-31: Vergü-yi Mahsusanın Dağılımı	116
Tablo-32: Toplam Öşr ve Hane Başına Dağılımı	119
Tablo-33: Vergü-yi Mahsusa, Öşür ve Net Hasıla Oranları.....	122
Tablo-34: Toplam Vergi İçinde Vergü-yi Mahsusa ve Öşürün Oranı.....	124
Tablo-35: Ödeme Gücüne Göre Cizye Yükümlüsü Hane Reisleri.....	127
Tablo-36: Resm-i Adet-i Ağnam'ın Köylere Göre Dağılımı.....	128

GRAFİKLER

Grafik-1:Köy ve Şehir Nüfusunun Gelişimi.....	30
Grafik-2:Gelir Kaynaklarının Dağılımı.....	54
Grafik-3:Toprakların Genel Dağılımı.....	65
Grafik-4:Ekili Alanların Ürün Cinsine Göre Dağılımı.....	68
Grafik-5:Ekili Alanların Üretim Deseni Dağılımı (%).....	71
Grafik-6:Ekili ve Nadasa Bırakılan Toprakların Milletlere Göre Dağılımı (%).....	72
Grafik-7:Tahıl Üretimi (Kile).....	77
Grafik-8:Tahıl Ürünleri Miktarı (kg).....	80
Grafik-9:Hane Başına Tahıl Üretimi Miktarı (kg).....	81
Grafik-10:Küçükbaş Hayvan Dağılımı.....	10

ÖNSÖZ

Osmanlı Devleti'nin taşralarda idari üniteleri olan kazaların sosyal ve iktisadî yapılarının anlaşılması ile genel yapıya ilişkin daha sağlıklı sonuçların ortaya çıkacağı kuşkusuzdur.

Osmanlı Devleti'nde bu idari ünitelere ve bu ünitelerin merkezi konumunda bulunan ve sayıları binin üzerini de geçen kasabalara ilişkin mikro planda yapılacak tahlilî çalışmalarla devletin büyük bir kesiminin sosyo-ekonomik özellikleri hakkında geniş bilgi edineceği gibi , taşraya yönelik oluşturulan politikaların arka planının açıklığa kavuşmasında önemli ölçüde mümkün olacaktır.

Klasik dönem Tahrir kayıtlarından çok az farklılık arz eden ve fertlerin iktisadî imkanlarını tespit etmek suretiyle , kişinin ekonomik gücüne göre terk edilecek verginin tesviyesi amacıyla yönelik 19. yüzyılda ve Tanzimat'ın câri olduğu yerlerde Emlak ve Arazi ve Hayvanat ve Temettuat sayımları sonucu oluşan ve kısaca adına "Temettuat Defterleri" adı verilen defter koleksiyonları, söz konusu tahlilî çalışmalar için önemli istatistikî verileri kapsamaktadır.

Bütün tarihi olaylar coğrafi bir mekan içinde geçer, mekanın tasviri olayların değerlendirilmesi açısından çok önemlidir ki, bunu da coğrafya yapar. Coğrafi şartlar tarihe şekil verir ve gelişmesine yardım eder. İşte Osmanlı Devleti' ni bu tür değerlendirmeler için en önemli kaynak, Temettuat Defterleri' dir. Biz bu değerlendirmeleri Temettuat Defterleri' ni yorumlamaya çalışarak yaptık.

Temettuat Defterleri bulunduğu dönem içerisinde ait olduğu bölgeye ilişkin kapsadığı zengin malumat ile bölgenin mikro düzeyde sosyo-ekonomik durumunu ortaya çıkaracak özellikleri bünyesinde taşımaktadır.¹

Defterler gelir kaynaklarına ait verdiği detaylı bilgilerle gelir kaynağı, yıllık gelir-vergi ve gelir-vergi dengesi oranları vb. yapıları tespit etme imkânını tanınması açısından 19. yüzyılda bölge çalışmalarında ve diğer alanlarda önemli bir kaynaktır.²

Akdağmadeni Temettuat Defterleri, Akdağmadeni 'nin Tanzimat döneminde sahip olduğu iktisadî, içtimaî ve kültürel yapısına en temel kaynak durumundadır.

¹ S. Öztürk, Tanzimat Döneminde Bir Anadolu Şehri Bilecik, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1998, s.15

² a.g.e., s.16

Söz konusu kaynaklardan Yozgat-Akdağmadeni kazası ile ilgili dökümanlar üzerinde araştırmamızı yoğunlaştırarak 19. yüzyılda pek çok özellikleri itibariyle vasat bir Anadolu şehri kazasının sosyo-ekonomik kompozisyonunu ve bu kompozisyonun alt yapılarını belirlemeye çalıştık.

Sivas Eyâleti' nin Yozgat sancağı, Akdağmadeni kazası köylerine ait defterler incelenerek değerlendirmeler yapılmıştır. Yoğun bir araştırma yapmamıza rağmen Akdağmadeni merkezine ait temettuat defterlerine ulaşılammıştır. 1845 senesi vergi sisteminde yapılacak düzenlemeye esas teşkil etmek üzere yapılan tahrirler esnasında, tutulan bu defterlerde, 1844 yılında kazada yaşayan hane reislerinin adları,meslekleri,yıllık kazançları, vergileri, mülkleri,bina ve toprakları kayıtlıdır.

Temettuat Defterleri' nde yazılı olanları doğru kabul ettiğimizi önemle belirtmemiz lazım.Çünkü nerenin hatalı yazıldığını yada toplandığını tespit etmek mümkün değildir. Bunun yanında hatalı gördüğümüz yere gerekli yerlerde işaret ettik.

Kısa bir tarihçe verdikten sonra kazanın, 16. yüzyıldan başlayarak Cumhuriyet Dönemi de dahil olmak üzere farklı dönemlerde taşıdığı demografik özelliklerini belirlemeye çalıştık ve nüfusun gelişim çizgisini ortaya koyduk. Temettuat tahrirleri konusunda verilen detaylı bilgiden sonra Yozgat-Akdağmadeni tarihi hakkında genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Ekonomik yapıyı tarihî gelişimi içerisinde genel bir değerlendirmeye tâbi tuttuktan sonra gelir kaynaklarını ve bu kaynaklar dengesinin kırsal alan ve ölçeğinde aldığı muhtevayı ve bu arada ağırlıklı olarak ziraî yapıyı inceledik.

Toplam toprak miktarı, toplam ekili ve nadas alanları miktarı, üretim deseni ürün çeşidine göre ayrılan toprakların miktarı ve ürünlerden sağlanan hasılâ toplamı ve dönüm başına verimliliği gibi ayrıntılara girdik. Hayvancılığın köy ekonomisi içerisindeki yerini belirlemeye çalıştık.

Toplam vergi yükünü , toplam hasılat içinde vergi yükünün payı ve farklı vergilerin, vergi yükü içindeki payını ayrıntılara girerek verdik.

Son olarak köyler genel yapısını yansıtan tahlillerle araştırmaya bütüncül bir çerçeve kazandırmaya çalıştık.

Bu çalışmanın genel çerçevesinde izlediğimiz metot tavsifi (deskriptif) özellikler taşımaktadır. Zaman zaman yorumlar yapmakla beraber mevcut arşiv kaynaklarını ön plana çıkarmak temayülünü taşıdık. Böyle bir anlayış sonucu çok sayıda tablo ve grafik oluştu.

Şunu özellikle belirtmemiz gerekir ki, yoğun bir çalışma yapmamıza rağmen eksiklikler ve hatalar varsa, şimdiden özür dileriz. Etüdün geneli içerisinde tekrar gibi görünen bazı kısımlar, konuyu tamamlayıcı niteliğe sahiptir.

Beni bu çalışmaya yönelten, ortaya çıkmasında değerli katkıları bulunan Sayın Musa Şaşmaz'a , büyük bir sabırla sorularıma cevap veren Hatice Demirkaya 'ya, kısa bir süre içinde tezimi yazan ve bu hale gelmesinde emeği geçen Tayfun Teksar'a, maddi-manevi desteğini hiçbir zaman esirgemeyen canım annem Havva Akbulut 'a ve Akbulut ailesine sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Niğde-2002

Zeynep AKBULUT

GİRİŞ

Girişe Temettuu, Temettuat kelimesinin lügat anlamını vererek başlamak çok doğru olur. Arapça bir kelime olan temettu, kâr , kazanç anlamına gelmektedir. Kamusu Türkî 'de iki şekilde bulunur; 1.Temuttu: Kâr etme, faide kurma, 2.Temettua Vergisi : herkesin kazancıyla mütenasib olarak devlete verdiği vergisi , esnaf vergisidir. ¹ Ferit Develioğlu 'na göre ise temettu :kâr etme, kazanma; Temettuât (Temettu 'un) : kârlar, faydalar, kazançlar anlamlarındadır. ²

Osmanlı Devleti'nde ekonomi tarıma dayanıyordu. 19. yüzyıla kadar kapitalist olmayan ihtiyaçları gidermeye yönelik esnek bir yapı içerisinde, kendine has özelliği ile uygulandı.

19. yüzyıl başlarında Osmanlı Devleti 'nde iç ve dış etkenler yüzünden içtimâî ve iktisadî düzen bozulmuş, kazanılamayan savaşlar sonucunda kaybedilen topraklardan azalan gelir kaynaklarının olumsuz etkileri sonucu ekonomi iyice geriye dönmüştür.

İktisadî faaliyete ve bu faaliyetten doğan mal ve hizmetlere başlıca iki açıdan bakmak mümkündür. Mal ve hizmetleri pazarda satmak ve kâr etmek üzere satın alan veya üretim yapanlar açısından iktisadî faaliyetin amacı, kısaca kâr etmekten ibarettir. Alıcı ve üreticiler mümkün olduğu kadar ucuza mal etmek ve mümkün olduğu kadar pahalıya satmak için iktisadî faaliyette bulunurlar. Buna karşılık mal ve hizmetleri kullanmak üzere üreten veya satın alanlar, yani tüketiciler açısından iktisadî faaliyetin amacı, mal ve hizmetlerin tam tersine mümkün olduğu kadar ucuz, kaliteli ve bol bulunmasını sağlamaktır. ³

19. yüzyılda Osmanlı tarımının önemli özelliklerinden bir tanesi, emeğin kıt ve toprağın nisbî bolluğudur. Her ne kadar bu alanda yeni politikalar geliştirilmiş ise de nüfus-toprak dengesinin bu özelliği devam etmiş, tarım işgücü ihtiyacının arttığı dönemlerde emek açığı üretimi aksatacak boyutlara çıkmıştır. Bununla birlikte tarım ürünlerine artan dış talep ve ihracâtın genişlemesiyle marjinal topraklar üretime katılmış, işlenen toprak miktarı ve üretimde büyük miktarda artış kaydedilmiştir.

¹ Şemseddin Sami, *Kâmus-u Türk-i*, Dersaadet İkdâm Matbaası, 1317, s.437

² Ferit Develioğlu, *Osmanlıca Türkçe Lûgat*, Ankara 1999, s.1073

³ Mehmet Genç, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Devlet ve Ekonomi*, İstanbul 2002, s.59

Dönemin ziraat yapısının diğer bir özelliği küçük üretici kesimin hakim özelliği taşıması idi. Taşrada küçük üretici yapı hakim işletme özelliğini devam ettirmekteydi. Emek ihtiyacına lüzum göstermeyen ve genellikle 6 hektar civarında topraktan oluşan küçük işletmelerin Tanzimat döneminde de hakim işletme özelliğini koruduğu görülmekteydi.⁴

Diğer bir özellik ziraat, esnafılık ve ticaretle iştirak eden kaynaklanan düzenlemelerin hedefi, üretim ve tüketimin dengede tutulmasıdır. Dengenin bozulması halinde bunalıma düşme tehlikesi daima mevcuttur. Korkulan asıl tehlike ise kıtlıktır. Üretimin geçimlilik (subsistence) düzeyinin etrafında dalgalandığı endüstri öncesi ekonomilerde yaygın olan bu tehlike Osmanlı ekonomisi içinde geçerli idi. Onun içindir ki tüketimi arttıracak nitelikte ki değişme eğilimleri sürekli olarak kontrol altında tutulurdu.⁵

II. Mahmut devlet hesabına bazı fabrikalar kurma teşebbüsüne girmiş, hatta geniş mihyasta modern bir sanayi kurmak istemiştir. Bu maksatla bir çok şirket kurulması teşvik edilmiş, diğer taraftan devlet sermayesiyle yeni fabrikalar tesisine başlanmıştır. Fakat devletin müstakil harici tesirlerden uzak, memleketin ihtiyaçlarına uygun önceden tasarlanmış iktisadî bir plan ve siyasetin bulunmaması, ecnebîlere verilen imtiyazlar, yabancı rekabete karşı gelememek, bilgisizlik, tecrübesizlik, en zarûfî vasıta ve elemanlardan mahrumiyet bu teşebbüslerin çoğunu daha başlangıçta bir akîm kalmaya mahkum etmiştir.⁶

Klasik dönemde 15.yüzyıldan 19.yüzyıla kadar devletin hem doğrudan müdahaleleriyle hem de meydana getirdiği kurumlar aracılığıyla dolaylı olarak sürdürmeye çalıştığı görülmektedir. Ziraat, madencilik, sanayi, ticaret ve esnafılıkta kaynakların bölüşümünde büyük farklılaşmanın oluşması esastır.

Osmanlı Devleti 'nde araştırdığımız bölgeden de yola çıkarak geniş topraklarda iyi bir tarım yapılmadığından kıyasla ziraatta ve diğer alanlarda hangi şartlar olursa olsun, çağın gerisinde kaldığını söyleyebiliriz.

Tarihî gelişimin, toprak şartlarının, iklimin birbirinden çok farklı olduğu büyük

⁴ Genç, a.g.e., s.62

⁵ Genç, a.g.e., s.63

⁶ Mümtaz Turhan, Kültür Değişmeleri ve Milliyetçilik, İstanbul 1994, s.160

bir coğrafi alana sahip Osmanlı Devleti bu toprakları kontrol altında tutamamış, teknolojiyi takip edememiştir.

Küçük yerleşim yerlerinde tarihten gelen vasat ekonomik faaliyetleri devam ederken İstanbul, İzmir gibi büyük şehirlerde durum bundan biraz daha farklı olmuştur. 1850 'ye kadar birçok fabrikanın kurulduğu bilinmektedir.

Osmanlı ekonomisini çözebilmek için bölgeler arası farklılıklar ve kazandığı muhtevanın mikro düzeyde ayrıntılı olarak belirlenmesi bu büyük coğrafyanın ekonomisini ortaya koymakla mümkün olacaktır.

Buradan hareketle Tanzimat döneminde bir Anadolu kazası köylerinin sosyo-ekonomik eksenli olarak yaptığımız çalışma ile mahalli planda ziraat bünyenin taşıdığı hususiyetler önemli ölçüde belirginleşmiş olmaktadır.

Köy yerleşim birimlerinin nüfus, vergiler, ziraat alan ve ürün çeşidi hayvanlar, meslekler gibi konular Temettuat Defterleri' nden hareketle açıklanmaya, yorumlanmaya çalışılacaktır.

Tüm bunlar dikkate alınarak bu çalışmada Osmanlı Devleti 'nin resmî belgelerinden biri olan Temettuat Defterleri' nin tanıtımı ve içerdiği verilerin tarihî, coğrafi, iktisadî vb. açılardan değerlendirilmesine yönelik bir çalışma yapılmıştır.

I.BÖLÜM

KAZANIN TARİHÎ GELİŞİMİ, COĞRAFÎ ÖZELLİKLERİ

ve NÜFUS DURUMU

A- TARİHÎ YAPISI

Medeniyetlerin kurulup gelişmesinde coğrafyanın önemli rolü vardır. Hatta bazı medeniyet tarihlerinde coğrafya başta bir faktör olarak ele alınmaktadır. Tonybee'nin geliştirdiği nazariyeye bakılırsa medeniyetlerin gelişmesi tabiatın dolayısıyla coğrafyanın insana meydan okumasına bir cevap olarak görülmektedir. Retyel ise, coğrafi faktörün toplumsal değişimin biricik itici gücü olarak ele alınmaktadır.

Geçmişe ait yapılacak bir yolculukta coğrafyanın bahsettiği imkan ve imkansızlıklara bağlı olarak medeniyette duraklamalara rastlıyoruz. Coğrafya tarihin önemli bir parçası olarak yer alıyor.

Dolayısıyla şehirlerin kuruluş ve gelişmesine ilişkin yapılacak bir araştırmada, coğrafi şartlar dikkate alınmadan yapılacak yorumların eksik kalacağı kesindir. Bu çerçevede Yozgat ili Akdağmadeni kazası tarihi için yapılacak yorumlardan mekan şartları önem arz etmektedir. Zira, sosyolog Tuna' nın Anadolu Şehirleri için kullandığı ifadeler, bu özelliklere hâiz diğer Osmanlı şehirleri içinde geçerliliğini korumaktadır.⁷

a-Akdağmadeni İsmi

Yöre isminin belirlenmesinde sahip olduğu ve işletilmeye açılan yeraltı madenlerinin büyük rolü olmuştur. Akdağmadeni eteklerinde “Çinko-Kurşun Madeni İşletmesi” kurulmuş ve “Maden” kelimesi zamanla bu yerleşim yerinin adı olmuştur. Maden işçilerinin akınıyla yerleşik köy düzenlerine geçilen bu yöre, belirli bir süre, “Maden” ismiyle anılmış. Akdağ eteklerinde kurulması nedeniyle de, dağın ismine atıfla “Akdağlar” dan çıkan maden anlamına “Akdağmadeni” adını almıştır.

“Maden” isminin uzun bir süre kullanılmış olduğu bir gerçektir. O tarihlere ait yazı, salnâme, sened-i hakanî, temettuat defterleri gibi belgeleri incelendiğimizde “Maden” ismine sıkça rastlamamız mümkündür. 1293 Salnamesi’ nde geçen Maden

⁷A.Akgündüz, S.Öztürk, *Yozgat Şehri Temettuatı*, C.1, İstanbul 2000, s.27

kazası ibaresi, 1876 yılına kadar bu ismin kullanıldığını ifade etmektedir.

Akdağmadeni yerleşim yeri olarak, XIX yy. ortalarında ve idarî yetkiye de haiz bir “Simli Kuruş İşletmesi Müdürlüğü” olarak kurulmuş ve (madenciler) nahiyesi diye adlandırılmıştır.⁸

b-Akdağmadeni Tarihi

Oğuz Türkleri, 24 boydan ibaret olup, 12 boyu sağ kol (Boz-Ok), 12 boyu da (Üç-Ok) adıyla sol kolu teşkil etmektedir. Her iki boyda Anadolu’ya geliş ve kendilerine yurt tutarak kol teşkilatlarını da uzun süre devam ettirmişlerdir. Sağ kolu teşkil eden Bozok ‘ların daha ziyade Orta Anadolu’da , özellikle Yozgat (Bozok) topraklarını iskân ettikleri tespit edilmiştir.⁹ Oğuz kaynakları yerleştikleri yerlere ya boy beylerinin veyahut da boyların adını vermişlerdir.

Yozgat yöresi tarihi incelendiğinde bütün köy ve yerleşim yerlerinin eski Oğuz oymakları, Oğuz iskânları oldukları anlaşılmaktadır.¹⁰

İlçe topraklarına yerleşen Oğuz boyları şunlardır: “Ağca koyunlu, Ağcalu, Orta, Lekvanik, Musacalu (Musahacılı), Avcı (Evcı), Dayılı (Dailü), Kılınçlı, Melikli (Meliki), Hacı Fakihlü, İnallı (Eynelli), Okçulu (Okçular), Çulhalar, Paşabeyli, Güneyli, Tatlu, Tat, Beyazıtöğlü, Dalaklı, Mahyanlı, Boyalık, Turgut, Dokuz, Davutlu, Kuşlu, Kılılı, Kara Ali, Ermelü, Kınacılı, Celen, Çağlayan, Çığanlı (Çakallı), Çullu’ dan ibarettir.¹¹

İncelediğimiz Temettuat Defterleri’ nde, bu Oğuz boylarından bazılarının kurdukları köylere kendi adlarını verdikleri belirlenmiştir. Bunlar şunlardır: Ağcakoyunlu, Orta (Ortakışla), Avcı (Evcı)., Dayılı, Davutlu ‘dur.

Akdağmadeni kuruluş itibariyle civar illeri nispetle uzun bir geçmişe sahiptir. Bugün Akdağmadeni’nin bağlı bulunduğu Yozgat ili,uzun yıllar “bozok sancağı” adı ile anılan Kayseri’yi de içine alan sancağın merkez kazanın şimdiki “Çepni Köyü” olan

⁸ Yozgat Kataloğu 1990, Yozgat Kültür ve Dayanışma Derneği, İstanbul 1991 C.I, s.293

⁹ Hakkı Yurtlu, Geçmişten Günümüze Akdağmadeni, Ankara 2001,s.32

¹⁰ Yozgat İl Yıllığı, Yozgat Valiliği 1990, s.13

¹¹ H. Yurtlu , a.g.e., s.23

Karahisar-ı Behranşah kazasına bağlı¹² bir köy olarak Akdağ'ın eteklerinde bir vadi içerisinde kurulmuştur. İskana açılmasında şüphesiz ilçede halen faaliyet gösteren “Çinko-Kurşun İşletmesi'nin” büyük bir rolü vardır. 1815 yılında Bozok Sancağı idaresi “Maden İşletmesi” kurulmasına müteâkiben yöreye insan akını başlamıştır; Ahıska, Arapkir, Artvin, Gümüşhane ve Giresun bölgelerinden, taşçı, marangoz ve demirci başta olmak üzere birçok işçi buraya gelerek yerleşmişlerdir. Özellikle marangoz ve taşçıların yöreye akınıyla, maden ocağı çevresine binalar yapılmış ve zamanla yerleşik düzene geçmiştirler. Yöreye gelip yerleşenler arasında Rum ve Ermeni milletlerine mensup ailelerinde varlığından söz etmek mümkündür. Doğudan Ermeni asıllı insanlar gelirken, batıdan da Rumlar gelip yerleşmişlerdir. Ancak Ermeni nüfusu, Rumlara nazaran oldukça azdır. Gayr-i müslim olan bu aileler çiftçilikle iştiğal ettikleri için genelde verimli ve sulak olan yerlere yerleşmişlerdir. Türkler ise daha ziyade hayvancılıkla geçimlerini temin yoluna gitmişler ve kırsal alanlara yerleşmiştir.¹³

Bozok'un Sivas'a bağlılığı uzun süre devam etmiş ve 16. yy da muhtelif tarihler yapılmıştır. Mufassal tarihlerden birisi 966 /1558 tarihli tahrirdir. Bu tahrire göre Osmanlı idari yapısı içerisinde Bozok sancağı, Bozok ve Akdağ olmak üzere iki kazaya ayrılıyordu. Bozok kazası; Baltı, Karadere, Konak-ı zîr, Sorgun, Delüceözi ve Selmanlı nahiyelerinden oluşuyordu. Akdağ kazası ise; Konak-ı Bala Alike, Akdağ, Boğazlıyan, Emlak, Gedik ve Çubuk nahiyeleri olmak üzere toplam on üç nahiyeden teşekkül ediyordu. Nahiye sayısı 964/1556 ve 983/1575 tarihlerinde yine aynı kalmıştır.

17. yy da bu nahiyelerden kaza haline getirilecek ve nahiye sayısı 10'a düşecektir. Kâtip Çelebi'nin beyanına göre bu kazalarda Akdağ, Emlak, Budaközi, Boğazlıyan, Süleymanlı, Sağır, Sorgun, Gedükçubuk, Kızılkocalar, Hüseyinabad, Şehnazlı-ı Kebir' dir. 1052/1642 tarihli bir tahrirde Bozok livasının kazaları Sorgun, Akdağ, Boğazlıyan, Gedükçubuk, Emlak, Şehnazlı-ı Kebir, Nefs-i Bozok, Sağır, Budaközi olmak üzere dokuz tanedir. 1053/1643 Tarihli bir tahrirde de aynı sayıyı

¹² Yozgat İl Yıllığı, Yozgat Valiliği 1968 , s.56

¹³ H. Yurtlu, a.g.e., s.20

korumuştur.¹⁴

19 yy da Yozgat kasabası, Yozgat sancağının merkeziydi. 1266 Tarihli tahrirde Bozok eyalet olarak kaydedilmiştir.1294 tarihli salnamede Yozgat sancağı, Ankara vilayetine bağlıdır. Yozgat sancağı Akdağmadeni, Boğazlıyan, Çorum, Sungurlu olmak üzere dört kazası var idi.

İlçe bir havuz kenarına kurulmuş olup daha sonra birkaç ev, bir hamam ve bir de mescit yapılmak suretiyle yerleşik düzene geçilmiştir. Ormanlık alana kurulduğundan zamanla ormanlık alan mesken hale dönüştürülmüştür.

İlçe tarihi 1815 yılına kadar ormanlık olduğu için bilinmemektedir. İşletmenin kurulmasıyla; Gümüşhane, Trabzon, Arapkir ve Ahıska'dan gelen işçilerle nüfus hayliyle artmıştır.¹⁵ Bu bölgede 1839 yılında Karahisar Behramşah ilçesine bağlı bir bucak meydana gelmiştir. Akdağmadeni 1860 yılına kadar bucak olarak kalmıştır. Bu tarihten sonra Akdağmadeni ilçe olmuştur ve Bozok Sancağı'na bağlanmıştır.

İl merkezi bir ara Akdağmadeni'nden alınarak eski bir bucak olan Saraykent (Karamağara) köyüne nakledilmiş ivedi, 1876 yılında tekrar Akdağmadeni kazasına devredilmiştir.Kayıtların tetkikinde 1862 yılında kurulan beldenin 1890'lı yıllara kadar teşkilatını oluşturmadığı görülmektedir.¹⁶

1295 Tarihli salnamede Yozgat (Bozok) sancağına Yozgat, Sorgun, Hüseyinabad, Karamağara, Akdağ, Sungurlu, Maden, Boğazlıyan, Mucur kaza ve nahiyeleri tabi idi. 1312 tarihli Salnamede de durum değişmemiştir.

1908 de Yozgat'ın Ankara' ya bağlılığı devam etmiştir. Bu tarihte iki kazası, beş nahiyesi ve 506 köyü bulunur. Bozok adı, TBMM birinci dönem Milletvekili Hüseyin Surri İçöz' ün 4 Kasım tarihli teklifi üzerine kaldırılmıştır. 1923 senesinden itibaren ilin adı "YOZGAT" olmuştur.¹⁷

Bugün ilçenin sahip olduğu yerleşim yerleri; Zile, Akdağ Çepni-Çunkar ve Karahisar- Behramşah kazalarına bağlı olarak idari hükümetini sürdürmüşlerdir. Sivas'ın; Şarkışla ve gemerek ilçeleriyle sınır teşkil eden Alike nahiyesine bağlı 9 kaza

¹⁴ A. Akgündüz-S. Öztürk, a.g.e., s.57

¹⁵ Yozgat Kataloğu, s.81-82

¹⁶ Yozgat İl Yıllığı, Yozgat Valiliği,1991,s.80

¹⁷ A. Akgündüz-S. Öztürk, a.g.e., s.30

olduğu görülmektedir. Ancak daha ziyade Çepri-Çunkar ve Karahisar-Behramşah kazalarına bağlı olduğu bir gerçektir.

XX. Yy başında Ankara vilayetine bağlanan Bozok Sancağı'nın üç ilçesi arasında bulunan madenciler nahiyesi, Akdağmadeni ilçe olmuştur.¹⁸

Osmanlı idarî sistemine dahil edildikten sonra “sancak” statüsü kazanan Bozok'un önce kısa bir süre için eskiden dahil olduğu Dulkadirli Beyliği'nin yeni statüsü olmak Zülkadriye Vilayetine bağlı yönetildiği sonrada Rum (Sivas) vilayetine bağladığı anlaşılmaktadır.

Osmanlı ilk fethettikleri yerleri idarî teşkilatlarına dahil ederken öncelikle bölgenin tahririni yeni arazi ve vergiye tâbi erkek nüfusunun tespitini yaptıkları bilinmektedir. Bozok sancağında da ilhaktan hemen sonra bir tahrir yapılmıştır. Bölge ancak bu tahrirden sonra bu idari taksimat ve statü ile yönetilmeye başlamış olunmalıdır.

Bölgesel özellikler dikkate alınarak klasik Osmanlı anlayışı getirilmiş, toprak düzeni, toprağın ve onunla meşgul olanların korunumu ve merkezi yönetimle olan ilişkilerin çerçevesi yeniden organize edilmiştir.

Kaza ve nahiyelerin idari. adlî yapısına gelince aslında kuruluş devirlerinden itibaren padişahlar bir bölgeye yürütme görevini ifa için askerî-idarî yetkilerle mücehhez olarak bir “bey” (sancak beyi, beylerbeyi) ile yargı, denetim ve şer'î ve örfî hukukun temsilcisi statüsünde doğrudan sultana karşı sorumlu olacak bir “kadı” olmak üzere iki yönetici göndermekteydi.

Kaza ünitesi çoğunlukla merkezi nitelikli bir kasaba veya şehir ile civarda ona bağlı bir çok nahiye birimleri ile bağlı köy ile diğer geçici iskân mahallerini ihtiva etmektedir. Sancaktaki her iki kaza ünitesinden kasaba yada şehir niteliğinde belirli bir merkezî yoktur.

Yozgat şehir olarak gelişmesi ancak XVII yy'ın yarısında (1850'lerden sonra) Çapanoğulları'nın bu köy ve civarına yerleşmelerinden sonra mümkün olmuştur.

Bozok sancağının merkez ve Akdağ kazalarına bağlı nahiyeler ve bucakların

¹⁸ Yozgat İl Yıllığı, Yozgat Valiliği ,1990 , s.81

bugünkü yerleşik sınırları ile kendilerine bağlı köylerin sayısı şu şekildedir:

- 1-Baltı Mah.
- 2-Karadere Mah.
- 3-Konak-1 Zir (Köseli)
- 4-Sorkun Mah.
- 5-Delüceözü Mah.
- 6-SüleymanluMah (Köseoğlu)
- 7-Kaynak (Bola) Mah.
- 8-Aliki Mah.
- 9-Akdağ Mah. (Çayırseyhi), Rumdiğın (FelaHiye)
- 10-Boğazlıyan Mah.
- 11-Emlâk Mah.
- 12-Gedük Mah. (Çayırşeyhi)
- 13-Çubuk¹⁹

Sultan II. A. Hamit Han zamanında Osmanlı Devleti' nin toprak kaybına uğramasıyla, Kafkaslar' dan getirilen topluluklar (Çerkez ve Tatar) da az da olsa ilçe topraklarında iskâna tâbî tutulmuşlardır.

1923-1927 yıllarında Ermeni ve Rum mücadelesiyle Yunanistan'a ve boşalan yerlere Selanik "Kayalar" yöresinden gelen muhâcirler buraya iskâna tâbî tutulmuşlardır. 1950'lerde de Romanya, Yugoslavya ve Bulgaristan'dan göçlerde gelenlerde ilçe topraklarına yerleştirilmiştir. 93 Harbi (1876-1877) Osmanlı-Rus harbinde de Rus zulmünden kaçanlar buraya yerleşmişlerdir.²⁰

Akdağmadeni 93 harbi, Balkan Harbi (1912-1913) ve I. Dünya Savaşına asker göndermiş, cepheye gıda ve giysi yardımında bulunmuştur. Bu yıllarda Doğu Anadolu'da düşman istilasından kaçanlar gelmiştir. Bunlardan yerleşenlerde olduğu gibi geri dönenlerde olmuştur.²¹

Akdağmadeni, Cumhuriyet' in ilk yıllarında Bozok vilayetinin ilçelerden biri

¹⁹ A. Akgündüz-S. Öztürk, a.g.e, s.488-89

²⁰ Yozgat Kataloğu, 1990, s.293

²¹ H. Yurtlu, a.g.e., s.34

konumundadır. Bu aşamada vilayetin adı da “Yozgat” olarak değiştirilmiştir. Yozgat vilayetinin merkez, Boğazlıyan, Sorgunla birlikte dört ilçesinden birisini teşkil etmektedir. Merkez ve Karamağra olmak üzere iki nahiyesi olup, Karamağaranın merkezi Peyiktir.

Kurtuluş savaşı yıllarında Akdağmadenlilerin yeri ve önemi büyüktür.

Vatanın parçalanmasını kendi ikballeri uğruna kabul eden padişah ve hükümete karşı körü körüne sadakat gösterip Yozgat'ta isyan eden Çapanoğulları son Osmanlı Mebuslar Meclisinde milletvekili olan inancı sonucu meclisi terk edip Sivas Kongresine katılmış olan Tatlızade Bahri Bey'in (Tatlıoğlu) Akdağmadenli olması sebebiyle kuvvetlerini bu bölgeye toplayıp ilçeye zaman zaman şeriat bayrakları ellerinde olduğu halde baskınlar yapmışlar ve Akdağmadenli o zamanki Peyik bucağı müdürü Arapkırlı oğullarından Teyfik Bey'i şehit etmişlerdir.

Akdağmadeni halkı bu eşkıyalara karşı büyük bir direniş göstermiş ise de, ilçe 1920 Haziran ayında tamamen asilerin eline geçmiştir. İsyancılara Çapanoğulları' nın da katılımıyla isyan büyük boyutlara ulaşmışve eski yönetim ilân edilmiştir. ²²İsyancılar hükümete karşı ve Tatlıoğluna ait olan evleri yakmış, kaymakam, Askerlik Şubesi başkanını şehit etmişlerdir.

Ancak asiler fazla tutunamamışlar, Akdağmadenlilerin yılmayan mücadeleleri sonucu bir çatışmada ele başlarının öldürülmesiyle ilçeyi terk etmek zorunda kalmışlardır. Sonra (Çolak) kuvvetleri karşısında bir kısmı vurularak, bir kısmıda idam edilerek cezalandırılmıştır. ²³

B-COĞRAFÎ ÖZELLİKLERİ

a-Konumu

İç Anadolu'nun Kızılırmak Bölümü' nde, Akdağ eteklerinde kurulmuş küçük bir kenttir. Yozgat ilinin doğusundadır. İlçe doğudan Şarkışla, güneyden Çayıralan, batıdan Sarıkaya ve Saraykent, kuzeyden ise Kadışehri ilçeleri ile sınırlanmıştır. Denizden yüksekliği 1330 m, alanı 2053 km² dir. Yozgat iline 100 km uzaklıktadır. Matematiksel

²² Yozgat İl Yılığ, 1968, s.57

²³ Yozgat Katalogu, s.296

konumu 39°, 39', 39" enlemi ile 35°, 53', 11" boylamları arasında yer almaktadır.

b-İklimi ve Bitki Örtüsü

İlçede karasal iklim hakim olup , ormanlık ve yaylalık alanlarla kaplı olduğundan, bazen Karadeniz iklimi özelliği gösterir.Yazları serin, kışları ise soğuk ve yağışlı geçmektedir. Yağışlar genellikle ilkbahar ve sonbahar mevsimlerine rastlamaktadır.

Yıllık yağış miktarı 480-500 mm civarındadır. Ormanlık alan çokluğu sebebiyle ilin en çok yağış alan ilçesidir. Ortalama sıcaklığı 8°-12°C dir.

Yazları fazla sıcak değildir. Kışında çok fazla soğuk olmaz. Akdağlar soğuğa engel olur. Nispeten nemli ve yağışlı iklim nedeniyle orman alanı, çevreye göre çok fazla geniştir. Yozgat'ın en ormanlık bölümü burasıdır.

Akdağmadeni ve çevresinin yağış durumu İç Anadolu Bölgesi' ne nazaran daha iyidir

İlçede ormanlık alan vardır. Çok geniş bir alana yayılan sarıçam, meşe, yabani kavak gibi pek çok ağaç türü vardır.Uzunburun, Akdağ, Uzunçalı, Ağırkaya, Büyüktepe gibi adlarla anılan ormanlarında çam ve meşe çoğunluktadır.²⁴

Ürünleri; buğday, arpa, fiğ, mercimek, nohuttur. Sulu yerlerde fasulye, patates ve pancar ekilir.

c-Yer Şekilleri

İlçeye adını veren Akdağlar ilçe toprakları içindedir. 2130 m yüksekliğindeki dağın yapısını II. jeolojik devir kalkerleri oluşturur. Dağın etek kısmında neojen yer tabakaları yer almıştır. Kızıldağ, Çörekli, Değirmen tepesi ve dağı, Çamak dağı, Tahtalı, Uzunburun, Türü dağları ilçedeki diğer dağlardır. En önemli tepesi Göbeçkaya, Kuzgun tepesi adıyla anılan tepelerdir. Yöre çok engebelidir.

Akdağ'ın 30 km kadar güneyinde Türkiye'nin en önemli çağlayanlarından Sızır Çağlayanları bulunmaktadır.Arazisininin 2/3 'si dağlıktır.

²⁴ 1968 İl Yıllığı, s.58

İlçe topraklarında büyük sayılabilecek akarsu kaynakları bulunmakla birlikte, en önemli akarsu “Göndelen Suyu” dur. Bu su Çekerek Irmağını beslemektedir. Çokraz suyu ve Handeresi suyu birleşip, Belerek ırmağını oluşturur, oradan da Yeşil ırmağa karışır. Gökdelen suyu boyunca 1920’lerde 150 adet su değirmeni kurulu idi. Büyük ve muntazam akışı yoktur. Göndelen suyu, Madenözü, Çiçekli ve Dikili öz, Çekerek suyu ırmakları bulunmaktadır.

Başlıca yaylaları Akdağlar’ dadır. Diğerleri Albant, Sırkılı, Korziyaret, Divandim, Yerli boyun. Bu yaylalara hayvan otlatmak ve dinlenmek amacıyla çıkılır.²⁵ İlçenin geliri hayvancılık ve tarıma dayanır. Toprakları çok verimlidir. Dağlık yerler dışında tarım yapılır.²⁶

d-Nüfus durumu

Cumhuriyetten önce “Bozok Sancağı” ismi ile anılan Yozgat idari ünitesine ait ilk nüfus bilgilerine Prof. Dr. Enver Ziya KARAL’ ın “Osmanlı imparatorluğu ‘nda İlk Nüfus Sayımı” adlı eserinde rastlamaktayız. Padişah II.Mahmut zamanında yaptırılan nüfus sayımında yalnız müslüman-erkek nüfus sayılmıştır. Yukarıda adı geçen esere göre Bozok Sancağı ‘nın 10 ilçesinde nüfus durumu aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Bozok Sancağı 1831 Yılı Nüfus Sayımı Durumu

İlçeler Müslüman-Erkek Nüfus Dağılımı;

Yozgat İli:50.188,

Akdağmadeni:7.371

Sorgun:8.573

Yozgat Merkez:3.218

1299 Tarihli Salname’ ye Göre Nüfus Durumu;

Yozgat Merkez:39.346

Akdağmadeni:15.985

²⁵ Yozgat Katalogu 1990, s.296-297

²⁶ Yurtlu , a.g.e, s. 46

Yozgat Toplamı:106.932

Yozgat Merkez:

İslam:34.511

Rum:378

Ermeni:4.019

Protestan:312

Gayr-i Müslim:126

Toplam:39.346

Akdağmadeni:

İslam:12.771

Rum:1.322

Ermeni:1.749

Protestan:143

Gayr-i Müslim:--

Toplam:15.985

1899 Tarihli Kamus-u Alam 'a Göre Yozgat ve Mülhakâtı Nüfus durumu;

Yozgat Merkez ilçe:95.585

Akdağmadeni:46.668

Toplam:172.250

1831 yılında devlet eliyle yapılan nüfus sayımındaki rakamlar eğer sayımdan kaynaklanan bir kusur yoksa bu tarihte müslüman-erkek nüfus sayımına göre Yozgat merkezinde 3.218 kişi bulunuyor. Akdağmadeni 'nde ise 7.371 kişidir.²⁷

Cumhuriyet döneminde ilk nüfus sayımı yılı olan 1927 'den günümüze kadar yapılan nüfus sayımı sonuçlarından da anlaşılacağı üzere Yozgat-Akdağmadeni 'nin nüfusu sürekli ve düzenli fakat çok az bir artış göstermiştir.

²⁷ A. Akgündüz –S. Öztürk, a.g.e., s.73

1927 Yılı Akdağmadeni Nüfus Artış Durumu:

İlçeler	Şehir	Köy	Toplam
Merkez	11.018	58.894	69.122
Akdağmadeni	2.225	35.774	37.999

1960 'lı yıllardan sonraki dönemlerde yöreden yurt dışına giden işçilerin olması ve iş alanlarının olmaması nedeniyle halkın bir kısmı büyük şehre göç etmiştir.²⁸

16. yüzyılda Batlı Nahiyesine bağlı 15-20 hanelik bir köy olan ve 1643 'de yine 20 vergi mükellefi ailenin, yani yerleşik 100 kişinin yaşadığı bir köy olan Yozgat 19. yüzyılda demografik olarak şu özellikleri taşıyordu. Salname 'ye göre Yozgat ilk önce küçük bir kasaba ve onbin kadar nüfusa sahipken II.Mahmut 'un saltanatına müteakip gelişmiştir. Küçük Asya yazarı Texier ise, Yozgat 'tan bahsederken nüfusuna değinmektedir. Texier 'in gözlemlerine göre Çapanoğlu Süleyman Bey 'in yeni kasabaya din ve mezhep ayırmaksızın herkesi cezb etmek zekası şehrin nüfusunu hemen onbeşbine çıkarmıştır. Texier yine Süleyman Bey 'den sonra gelenlerinde Rum ve Ermeni celbine devam ettiklerini ayrıca nüfusun tahminen 15.000 olduğunu söyler. 19. yüzyılın başlarında Yozgat 'ı ziyaret eden İngiliz seyyah M.C. Kinneir o sıralarda kasabanın nüfusunun 16.000 kişi olduğunu ve kasabada Rum,Ermeni ve Yahudi bulunduğunu söyler.²⁹

Yozgat 'ın 19.-20. yüzyıllar arasında nüfusunu genel bir değerlendirmeye tabi tuttuğumuzda durağan olmayan özelliklere daha çok yakın olmakla birlikte kısmî bir nüfus artışı da görülmektedir. Nüfustaki artış 19. yüzyılda hızlanmıştır. Bunun nedeni ilçede dönem içerisinde açılan maden ocağı ve buraya çalışmak için gelen işçilerin yerleşmesi olabilir.

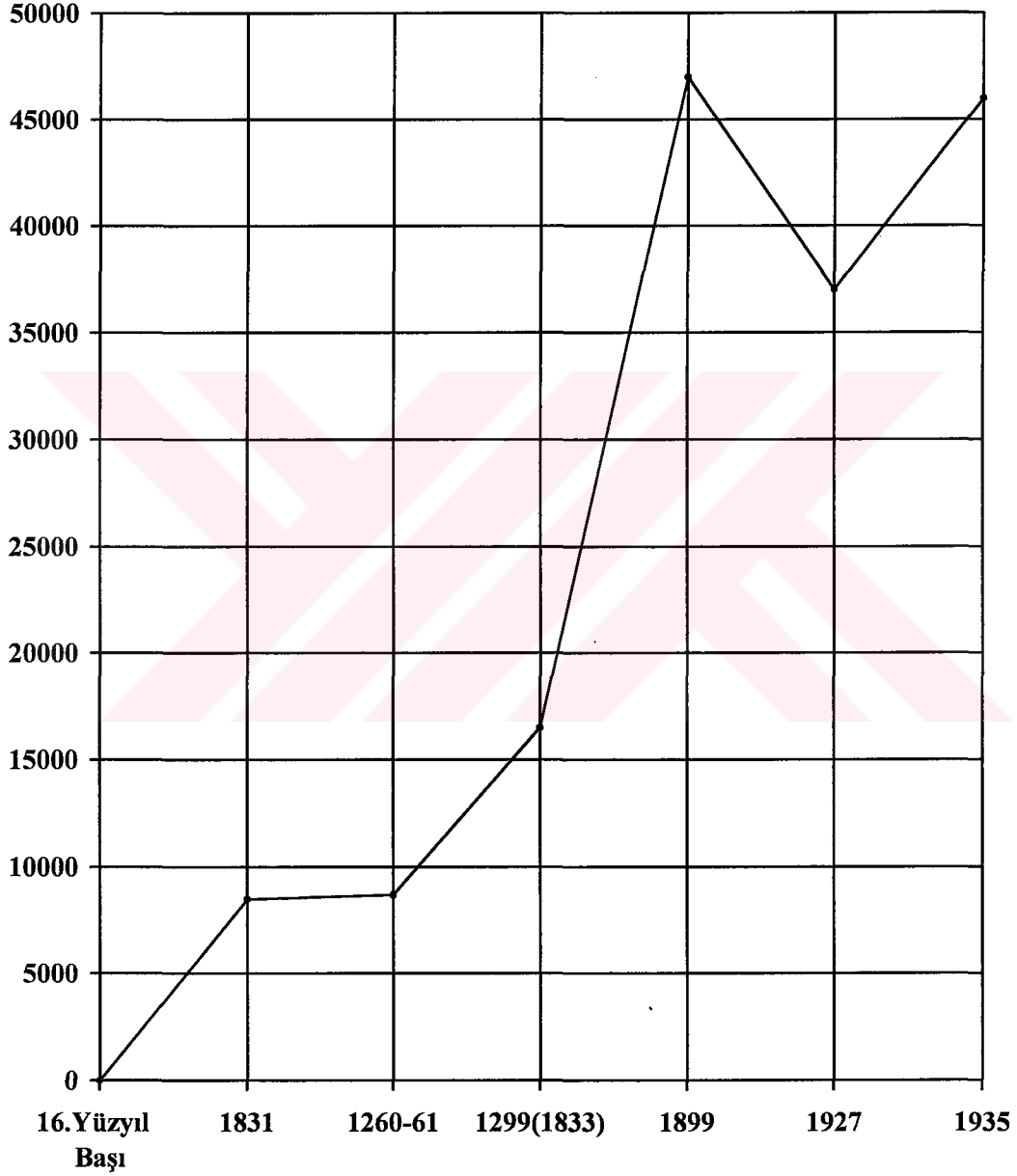
Ayrıca 1923 yılında kasabada 1250 hane iken Rum ve Ermenilerin, 1924-27 yıllarında Yunanistan 'a mübadele yoluyla nakilleri nüfus miktarını oldukça azaltmıştır. Aynı tarihte Selanik'in Kayalar bölgesinde mübadele suretiyle gelen 266 hane Türk, kasabaya yerleştirilmiş ise de, bunların bir kısmı başka bölgelere göçleri üzerine nüfus

²⁸ Yozgat Kataloğu 1990, s.47-48

²⁹ a.g.e., s.35

eksilmesi uzun yıllar telafi edilememiştir. Yine bu tarihlerde köylerde de mübadele yapılmış Romanya, Bulgaristan (1951) ve 1935 yılında Yugoslavya 'dan gelen 790 hane gayr-i Müslimlere ait köylere yerleştirilmiştir.³⁰

Grafik-1: Köy ve Şehir Nüfusunun Gelişimi

³⁰ a.g.e., s.50

II.BÖLÜM

TEMETTUAT DEFTERLERİ KAPSAM ve ÖNEMİ

A-GENEL BİLGİLER

Mevcut kurumların yeniden düzenlenmesi hedef tutan Tanzimat'la birlikte, Osmanlı maliyesinde yeni bir dönem başladığı pek çok araştırmacının geleneksel yaklaşımı niteliği kazanmıştır. Osmanlı mali kurumları ve vergi sistemi Tanzimat reformlarının yoğunlaştığı başlıca alanlardandır.¹

Tanzimat'ın getirmeye çalıştığı yeni mali sistemin bütün ülkede uygulanması istenmekle beraber bu mümkün olmamıştır.² Nüfus ve emlak tahririnin her tarafta icrâ ve hep birden ikmâli mümkün değildi. Özellikle bazı uzak bölgeler “daire-i Tanzimat” dışında kalmıştı. Çünkü bazı uzak mesafede bulunan mahalleler yetiştirilemeyeceğinden geçici olarak bu bölgeler istisna tutulmuş ve tahrir edilmesi yoluna gidilmiştir. Dolayısıyla Tanzimat'ın getirdiği yeni malî düzen önce Anadolu ve Rumeli'de bazı eyaletlerde yani Hüdavendigâr, Konya, Aydın, Sivas, Ankara, Biga, Edirne, Silistre, Vidin ve Selanik eyaletlerinde uygulamaya konulmuştur. Daha sonra bu alan genişletilecektir. Bu sebeple Osmanlı eyaletlerinin tamamının Temettuat Defterleri bulunmamaktadır.

Osmanlı devlet yöneticileri fethedilen bir ülkede veya bölgede öncelikle yapa geldikleri şey o ülke topraklarının tahririni yapmak olmuştur. Yapılan tahrirde ; fethedilen bölgenin nüfus ve arazileri kaydedilerek ve vergi gelirlerinin belirlenmesi ile tımar sisteminin teşhis ve tetkikine geçilerek, o ülke veya bölgede Osmanlı Devletinin bir livası veya vilâyeti haline getirildi.

Başta toprak olmak üzere ülkenin ekonomik potansiyelini tespit ve bu kaynakların denetlenmesi ve vergilendirilmesine yönelik olarak devlet ülke genelinde sayımlar yapa gelmiştir. Bu sayımlara Osmanlı tarihi terminolojisinde “Tahrir” denilmektedir. 16. yy. da geniş imparatorluk coğrafyasının ayrıntılı bir şekilde

¹ A. Şener, “Tanzimat dönemi Osmanlı Vergi Reformları” TTK Basımevi, Ankara 1992, s.259

² Y.Kemal Tengirsenk, “Tanzimat”, İ.A. ,c.11, MEB Basımevi, 1979 s.722

tahririnin yapıldığını biliyoruz. Bu sayım sonuçlarından ilgili bölgenin sosyo ve ekonomik yapısına ilişkin özgün bilgiler edinilmektedir. Tahrir kayıtları kullanılarak Osmanlı Devleti'nin demografik yapısı, toprak idare sistemi, vergi sistemi, üretim niteliği ve niceliği bölgesel ekonomik farklılıkları ve etnik yapısı vb. konuları araştırıla gelmiştir.³

Temettu vergisinin esası H.1241 (1826) tarihinde II. Mahmut zamanında ihtisab resmidir. İhtisab Resmi: Şehriye-i dekâkîn ve yevmiye-i dekâkîn adıyla anılan vergilerle; belediye geliri olarak pazar ve panayırlardan alınan damga, tartı, ölçü vs. vergilere ve hile yapan esnaftan alınan para cezaları ile bütün yiyecek, içecek vs. den alınan müteferrik vergilerden ibarettir.

Gülhane Fermanı 'nın ilanından sonra 19 Zilkade 1255 (1839) tarihinde çıkartılan bir talimatla muhassıllar nezâretine, her yerde ahalinin ismi, şöhreti, arazileri, hayvanları ; tüccar ve esnafın ise yıllık gelirleri vs. bilgilerinin yazıldığı defterler tutulması emredilmiştir.

1255 (1839) den 1275 (1858) 'e kadar temettu vergisi “an-cemâtin” tevzi olunan verginin bir kısmını teşkil etmek şartıyla “bileşik vergi” arasında görülmekteydi. 1275 (1858) tarihli Tahrir talimatı ve 1277 (1860) tarihli Tahrir-i Umumî Nizamnâmesi gereğince; herkesin emlâk, arazi ve senelik kazancı tahrir ve tahmin edilerek ilk defa senelik kazanç üzerinden %30 vergi alınması kararlaştırılmıştır.

Temettu vergisinin düzenli toplanabilmesi için gerekli bilgilerin yazıldığı Temettu Defterleri tutulmaya başlanmış, bu görev de muhassıllara verilmiştir.

Temettu vergisi hakkında 1323 (1907) de çıkartılan bir nizamnamede ise temettu vergisinin ; vilâyet, livâ, kazâ merkezleriyle nüfusu ikibini aşkın yerlerde ticaret, sanat ve hırfet erbabından mart ve eylül aylarında olmak üzere yılda iki taksit halinde alınması kararlaştırılmıştır. Bu verginin adı daha sonraları “kazanç vergisi” ne çevrilmiştir.⁴

Tanzimat devrinde, önceleri değişik adlarla alınan vergilerin yerine tek bir

³ A. Akgündüz-S. Öztürk , a.g.e., s.30

⁴ Osmanlı İdaresinde Kıbrıs , Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü,Osmanlı Arşivleri Daire Başkanlığı Yayını No:43, Ankara 2000, s.64-65

verginin ikamesi hem hane reislerinin gelirlerinin tespiti maksadıyla yapılan temettü sayımları, XIX yy. Osmanlı sosyal ve iktisadi tarihi için fevkalade kıymetli bilgiler ihtiva etmektedir.

“Maliye Varidat Kalemi” defterlerinden olan Temettü Defterleri Başbakanlık Osmanlı Arşivi’nde bulunmaktadır.1988 yılında kataloglanarak araştırmacılara sunulan defter serisi, dokuz katalog içinde 17.747 defter ihtiva etmektedir.⁵ Bu defterleri çok büyük bir ekseriyeti 1261 (1845) tarihinde yapılan sayımlara aittir. Çok az sayıda olmak üzere 1256 (1840) da yapılan ilk tahrirlere ait defterlere rastlanmaktadır.⁶

Bu defterlerin belli bölgelere ait olanlarının bütün halinde incelenmesi XIX yy. ortalarına ait sosyal ve iktisadi tarihinin pek çok yönüyle aydınlığa kavuşacağı kesindir.⁷

Söz konusu defterler kaza, köy hatta çiftlik ölçeğindeki yerleşimleri oluşturan tüm haneler tek tek ele alınarak her hanenin mülkü ve gelir kaynakları ile senelik gelirlerinden alınan vergi miktarı konusunda son derece ayrıntılı bilgiler içermektedir. Her hane reisinin adının ve ne iş ile uğraştığının da belirtildiği bu defterlerde, her hanenin tarımsal üretiminden sağladığı kazanç ve bu kazanç üzerinden ödediği âşar vergisi, bu verginin tarımsal faaliyetlere dağılımı, işlenen toprak miktarı, tarımsal işletme büyüklükleri, ortakçılık veya kiracılık şeklinde kullanılan toprakların miktarı, tarım alanlarının niteliklerini (ekili-dikili) veya kullanım biçimine göre (buğday, arpa , pamuk, tütün vb.) dağılımı çıkabilmektedir. Bunun yanında gelir getiren ve buna bağlı olarak vergiye tabî hayvanların cinsi ve miktarı ile gelir getirmeyin, bu nedenle de vergi kapsamı dışında tutulan hayvan varlığı konusunda da ayrıntılı bilgiler içermektedir. Temettuat Defterleri’nin bir diğer önemli yanı da, tarım ve hayvancılık dışında kalan ancak kazanç sağlanan her türlü ekonomik faaliyet (dokumacılık, ırgatlık, kömürcülük vb.) bu tür faaliyetlerden elde edilen vergi miktarını belirlemesidir. Temettuat defterleri 19. yy. ortalarındaki sosyo-ekonomik yapısın

⁵ Başbakanlık Osmanlı Arşivi Katalogları Rehberi, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayınları No:26, Ankara 1995, s.181

⁶ Osmanlı İdaresinde Kıbrıs, s.65

⁷ Mübahat Kütükoğlu, “Osmanlı Sosyal ve İktisadî kaynaklarından Temettü Defterleri” Belleten LIX, s.224-226, TTK Basımevi, Ankara 1996 s.396

yansıtan önemli bir kaynaktır.⁸

Temettuat defterleri şehirlerle birden fazla mahalleden oluşan köylerde genellikle her mahalle için bir defter düzenlenmiştir. Defterler 15'den başlatılmış; sayfanın tepesinde sırasıyla eyalet-sancak-kaza adları kaydedildikten sonra defter bir şehre/kasabaya aitse şehir/kasaba ardından mahallenin adı yazılmıştır. Mahallesi olmayan küçük köylerde köyün adı yazılmıştır. Müslümanlar yanında gayri-Müslim nüfusunda bulunduğu yerlerde Müslüman ve gayr-i Müslimler için ayrı ayrı defterler tutulmuştur.

Temettuat Defterleri sadece ekonomik veriler sunmanın ötesinde toplumsal hayatla ilgili verilerde sunmaktadır.⁹

a-Tahrir Çalışmaları ve Tahrirde Uyulacak Esaslar

Ülke kalkınmasında tarım kesiminin öncü kesim olarak alan Tanzimat idarecileri, tarımda vergilenmenin âdil ölçüler içerisinde yapılmasını temin maksadıyla yeni bir sayıma müracaat edeceklerdir. Tahrir konusunda Tanzimat' ın ilanından bir yıl önce de bazı çalışmalar yapılmış ve bu çalışmalar Tanzimat uygulamasına öncü olmuştur. Adil verginin yapılmasında kendilerine önemli görev tevdi edilen muhasılların başlıca görevlerinden biri, nüfus ve emlak tahriri yapmaları idi. Zira herkesin ödeme gücü tespit edilerek daha önce çeşitli isimlerle tahsis edilen vergiler yerine yeni tek bir vergi tahsil edilecek idi. Bu vergi, "an-cemaatin vergi, vergi, komşuca vergi" adıyla anılıyordu. Söz konusu vergi mükellefin ödeme gücünü dikkate alındığından malî gücün ölçüsü olarak tebânın emlak, arazi ve hayvan varlığı, ticaretle uğraşıyorsa geliri esas alınıyordu. Bu durumda tarım kesimi kadar, şehir kesimi de vergi kapsamına giriyordu. Bu verginin tahsisi için tahrir yapmak gerekiyordu. Tahrir çalışmalarını yürütmek muhasılların aslî vazifelerinden biri idi.¹⁰

Asıl itibariyle Temettuat tahriri yapmaktan iki gaye güdülmüyordu; biri halkın

⁸ Şevket Işık, "Tarihsel Coğrafya Açısından Temettuat Defterlerinin Değerlendirilmesi ve Akçay Havzası Örneği, Ege Coğrafya Dergisi", s.10, İzmir 1999 , s.242

⁹ Nuri Adıyeke, "Temettuat Sayımları ve Bu Sayımları Düzenleyen Nizamname örnekleri", OTAM, s.11, Ankara 2000, s.783

¹⁰ A. Akgündüz-S. Öztürk,a.g.e., s.11

imkanlarının ne derecede olduğunu bilmek ve buna göre ölçüler içerisinde vergi tahsis etmek, diğeri ise, bu vergilerle devlet gelirini arttırmak ve harcamaların finansını sağlamak idi.

Herkesin isim ve şöhreti, sahip olunan mal varlıkları, ne kadar emlak ve arazisi olduğu ve ayrıca ne kadarının ekili ve ne kadarının nadasa bırakıldığı, bağ ve bostanı, her türlü hayvanı , tüccar ve esnafın bir senede tahminî olarak incelenerek tahrir yapılacak ve bunların yıllık geliri ve bu gelir üzerinden tahsisi, tespit edilerek, tahrir köylerden başlanacak ve her bir köyün defteri ayrı ayrı tutulacak idi.¹¹

b-Muhassıllık İdaresinin Kurulması

Tanzimat'ın taşrada uygulanabilmesi için yapılan idari düzenlemelerden biri, muhassıllık teşkilatının kurulması idi. 1840 yılının başlarından itibaren Tanzimat'ın uygulandığı bütün bölgelere “muhassıl” adı verilen yeni memurlar gönderildi. Muhassıllar padişah tarafından “memur-ı müstakil” olarak seçiliyordu. Bütün sancak ve kazalara gereğince muhassıl-ı emval zannıyla “müstakim ve mücerrebü'l-etvar ve dirayet ve sadakat-ı âşikar” birer memur-u müstakil ihtihab ve tayin edilecek idi. Muhassıllar, vergi vali ve âyanın kontrolünden alınarak doğrudan devlet hazinesi adına tahsis edilmesini sağlayacak maaşlı devlet memurlarıydı. Tanzimat'ı mâli açıdan taşrada uygulayacak olan muhassıllar, merkeze bağlı ve imtiyazlı bir konuma sahip idiler.¹²

c-Temettuat Sayımları ve 1261 Tarihli Sayım

Temettu sayımlarının kısa dönemli amacı, toplam vergi yükünün bölgeler ve kişiler arasında daha adil dağılmasını sağlamak, uzun dönemli amacı ise, geniş bir malî reformun verilerini tesbit etmektir.¹³

Temettuat Defterleri 'ni tutma görevi muhassıllara verilmiştir. Muhassılların bu defterleri daha sağlıklı tutabilmeleri için her kazanın ileri gelenlerinden meclisçe

¹¹ a.g.e.,s.12

¹²A. Akgündüz-s. Öztürk, a.g.e., s.13

¹³ Adıyeke, a.g.e.,s.774

seçilecek birinin başkanlığında bir kâtip tayiniyle sayımların yapılması defterlerin ve sayımların muhassıllar tarafından kontrol edilmesi emredilmiş, böylece sayımlarda suistimale ve haksızlığa meydan verilmemesi, kazançların eksik gösterilmemesi ve suistimalde bulunanlara gerekli cezaların verilmesi amaçlanmıştır.¹⁴

Temettuat sayımları mahalli idareciler tarafından yapılmıştır. 1256'daki sayımlardan muhassıllar mesûl olup, bu tarihli bir temettuat defteri muhassıllık, müftü, mal ve emlâk katipleri ve meclis azalarının mühürleri; diğer bir defterde ise tasdik ibaresi altında naibin mührü bulunmaktadır. 1261 'de sistemde değişiklik yapıldığından Müslümanların yazılması muhtar-ı evvel ve sânilerle, köy imamı; gayr-i Müslimler'in yazılması varsa kocabaşlarla, papazların sorumluluğu altında yapılmış olup, defterlerin bitiminde bunların mühürleri vardır. Ancak Temettuat Defterleri serisindeki, bütün defterlerin sonunda mühür bulmak mümkün değildir. Bazılarının da "bende" kelimesi yazılıp bırakılmıştır. Bu da defterlerin hepsinin orijinal olmayıp, bir kısmının muhtemelen merkezden çıkarılmış suretler olduğunu göstermektedir.¹⁵

Muhassıllar denetiminde 1256 tarihinde başlayan ve devam eden sayımlar ile Tanzimat tarihinin nihâi hedefi olan ülke kalkınmasında bir araç olarak gördüğü verginin adil ölçüler içerisinde tahvil ve tahsili gerçekleştirilemeyecektir. Muhassıllar nezdinde yapılan bu sayımlarda yolsuzluklar ve uygunsuzluklar görülmüş ve "cihat-ı hakkaniyet" gözetilmediğinden tutulan söz konusu defterler itibara şayan görülmemiştir.

Bu sayımın diğerinden ayıran en önemli husus kişinin sahip olduğu mekan ve gayr-i menkul mallarının 1260 yılı gerçek geliri ile 1261 yılı tahmini gelirinin verilmesidir. Daha önceki sayımlarda sahip olunan menkul ve gayr-i menkul malların kıymetleri veriliyordu.

1261 Sayımı için vali ve defterdarla gönderilen talimatnâmede kiraya verilmeyip sakin olunan haneler hariç olmak üzere, her şahsın gelir getiren bütün tarla, bağı, bostan, değirmen, han, dükkan, kiraya verilen haneler vb. emlâk ve bunlardan hasıl olan temettuatları ve tüccar ve esnaftan senelik temettuatı ve çiftçilerin her sene ne

¹⁴ Osmanlı İdaresinde Kıbrıs, a.g.e., s.65

¹⁵ M. Kütükoğlu ,s. 397-398

miktarda ve ne cins öşür verdikleri ve vergi vermeyen şahısların miktarı ayrıntılarıyla tetkik ve kaydedilmesi istenmektedir.

Bu sayımlar için merkezden görevliler gönderilmeyecekti. Her köyün imam ve muhtarları ve ziraat müdür vekilleri nezaretinde başlanılacak idi. Tahrir gittiğinde defterlerin sonu bunlar tarafından mühürlenerek tâbi oldukları kaza meclisinde kontrol ve tasdik edildikten sonra ya sancak kaymakamına, yada vali ve defterdâra teslim edilecekti. Defterlerin buralarda temize çekilmesi ile uğraşılmayacak ve defterler birbirine karıştırılmadan her köyün defterleri kaza kaza torbalara konularak takım halinde doğruca Maliye Hazinesi'ne gönderilecekti.¹⁶

B-TEMETTUAT DEFTERLERİ İÇERİĞİ

a-İsimler

Defterlerde verginin esas olduğu hane reislerinin isimleri kayıtlıdır. Temettuat defterlerinde “Bekir Oğlu Yusuf” örneğinde olduğu gibi çok kere “oğlu” kelimesi tercih edilmiştir. Mamafih “bin” ve “veled” kelimesinin kullanıldığı defterlerde vardır.¹⁷“Yusuf Oğlu Hacı Bin Hüseyin” örneğinde olduğu gibi “oğlu” ve “bin” kelimesinin ikisinin de kullanıldığı da çoğunlukta olduğu görülmüştür.

Çok kere “Bayram Oğlu Hüseyin B. Halil” veya baba adı, bazen da “Kör Mustafa Oğlu Mustafa” gibi babanın lakabı veya aile adı ile yazılmıştır. Alt alta yazılan iki kardeşte “Recep Oğlu Halil Bin Recep” ve “Recep Oğlu Çoban Osman Bin Recep” şeklinde kullanılmıştır.¹⁸

Temettuat defterlerinin içerdikleri bilgiler bakımından hane bazında dört ana bölümden oluştukları söylenebilir. Orijinal ve transkripsiyonda I. Bölüm olarak belirttiğimiz kısımda hane reisinin adı, varsa lakabı, ne işle uğraştığı, hane numarasına ilişkin bilgiler yer almaktadır.¹⁹

Aile mevcudiyeti mahalle ve köydeki akrabalarının tespitini mümkün kılmaktadır. Bazı aileler son derece değişik ve diğerlerinden ayırt edilebilmesini imkan

¹⁶A. Akgündüz-S. Öztürk, a.g.e.,s.17-18

¹⁷M. Kütükoğlu, s.398

¹⁸M. Kütükoğlu, a.g.m, s.399

¹⁹Ş. Işık, a.g.m., s.243

kılacak adlar taşımaktadır. Mesela “Başfatar Oğlu İsa Bin Ahmet” de olduğu gibi aile adları bulunmaktadır. Ayrıca baba-oğul veya kardeşler hatta bazen amca-yeğen ve kuzenler peş peşe veya arada bir yahut iki hane gelerek yazılmıştır. Bu kolay ayırt edilebilen bir aile adına sahip olmayanlarında aynı ailenin kolu olduğu ortaya koyması bakımından tespitlerin kolaylaştırıcı bir husus olmuştur. Türkmen oğlu Ali Bin Mahmut, Türkmen O.Osman B. Mehmet, Türkmen O. İsmail Bin Mehmet” gibi akrabalar ard arda yazılmıştır.²⁰

Temettuat defterleri sadece aile adlarının değil yörede kullanılan şahıs adlarının tespiti bakımından mühim, kaynak vazifesi görmektedir. Mükellef zaman zaman kardeşi ile birlikte yazılıyor, mesleği ön planda ise mesleği ile birlikte zikrediliyordu.

Akdağmadeni ‘ne ait Temettuat Defterlerindeki veriler bize isimler üzerinde yorumlar yapma imkanı vermektedir.

İsimler genelde Mehmet, Ahmet, Ali, Hüseyin, Mustafa gibi Türklerin İslâmiyet’ i kabul etmesi ile dilimize girmiş isimlerden oluşmaktadır. Buna yakın olabilecek bir sıklıkta Afşar, Paşa, Türkmen, Çelebi, Durmuş, Yeğen, Kazaklı, Keçili gibi Türk isimleri de bulunmaktadır.

İsimlerin başına getirilen lakaplarda Türkçe kelimeler daha çok kullanılmıştır. Lakaplarda deli, kara, hacı, köse, kel, kör, çolak, topal gibi sıfatlar çoğunluktadır. İsabey Karyesi 14. hanede “Çolak Oğlu Mustafa Bin Mehmet” buna güzel bir örnektir. Kesiriç Karyesi 4. hanesinde “Acem Oğlu Ömer Bin Hasan” isminde görüldüğü üzere Türkmen, Arap gibi adlar lakaplaşmıştır.

Kişinin yaptığı işin isim olduğu durumlarda fazladır. Genelde demirci, kethüda, müderris, imam, kazmacı, köşker gibi meslekler olmuştur. Çayırşeyhi Karyesi 66. hanesinde “Demirci Oğlu Ebubekir Bin İsmail” ifadesinde de görüldüğü gibi kişi adı “Demirci”dir.

Genelde kardeşler veya aynı ada sahip olanlar alt alta yazılmıştır.

Müslim ve gayr-i Müslim isim yazılışlarında da farklılıklar vardır. Müslimlerde daha çok “oğul ve bin” kelimeleri kullanılırken, gayr-i Müslimlerde “oğul ve veled”

²⁰M. Kütükoğlu, a.g.m., s.399

sözü kullanılmıştır. Dürzili gayr-i Müslim karyesinde 44. hanesinde “Karin Oğlu Aziz Veledi Kirkor” ismi böyle yazılmıştır. Müslim Elçi karyesi 8. hanede “Kul Ali Oğlu Hasan Bin Ali” olarak yazılmıştır.

b-Nüfus

Temettuat defterlerinde yer alan nüfusa ilişkin bilgiler, günümüzdeki anlamda bir nüfus sayımından oldukça farklıdır. Bunlar söz konusu tarihte ait oldukları yerlerde hiçbir hane ayırımı yapmadan tüm hane reislerini ele alan sayımlardır. Başka bir anlatımla bu defterdeki hane reislerini tıpkı mufussal defterlerdeki vergi nüfusuna benzetmek mümkündür. Bu açıdan köyün veya sınırları belirlenmiş bir yörenin nüfus miktarını saptamak amacıyla hane sayılarının belirli katsayı ile çarpılması yoluna gidilebilir.²¹

Mahalle ve köylerin yerleşim düzeninde dini veya etnik farklılıklar dikkate alınmıyordu. Müslüman, gayr-i müslim kesim ayrı ayrı sayıma tâbi tutuluyor ve ayrı defterler düzenleniyordu.

Temettuat defterlerinde mükim yerli mükelleflerin yanısıra ticari gayelerle bir şehirde geçici ikâmet kaydedilmiştir. Bu kişilerin ikametleri ise sanayi seçmiş ise diğer mükellefler gibi menkul ve gayr-i menkul mal varlıkları ile kazançlarının kaydedilmesi gerekiyordu.²²

Akdağmadeni temettuat defterlerinde Müslüman ahali dışında gayr-i Müslim Rumlara ait kayıtlarda bulunmaktadır.²³ III. Bölüm başında ayrıntılı olarak bilgi verilecektir.

c-İdari Bölünüş

Başta tutulan defterlerin nereye ait olduğu,yani eyaleti,sancağı ve kazası belirtildikten sonra köy veya mahallesi verilmektedir. Mesela, “Sivas Eyaleti ‘ne hâvi olduğu kazalardan Bozok kaymakamlığında kâin Akdağ kazasına tâbi menteşe

²¹ Işık, a.g.m., s. 245

²² A. Akgündüz-S. Öztürk, a.g.e., s.24

²³ BOA., ML.VRD.TMT., No:12847, s.2

karyesi.....” ifadesi buna güzel bir örnektir.²⁴ Temettuat defterlerinin baş kısmında bu ifadeler yer veriliyor.

Temettuat defterlerinin başında hangi sancak ve kazaya ait olduğu belirtilmekle bu köy, çiftlik gibi yerleşimlere uygun ölçekli bir haritaya aktarıldığında ilgili tarihte gerek bir kazanın gerekse bir yörenin sınırları ve bu sınırlar içinde yerleşmelerin kaza merkezi, köy veya çiftlik şeklindeki statülerini belirtmek mümkündür.

d-Kişinin Mesleği

Defterlerde kişinin bir mesleği varsa, ismin üzerine eğik bir tarzda yazılmaktadır. 1261 tarihli sayımda kişinin mesleği ekseriyet itibariyle yazılmıştır. Köylerde çoğunluk çiftçilik yaptığından farklı bir mesleği olanlar belirtilirken çiftçilik yapanların mesleği yazılmaktan zaman zaman sarf-ı nazar edilmiştir. Mesleklerin yazılmış olması, ilgili bölgede zanaat dallarının gelişimini ve gelir dağılımında zanaat sahiplerinin yerini tespit açısından önem arz etmektedir.²⁵

Temettuat defterlerinin sosyal tarih açısından mühim olan hususlardan biriside hane reislerinin meskenlerinin kaydedilmiş olmasıdır.

1260-61 (1844-1845) tarihli defterleri de ekseriya hane numarası üzerine “Erbab-ı Ziraat ten idüğü”, “çiftçi”, “gündelikçi”, “demirci”, “kiracı”, “tüccar” gibi hane reislerinin mesleği yazılmıştır. Küçük köylerde halkın hemen hepsi yalnız ziraat ve hayvancılıktan geçimini temin etmektedir. Ancak ziraatla uğraşanların hepsi toprak sahibi değildir. Toprağı olmayanlar, ailelerin gücü toprağın işleyip ürünü kaldırmaya yetmeyen büyük toprak sahiplerinin yanında çalışmaktadır. Bunun gibi kısa zamanda ekip, biçecek az toprağı olanlarda kendileri için kullandıkları iş güçlerinden artanı büyük çiftliklerde gündelikçi olarak çalışmakta ve geçimleri için ek kazanç sağlamaktadır. Bu suretle bir nispette büyük çiftliklerde devamlı çalışan hizmetkârlar diğer ekim ve mahsulün kaldırılması sırasında faydalanılan çapçı gündelikçi ve ırgatlar olmak üzere iki ayrı ziraat işçisi sınıfı ortaya çıkmış bulunmaktadır ki Temettuat Defterleri bu iki sınıfın durumunu takip etmesi mümkündür.

²⁴ B.O.A., ML. VRD. TMT. , No:12832, s.1

²⁵ A. Akgündüz-S. Öztürk, a.g.e., s.22

Nispeten büyük köylerde, köyün bazı ihtiyaçlarının kendi içinde karşılanmasını temin edecek şekilde ziraat dışında bazı zanaat kolları mevcut olduğu görüldüğü gibi hangi işlerin ne ölçüde yapıldığı da tespit edilmektedir.

Bu köylerde de ziraat esas geçim kaynağını teşkil etmekle beraber dokumacılık, demircilik vb. bazı küçük sanayii kollarının geliştiği görülmektedir.

Mesleklerin yazılmış olması, bir mahalle veya köyde hangi zanaatın ne ölçüde geliştiğini tespit etmeye imkan sağladığı gibi gelirin meslek arası dağılımını da ortaya koymaktadır. Demircilik gibi meslekler köyün ziraatta kullandığı vasıta ve aletlerin temini bakımından kendi kendine yettiğinin delili olsa gerek. Bazı defterlerde iş kollarının yer almaması, sanayinin uygulanmasına tam bir birliğin olmadığını göstermekle birlikte haneye düşen verginin, hangi faaliyetlerden oluştuğu dikkate alınarak faaliyet alanını saptamak güç değildir.²⁶ Akdağmadeni Temettuat Defterleri'nden Hisarbey karyesine ait olanda ,49. hanedeki şahsın “demirci” olduğu kayıtlıdır.

e-Vergü-yi Mahsusa

İsim üzerinde “sene-i sabıkada” yani geçen sene mükellefi üzerinde tahakkuk eden vergü-yi mahsusanın, aşarın ve adet-i ağnam vergisinin miktarı, eğişik bir şekilde kaydedilmiştir. 1261 sayımında öşür ve adet-i ağnam vergisi de dahil edilmiştir. Gayri Müslim bazı mesken bazı mahallerin defterlerinde çift, resmi, zecriye, öşr-i üzüm ve tavuktan alınan vergi gibi bazı ilaveler bulunmaktadır.²⁷

Temettuat Defterleri zecriye her hane reisinin isminin üst tarafında ve dikine olarak yazılmışlardır. 1261 Tarihli defterde ise bir yıl önce vermiş olduğu “Vergü-yi mahsus” ile birlikte öşr' e de yer verilmiştir. Bu bilgiler hane ve numaraların yanına veya üstünde isme dik bir şekilde sağdan sola “mesken”, “vergü-yi mahsus”, “öşür” sırasıyla yazılmışlardır.

Vergü-yi mahsusa defter “sene-i sâbıkada vergüyi mahsusada bir senede vermiş olduğu ...” gibi verginin belirtildiği görülmektedir. Ancak vergü-yi mahsusa ile kazançlar arasında orantı yoktur. Kazancı az olan daha çok ; kazanç çok olan daha az

²⁶ Ş. Işık, a.g.e., s.246

²⁷ A. Akgündüz-S. Öztürk, a.g.e., s.22

vergi ödeyebilmiştir.²⁸

f-Tarımsal Üretim Yapısı

İsmin altına şahsın bütün varlıkları öbek öbek tādât edilmektedir. Sıra ile önce gayr-ı menkuller, yazılmaktadır. Şahsın tarlası, bağı, bahçesi, ekili ve nadasa bırakılan arazisi, dutluk, böceklik, cehrilik vb. adıyla hususi bir kısım arazileri, bu arazilerin dönüm olarak miktar ve 1260 yılı gerçek geliri ile 1261 yılı tahmini geliri alt alta yazılarak toplanmaktadır.²⁹

Arazilerin ekili veya nadasa bırakıldığı, hububat dışında ekim alanlarının nevi mesela, arazilerin pamuk, pirinç, kök boya, afyon ve tütün tarlası, dutluk , zeytinlik ve cehri olup olmadığı mutlaka belirtilmiştir. Gayri Menkuller bölümünde kişi şehirli ise sahip olduğu dükkan, han, değirmen vb. gayri menkuller ile varsa gelirleri verilmektedir. Müstakil veya ortak olup olmadığı belirtilmektedir. Ortak gayri menkullerin gelirlerinden düşük ortağın hissesi düşürüldükten sonra geri kalan gelir olarak kaydedilmiştir. Kişinin mukatâ hasılâtı, dükkan icarı, tımar bedeli ve hisse geliri buraya alınmaktadır. Mükellef menkul veya gayri menkul malı ister bir yıllık getirsin, isterse getirmesin mutlak surette defterlere kaydediliyordu.

Tarım ve hayvancılıktan elde edilen kazanç üzerlerinden hane reislerinin ödemesi gereken aşar vergisinin miktar ve dağılımının belirtmektedir. Ancak bu bölüm ayrıntılı bir şekilde incelendiğinde, şu bilgileri içerdiği gözlenir;

a-Üretim yapılan bir ürünün toplam üretiminin 1/10'ine karşılık gelen üretim miktarı ve ürünün birim fiyatı.

b-Ürünün birim fiyatı ile vergiye tâbi üretim miktarının çarpımıyla elde edilen aşar vergisi.

Bu vergilerden yararlanarak bir yerleşmede aşar vergisinin hangi ürünlerden oluştuğu, hangi ürünlerin vergi açısından önem kazandığı ve en önemlisi de her ürünün toplam üretim miktarını saptamak mümkündür. Böylece bir yerleşmenin coğrafi açıdan çok daha büyük önem taşıyan sınırları belirlenmiş bir alanda üretim çeşitliliği

²⁸ M. Kütükoğlu, a.g.e., s.411-412

²⁹ A. Akgündüz-S. Öztürk, a.g.e., s.23

verimlilik ve bunların mekân içerisinde gösterdiği farklar ortaya konabilir.

Tanzimat öncesinde, yöreden yöreye farklı oranlarda alınmakla birlikte, Tanzimat'ın getirdiği uygulamalar çerçevesinde her yerde 1/10 oranında alınması öngörülmüştür. Ancak aşar vergisinin her ürünün değeri üzerinden 1/10 oranında alınan bir vergi olması nedeniyle, bu vergi toplamları bir sahanın veya yerleşmenin tarımsal yapısını yada yaygın üretim şeklini ortaya koymak konusunda yetersiz olabilmektedir. Çünkü birim fiyatı ürün, gerçekte çok geniş sahalarda kaplayabilir. Başka bir anlatımla çok geniş alanlarda tarım yapılan bir ürün fiyatının, dolayısıyla aşar vergisinin düşük olması nedeniyle daha dar bir alanda üretilen ancak fiyatı yüksek olan bir üründen daha az gelir getirebilir.

Defterlerde “Âşar olarak sene-i sâbıkada vermiş olduğu” başlığı altında hinta (buğday) ve şair (arpa) başta olmak üzere herkesin kaldırdığı mahsulden alınan öşürün önce kilesi, sonra kıymeti yazılmış ve alta kıymet (kuruş) olarak toplamı verilmiştir.

Tüm bunlara karşın , aşar vergisinin, ürün gruplarına dağılışı incelenerek herhangi bir sahanın tarımsal üretim yapısı hakkında bir takım kesin yargılara da varmak mümkündür.

Bu vergiler söz konusu sahalarda yer alan köylerde 19.yy. ortalarında ekili alandaki tarımsal yapının, monokültür bir şekilde tahıl tarımına dayandığını ortaya koymaktadır.³⁰

Bu bölüm kısaca şu bilgilere ulaşmamızı sağlar.

a-Toprak (işletme) Büyüklükleri: Temettuat Defterleri ait oldukları döneme ilişkin sağlamış oldukları önemli verilerden biri de işlenen toprakların büyüklüğüdür.

b-Tarımdan Elde Edilen Gelirin Dağılışı: Tarım üretiminin gerçekleştiği toprağın çeşitli nitelikleri (büyüklüğü, kaç parçadan oluştuğu ve işletme şekli) ile üretimin hangi ürünlerden oluştuğu (bağı, bahçesi vb.) ve bunlardan elde edilen toplam gelir yer almaktadır.

c-Tarım Alanlarının Kullanım Şekillerine Göre Dağılımı: Temettuat Defterlerinin “mezru tarla” “gayr-i mezru tarla”, “ortak” gibi ekili tarım alanlarının mülkiyeti veya

³⁰ Işık, a.g.m., s.247-248

işletme tipini ortaya koymaya yarayan bilgileri yer almaktadır. Bir diğer bilgi ise bağ,bahçe gibi dikili tarım alanlarının büyüklüğüdür. Buradaki bilgilerden yararlanarak herhangi bir sahada tarım alanlarının büyüklüğü ve bunun ekili ve dikil tarıma dağılımını ortaya koymak mümkündür.

d-Arazi İşletme Biçimi: Temettuat Defterlerinde yaptığımız incelemelerde varılan sonuçlardan biride tarım arazilerinin işletme biçimi ile ilgilidir. Defterlerde.. belirledikçe sahiplerince işlenen toprak miktarının yanı sıra “ıcar” veya “ortak” olarak işletilen tarım alanlarının miktarı da yer almaktadır.³¹

g-Gayr-i Menkuller

Temettuat Defterlerinde hane reisinin tarla, bağ,bahçe, bostan gibi gayr-i menkullerinin teferruatlı bir biçimde dökümleri yapılmıştır. Yıllık gelirler hanesine “Hasılât Senevisi” yazılmıştır. Kıymetine bakılarak hasılât ilave edildiği halde yaklaşık olarak o tarihteki gayri menkul fiyatlarının tespiti de yapılabilir.

1260 Yılı için hakiki, 1261 için tahmini gelirin kaydedilmesiyle gerçekleştirilmiştir. Defterlerde ekili tarlalar, “mezru tarla” olarak gösterilmiştir. Kiraya verilen tarlalarla o yıl başı bırakılanlar ayrıca yazılmıştır. 1260-61 Sayımında “mezru” ve “gayr-i mezru” tarlalar ayrı yazılmıştır. Ekili tarlalar, hem boş bırakılanlara, hem de kiraya verilenlere nazaran çok daha fazladır. Başka bir ifade ile sadece “mezru tarla” adıyla yazılan hububat ekilen tarlalardır. Hububat dışında büyük çapta ekim yapılan diğer mahsullere ait tarlalar aynı yazılmıştır. Kiraya verilen tarlalarda yıllık kira bedeli belirtilmiştir.

Mezru tarladan sonra bağ, bahçe, bostan vb. konulara yer verilmiştir. 1260-61 de tarlalarda olduğu gibi yüz ölçümü ile 1260 ve 1261 yılları gelirleri kaydolmuştur. Meyve bahçeleri sadece “bahçe” adı ile kaydedilmiştir. Bağ ve bostanlar daha ziyade 1-2 dönümlük hatta bir kısmında 1-2 evlik yerlerdir. Sadece ailenin ihtiyacını karşılayacak kadar mahsul alınan küçük bağların üzümleri için öşür tahakkuk ettirilmemiştir. Bostanlarda aynı durumdadır.

³¹ Ş. Işık , a.g.m., s.248

Temettuât Defterleri bu bilgiler ziraat yapılan alanlar hakkında fikir verdiği gibi, bu toprakların ne kadarının ekili, ne kadarının dikili sahalara ayrılmış olduğu ve bunların büyüklüklerine göre sınıflandırma yapılmasına imkân vermektedir.

Osmanlı ziraat istatistikî, 10 dönüme kadar olan ziraî işletmeler küçük, 10-50 dönüm arasındakiler orta, 50 dönümden fazla olanlar ise büyük işletmeler kabul edilmiştir.³²

h-Hayvanlar

Bir köy veya kasabadan en çok hangi hayvanların beslenip yetiştirildiği ve bunlardan ne ölçüde kazanç sağlandığının tespiti mümkün olabilmektedir. Hayvanlar bütün ayrıntıları ile tek tek ele alınmaktadır. Keçi, koyun, kuzu, oğlak, buzağı, öküz, deve, camus/manda gibi et ve süt veren hayvanların yanısıra at, kısrak, beygir, eşek gibi taşımacılıkta kullanılan hayvanlar etüt edilmektedir. Bu hayvanların adetleri ve yıllık gelirleri, gelir getiren her bir hayvanın yazıldığı kısmın altına yazılmaktadır. Hayvanların döllu olup-olmadıkları belirtilmektedir. Arı kovanları varsa adedi ve yıllık hasılâtı belirtilmiştir. 1261 Yılında sadece yıllık gelirleri verilmiştir.

Çeşitli meslek sahiplerinin evlerinde manda, inek ve bölgeden bölgeye değişmek üzere koyun ve keçi beslenmekte ve bunların et, süt ve kıllarından gelir elde edilmektedir. 1260-61 sayımında koyun, keçi, inek ve kısrağa ait yıllık hasıllar ile arı kovanı, sayıları ve bunlardan elde edilen yıllık gelirlerde kaydedilmiştir. Sağmal inek ve kara sığırlar için yıllık gelir “50”, sağmal koyun ve keçiler için “10”, kısraklar için genellikle “30”, arı kovanları için “10” olarak sabittir.³³ Hayvanların hasıllarının hesaplanmasında, bölge için mahallince saptanan hasıla tarifeleri kullanılmıştır.

ı-Muaflar-Mağdurlar-Binalar

Herhangi bir mal varlığı yoksa bu durum kaydedilmekte ve vergi tahakkuk etmemektedir. “Şunun bunun himayesiyle geçinmekte olduğu”, yani yardımıyla geçindiğine dair bir bilgi verilerek muafiyeti tespit edilmektedir. Yada oturduğu

³² M. Kütükoğlu, a.g.m., s.405-406-407

³³ M. Kütükoğlu, a.g.m., s.409-410

hanesinden başka bir mal-mülkü yoksa “ihtiyaç-ı zaruriyeti müteallik şeyler verilerek” gibi ifadeler yazılmıştır. Mesken olduğu hanesinden başka bir şeye malik olmadığı belirtilmektedir. Hiç malı mülkü ve herhangi bir şekilde geliri olmayan “şunun bunun himayesiyle geçinmektedir”, “komşu himayesiyle geçinir” gibi Temettuat Defterleri’nde muaf olanlar hemen hemen aynı şekilde gösterilmiştir. Ancak birincilerde imam, şeyh, müezzın denmekle getirdiği halde, ikincilerde “bâ-berat Beyazıt Camii imamı” hangi camiin, tekkenin, imamı veya şeyhi yahut kâtibi olduğu da işaret edilmiştir.

Bu gibi askerde olanların, emekli olanların, emeklilikten önce ve sonra edindikleri mal ve mülklerinin ayrı ayrı gösterilmesi ve gerekeceği sorulara verilen cevaplarda belirtilmiştir.

Hane reislerinin sahip oldukları diğer gayr-ı menkullerden içinde oturdukları için gelire konu teşkil etmeyen evler de tek tek araştırılmıştır.

Hiç mali mülkü olmayanlar yazılırken, “emlâki yok” sadece bir evi olanlar içinse “evinden başka emlâki yok” şeklinde not düşürülmüştür.³⁴

i-Yıllık Gelir ve Son Mühür

Toplam yıllık gelir belirtilmektedir. Burada hane reisinin tarım ve hayvancılıktan elde ettiği gelir toplamından başka gelir getiren faaliyet (ırgad, çoban vb.) adı ve yıllık kazancı belirtilmektedir.

Hepsinde “Mecmûunda merkûmun bir senede tahminen temettuatı” denildikten sonra bu ibarenin altına mesleği varsa bundan elde edilen geliri ve diğer gelir toplamı alt alta yazılarak bir vergi mükellefinin kazancını ifade eden toplam yapılacaktır.³⁵

Vergilerin teşekkülü âdil bir vergi tarh ve tahsilini amaçladığı için sadece vergi mükellefi kişiler defterlere kaydedilmiştir. Mükelleflerin ekseriyeti erkek nüfus teşkil etmekle beraber zaman zaman dul kadınlar ve yetim çocukların kayıtlarında rastlanmaktadır. Defterler genelde muhtar, imam, müdür, kocabaşı gibi mahallenin veya köyün ileri gelen kişilerin sayımı ile başlamaktadır.

³⁴ M. Kütükoğlu, a.g.m., s.406-407-408

³⁵ Ş. Işık, , a.g.m., s.23

Vergiye tâbi mal varlıkları olan bir köy veya mahalledeki mükelleflerin tamamı deftere kaydedildikten sonra,köy veya mahallenin toplam temettuatı ve vergi miktarı verilmektedir.

1261 Tarihli defterlerde Müslüman kısım için imam, muhtar-ı evvel ve sâni, gayr-i Müslimler için kocabaş ve papazlar mühürleri veya mühür yerine bende rumuzu yazılarak defter hitam etmektedir.

Temettuat defterlerinde ise müftinaib, defterdar, müşir, metropolit, kocabaşı ve azalardan oluşan erkanın mühürleriyle defter kapatılmıştır.³⁶ Fakat bizim incelediğimiz Akdağmadeni köylerine ait defterlerinin hiçbirinde bu mühür bulunmamaktadır.

k-Defterlerdeki Yazım Hataları

Yazımlarda planlama , her haneye birden başlayarak atlamadan hane ve sıra numarası verilmesi şeklinde yapılmıştır. Hane numaraları yazılırken bir hane atlanılmıştır. Hatta bazen on hane birden numara atlanıldığı da olmaktadır.gelir yazımında gerek hanenin ünitenin gelirlerinin toplamının yazılması gerekiyordu. Hane gelirlerinin toplamları bazen yazılmamıştır. Bunun ötesinde kimi kez köy veya mahallenin toplam gelirinin yazılmadığı da görülmektedir. Hanelerin tek tek gelirlerinin toplamı ,birbirinden farklılıklar göstermektedir.³⁷

Bizim incelediğimiz Akdağmadeni Temettuat Defterleri' nde de hatalar, eksiklikler bulunmaktadır. Bunlar ekler kısmındaki tablolar incelendiğinde kolayca görülebilir.

³⁶ A. Akgündüz-S. Öztürk, a.g.e., s.23

³⁷ Adıyeke,a.g.e., s.783

III.BÖLÜM

KÖY YERLEŞİM BİRİMLERİNİN DEMOGRAFİK

ve

EKONOMİK YAPISI

A-DEMOGRAFİK YAPI

Akdağmadeni 'ne ait Temettuat Defterleri' nde köyler Müslim ve gayr-i Müslim olmak üzere ikiye ayrılmış durumdadır. 61 köyden 3 'ü gayr-i Müslim'dir.

Osmanlı idaresi altında bulunduğu dönem içerisinde Akdağmadeni 'nde ciddi bir nüfus farklılığı görülmemiştir. Mevcut kaynaklardan elde edilen bilgiler bu gerçeği doğrulamaktadır. Ancak kaynakların nüfus konusunda kısıtlı kullanım özelliği taşınması nüfusun nitelik ve niceliği konusunda kesin bir ifade kullanmayı engelliyor.

Nüfus ile ilgili ilk elden kaynaklar, klasik dönem için tahrir, evariz, cizye ve Temettuat defterleri son yüzyıl cizye, nüfus, Temettuat defterleri ve karneleridir. Tahrir, evariz, cizye ve Temettuat defterleri genel bir ifade ile erkek nüfusu vermekte ve temel amacında vergi yükümlülüklerini veren bu kişilere tahsil edilecek vergi yükünü belirlemektir.

Klasik dönem vergi kanıtlarından genel nüfus rakamlarına ulaşmak için Berken tarafından öne sürülen ve umumiyetle kabul edilen her veri hanesinin 5 kişiden mürekkep olduğu görüşünden hareketle Akdağmadeni köylerinde ciddi nüfus tahminleri üzerinde duracağız.¹

1260 Tarihli Temettuat Defterleri'ndeki bilgilere göre toplam 61 köy bulunmaktadır. Bu köylerden bir kısmının daha sonraki tarihlerde Yozgat 'ın diğer ilçelerine bağlandığı görülmektedir. İdari yapı içinde bunu değerlendirmiştik.

Toplam nüfusa ulaşmak için izlediğimiz metod mücerred dışındaki nüfus kitesini vergiden muaf olup olmamasına bakmaksızın hane reisi sayısını 5 rakamı ile çarptık. Elde ettiğimiz sayıya mücerredleri ekleyerek toplam nüfusa ulaştık.²

Temettuat defterlerine göre köy adları , toplam vergi hanesi ve tahmini nüfusu aşağıda tabloda görüldüğü gibidir.

¹ Öztürk, a.g.e., s.35,36

² a.g.e., s.49

Tablo-1: Temettuat Defterlerine Göre Nüfus (M:Müslim, Gm: Gayr-i Müslim)

Dini Yapı	Köy Adı	Vergi Hanesi	Tahmini Nüfusu
M	Ardıç Alanı Evcisi	3	15
M	Ağcadam	10	50
M	Ağcakışla	70	350
M	Alameddin	61	305
M	Amanaç	55	275
M	Ayuk Evcisi	4	20
M	Bacasaray	25	125
M	Bin	37	185
M	Bozhtyük Evcisi	20	100
M	Çalağılı Kebir	25	125
M	Çalağılı Sağır	30	150
M	Çayırşeyhi	79	395
M	Çıkrıkçı	32	160
M	Çokradan Çiftliği	63	315
M	Çulhtyük	13	65
M	Çuralı	45	225
M	Dayılı-1	8	40
M	Dayılı-2	2	10
M	Derekemal	15	75
M	Divanlı	15	75
M	Durlahan	25	125
M	Durman-i Sağır	40	200
Gm	Dürzili	68	340
M	Elçi	10	50
M	Eşikli	15	75
M	Evcı Davudlu	17	85
M	Fakralı	7	35
M	Gündüzlü	9	45
M	Harman	11	55
M	Hisarbey	49	245
M	Horuk	25	125
M	İnkışla	11	55
M	İsabey	21	105
M	Kadıgöllü	30	150
M	Kaplancı	18	90
M	Karakışla	18	90
M	Karaşeyh	23	115
M	Kesiriç	22	120
M	Kozan	4	20
M	Köğürtü	17	85
M	Kösealili	17	85
M	Kucak	12	60
M	Kuruhtyük-Taburcalı	14	70
M	Külekçi	29	145
M	Melez	8	40
M	Menteşe	23	115
M	Mescidlü	12	60
M	Ortakışla	14	70
M	Ozan	21	105
M	Ramazanlu	28	140
M	Rumdiğin	76	380

Gm	Rumdiken	66	330
M	Salır	19	95
M	Sebih-i Ağcahan Kavak	33	165
M	Söylemez	10	50
M	Topaktaş	7	35
M	Toraman	65	325
M	Turasa	25	125
Gm	Örneç	53	265
M	Yazıkılcı	11	55
M	Yazılıtaş	5	25
	TOPLAM (MÜSLİM)	1413	7.065
	TOPLAM (G. MÜSLİM)	187	935
	GENEL TOPLAM	1600	8.000

B-GELİR KAYNAKLARI

a-Genel Yapı

Bir ülke ekonomisinde gelir kaynaklarının dağılımı sektöre göre farklılık gösterdiği gibi yerleşim yeri bölge köy-şehir iskân merkezlerine göre de farklılık gösterdiğini biliyoruz. Günümüzde bölgeler arası gelir farklılıklarını azaltma yönünde yapılan çalışmalar bunu gösterir. Yine millî hasıla içinde sanayinin payını arttırmak için yapılan gayretlerde (nüfusun sanayîe kaydırılması gibi) sektörler arası şehir farklılığının bir sonucudur.

Şehir hayatı kırsal kesime göre daha komprime bir hayatın yaşandığı kalabalık yerleşim merkezleridir. Kalabalık bir nüfus ve buna bağlı olarak artan ihtiyaçlar ve talep hacminin genişliği şehirlerde ekonomik hayatın ihtisaslaşmasını doğurmuştur.

Köyler ve daha genel bir ifade ile kırsal kesim ise ekonomik hayatın ihtisas kazanmadığı , buna bir ölçüde ihtiyaçta duyulmadığı ilişkilerin anonim değil şahsileştiği üretimin geçimlik, tüketimin az ve yaygınlaşmadığı, gelir kaynaklarının en önemli alanını tarım ve hayvancılığın oluşturduğu küçük yerleşim birimleridir.

Sanayinin gelişmediği ve belirli bölgelere münhasır kaldığı Osmanlı Devleti'nde tarımın toplam hasıla içerisindeki payı yüksektir. Zaten ekonomik yapı genel çerçevede içerisinde tarıma dayanmaktadır.³

Bu bölümde dönem içerisinde Akdağmadeni köylerinin sosyo-ekonomik yapıları incelenecek, ağırlıklı olarak ekonomik hayat ve daha özeldede de tarım konu bütünlüğü içerisinde ele alınacaktır.

³ S. Öztürk , a.g.e., s.109

b-Yerleşim Birimi Sayısı

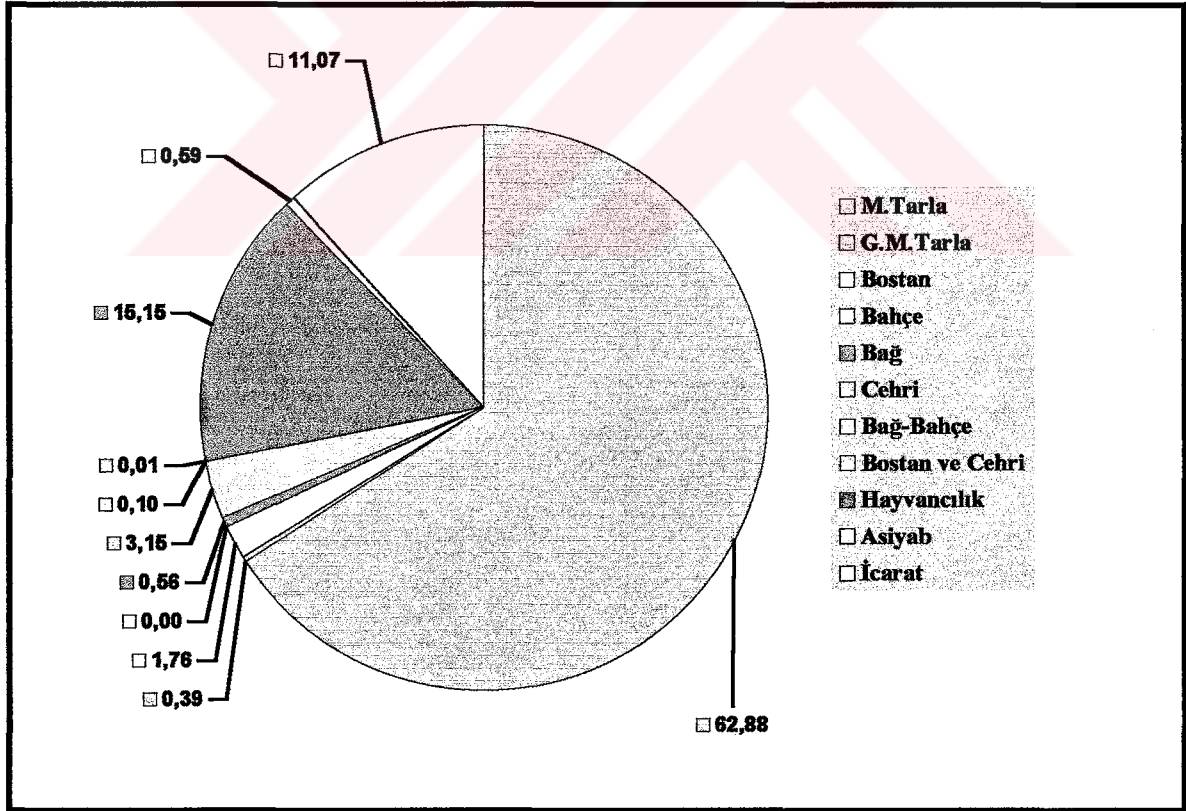
İncelediğimiz Temettuat Defterleri 'nin ait olduğu dönemde Akdağmadeni 'nin toplam köy sayısını tespit ettik. Akdağmadeni 'ne bağlı 61 köy bu bölümde incelemeye alınmıştır. Köyler yazılırken müslim, gayr-i müslim ayrımına tâbi tutularak ele alınmıştır. 61 köyden 3'ü gayr-i Müslim' dir. Bütün köylere ait 1600 vergi hanesinin 187 'si (%11.68) gayr-i müslim vatandaşlardan oluşmaktadır. 1413 'ü ise (%88,31) müslümandır.

c-Kaynaklar Dengesi

Kırsal kesimin gelir kaynaklarının dağılımında ziraî gelirlerin önemli payı bulunmaktadır. Toplam hasıla içerisinde %62,88 oranında ziraî ürünlerden gelir elde edilmiştir. Bunu %15,15 ile hayvancılık takip etmektedir. İcarât dediğimiz, meslek geliri ise %11,07 'lik hiçte küçümsenmeyecek bir oranla üçüncü sırayı almıştır.

Aşağıdaki grafikte gelir kaynaklarının dağılımı verilmiştir.

Grafik-2: Gelir Kaynaklarının Dağılımı.

d-Gelir Kaynaklarının Köylere Göre Dağılımı

Gelir kaynaklarının dağılımı köyler itibariyle farklı yapı sergilemektedir. Bir kaza ölçeğinde kaynak dağılımında görülen bu farklılığın bir çok nedenleri sayılabilir. Bu nedenler arasında yerleşim birimlerinin coğrafi yapıları, ziraî toprakların verim kabiliyeti ve hayvancılık için uygun ortam, beşeri kapital dediğimiz kalifeyili insan unsuru, sanayi alt kollarının gelişme kaydedip kaydetmemesi, ticari faaliyetlerin gerçekleşmesi için uygun ortam, şart ve sermayenin varlığı, teşebbüs kabiliyeti ve piyasalara duyarlılık gibi faktörleri sıralamak mümkündür.

Köy yerleşim birimlerinin bir kısmında gelir kaynağı tamamen zirai üretime bağlı iken bir kısmında meslek geliri ve hayvancılığın önemli payları bulunmaktadır.

Aşağıdaki tabloda da görüleceği gibi köy ölçeğinde toplam hasıla içerisinde zirai üretim gelirin en yüksek olduğu köy Derekemal Köyü 'dür. %91,04 oranında zirai gelir bulunmaktadır. En az tarım geliri ise Kuruhüyük-Taburcali Köyü 'nde %27,15 oranı ile gerçekleşmiştir.

Toplam hasıla içinde hayvancılık geliri bütün köyler ölçeğinde %14,96 gibi iyi bir orana sahiptir. Köyler içerisinde hayvancılık geliri en yüksek düzeyde %67,08 Kuruhüyük-Taburcali Köyü 'nde gerçekleşmiştir. Hayvancılık geliri en az olan köy ise %3,07 lik oranla Rumdiken (gayr-i müslim)Köyü' dür.

Herhangi bir zanaat veya uğraştan elde edilen gelir en yüksek düzeyde Hisarbey Köyü' nde %39,04 oranında, en düşük düzeyde ise %0,74 oranı ile Çıkrıkçı Köyündedir. Ardiç Alanı Evcisi, Ağcadam Ayuk Evcisi, Bozhüyük Evcisi, Dayılı(2), Derekemal, İnkışla, Kösealili, Kucak, Yazılıtaş köylerinde meslek geliri bulunmamaktadır.

Âsiyâb (su değirmeni) geliri Ağcakışla, Alameddin, Amanaç, Çayırşeyhi, Fakralı, Gündüzlü, Harman, Mescidlü, Ozan ve Rumdığın olmak üzere on köyde bulunmaktadır. Toplam köyler genelinde gelirin %0,62 'sini âsiyâb oluşturmaktadır. En yüksek oranda %11,19 oranı ile Mescidlü Köyü' nde, en düşük oranda ise %0,38 oranı ile Çayırşeyhi Köyü'ndedir.

Toplam hasıla içinde arı kovanının geliri, bütün köyler ölçeğinde %0,54 oranındadır. En çok geliri bütün köyler ölçeğinde %15,39 oranı ile Dayılı (1) köyünde, %0,01 oranı ile en düşük ise Kuruhüyük-Taburcali Köyü' ndedir.

Her ne kadar gelir kaynaklarının dağılımında köyler arasında farklılık olduğu ifade

edilse de genelde en çok gelirin hepsinde sırası ile ziraatten, hayvancılıktan, meslek ve âsiyâbdan elde edildiği sonucuna varabiliriz.

Tablo-2: Gelir Kaynaklarının Köylere Göre Dağılımı

Sıra No	KÖYLER	Ziraî Gelir	%	Hayvancılık Geliri	%	Meslek Geliri	%	Âsiyâb (değirmen)	%	Toplam
1	Ardıç Alan Evcisi	1350	78,37	593,5	34,45					1722,5
2	Ağcadam	2727	69,92	958,5	24,57					3900
3	Ağcakışla	25636,5	83,21	3204	10,39	1050,00	3,40	320,00	1,03	30808
4	Alameddin	18498	80,63	1969,5	8,58	1760,00	7,67	940,00	4,09	22941
5	Amanaç	18971,5	77,67	2514	10,29	3580,00	14,65	740,00	3,02	24425
6	Ayuk Evcisi	1720	69,66	410,5	16,62					2469
7	Bacasaray	6589	59,94	1411	12,83	1713,00	15,58			10991,5
8	Bin	1970	11,14	2531	14,31	1330,00	7,52			17683,5
9	Bozhüyük Evcisi	8899	74,73	1761	14,78					11908
10	Çalağlı Kebir	7402,5	64,49	3440	29,97	210,00	1,82			11477
11	Çalağlı Sağır	12101,5	68,06	3060	17,21	1200,00	6,74			17780
12	Çayırşeyhi	22639,5	43,74	1987	3,83	960,00	1,85	100,00	0,19	51753
13	Çıkrıkcı	7981,5	63,19	1990,5	15,76	800,00	6,33			12630
14	Çokradan Çiftliği	26976	79,30	4693,5	13,79	1934,00	5,68			34014,5
15	Çulhüyük	3230	73,57	828,5	18,87	200,00	4,55			4390
16	Çuralı	16772	73,99	2425	10,69	3090,00	13,63			22666
17	Dayılı-1	1877	39,10	716,5	14,92	200,00	4,16			4800
18	Dayılı-2	324	13,48	97	4,03					2402
19	Derekemal	5264	90,34	517,5	8,88					5826,5
20	Divanlı	3476	72,41	692,5	14,42	610,00	12,70			4800
21	Durlahan	5933	76,33	689	8,86	650,00	8,36			7772
22	Durman-i Sağır	13895,5	71,14	1395,5	7,14	3990,00	20,42			19531
23	Dürzili (GM)	34597	58,95	18608	31,71	4195,00	7,14			58681
24	Elçi	1987,5	64,13	330	10,69	200,00	6,48			3085
25	Eşikli	4350,5	72,37	986,5	16,41	636,00	10,58			6011
26	Evcî-Davudlu	8845	88,56	1682,5	16,84	125,00	1,25			9986,5
27	Fakralı	3553,5	28,29	597,5	4,75	200,00	1,59	180,00	1,43	12560
28	Gündüzlü	6355	78,92	1378,5	17,12	200,00	2,48	570,00	7,07	8052
29	Harman	4946	58,87	2048,5	24,38	450,00	5,35	360,00	4,28	8401
30	Hisarbey	7276	48,44	1465,5	9,75	5600,00	37,28			15020

31	Horuk	8317	71,57	2394,5	20,60	600,00	5,16			11620
32	İnkışla	3443	88,50	605	15,55					3890
33	İsabey	13121	50,04	1226	46,75	750,00	28,60			2622
34	Kadıgöllu	4613	65,75	1477,5	21,06	380,00	5,41			7015
35	Kaplançı	7083,5	77,62	1373	15,04	200,00	2,19			9125
36	Karakışla	7315	70,98	1834	17,79	450,00	4,36			10305
37	Karaseyh	12109	67,72	1121	6,26	3045,00	17,03			17879
38	Kesiriç	4862,5	73,14	1617	24,32	200,00	3,00			6648
39	Kazan	996	62,34	374	23,41	123,00	7,69			1597,5
40	Köğürlü	6661,5	77,63	1143	13,32	650,00	5,57			8581
41	Kösealili	3859,5	84,78	782,5	17,19					4552
42	Kucak	5267	93,13	1193,5	21,10					5655
43	Kuruhüyük-Taburcalı	2838,5	24,68	7013,5	60,98	600,00	10,61			11501
44	Külekeçi	8259	80,70	977,5	9,55	450,00	4,39			10234
45	Melez	4331	79,32	975,5	17,86	200,00	3,66			5460
46	Menteşe	7867	72,66	1760	16,25	800,00	7,38			10826
47	Mescüdü	4062,5	75,37	425,5	7,89	270,00	5,00	600,00	11,13	5390
48	Ortakışla	2836	63,43	742,5	16,60	2375,00	53,12			4471
49	Ozan	4488	177,39	1459,5	57,68	480,00	18,97	60,00	2,37	2530
50	Ramazanlu	5993,5	78,30	1118	14,60	458,00	5,98			7654
51	Rumdiğin	22729,5	70,82	2548	7,93	6022,00	18,76	600,00	1,86	32092
52	Rumdiken(GM)	14597,5	55,22	1727	6,53	11648,00	44,06			26434,5
53	Salur	3256	43,04	376	4,97	1060,00	14,01			7564
54	Sebih-i Ağcahan	4978	67,73	1609,5	20,93	180,00	2,34			7689,5
55	Söylemez	2898	70,64	768	18,72	450,00	10,97			4102
56	Topaktaş	2098,5	80,12	267	10,19	250,00	9,54			2619
57	Toraman	16998	60,68	1904	6,79	8690,00	30,01			28012
58	Turasa	6846	70,73	1858,5	19,20	200,00	2,06			9678
59	Ürneç(GM)	26291	83,01	4945	15,61	7615,00	24,04			31670
60	Yazıkılançı	3155	72,46	290	6,66	500,00	11,48			4354
61	Yazıltaş	2372,5	80,88	470,5	16,04					2933
61	Toplam	510687,5	68,98	111359	14,80	83529	11,09	4470	0,59	753190,5

Başta da değindiğimiz gibi , Temettuat Defterleri' nde çeşitli hatalar, yani yanlış toplamalar çıkartmalar yapılmıştır. Biz defterde yazılanları doğru kabul ederek değerlendirme yaptığımızı daha önce belirtmiştik. Aşağıdaki tabloda bu açık olarak görülmektedir. Fakat bu hatanın değerlendirmenin yönünün değiştirecek nitelikte olmadığını düşünüyorum.

Tablo-3:Tahmini Temettuat Toplamlarındaki Hatalar

SIRA NO	KÖYLER	HANE SAYISI	BİZİM TOPLAMLARIMIZ	DEFTERDEKİ TOPLAM	ARASINDAKİ FARK
1	Ardıç Alanı Evcisi	3	1.933,5	1.722,5	211
2	Ağcadam	10	3.685,5	3900	-214,5
3	Ağcakışla	70	30.210,5	30.808,0	-597,5
4	Alameddin	61	23.167,5	22.941,0	226,5
5	Amanaç	55	25.805,5	24.425,0	1380,5
6	Ayuk Evcisi	4	2.130,5	2.469,0	-338,5
7	Bacasaray	25	9.713,0	10.991,5	-1278,5
8	Bin	37	5.831,0	17.683,5	-11852,5
9	Bozhüyük Evcisi	20	10.660,0	11.908,0	-1248
10	Çalağlı Kebir	25	11.052,0	11.477,0	-425
11	Çalağlı Sağır	30	16.361,5	17.780,0	-1418,5
12	Çayırseyhi	79	25.686,5	51.753,0	-26066,5
13	Çıkrıkçı	32	10.772,0	12.630,0	-1858
14	Çokradan Çiftliği	63	33.603,5	34.014,5	-411
15	Çulhüyük	13	4.258,5	4.390,0	-131,5
16	Çuralı	45	22.287,0	22.666,0	-379
17	Dayılı-1	8	2.793,5	4.800,0	-2006,5
18	Dayılı-2	2	421,0	2.402,0	-1981
19	Derekemal	15	5.781,5	5.826,5	-45
20	Divanlı	15	4.778,5	4.800,0	-21,5
21	Durlahan	25	7.272,0	7.772,0	-500
22	Durman-i Sağır	40	19.281,0	19.531,0	-250
23	Dürzili (GM)	68	57.400,0	58.681,0	-1281
24	Elçi	10	2.508,5	3.085,0	-576,5
25	Ekşili	15	5.973,0	6.011,0	-38
26	Evcî-Davudlu	17	10.652,5	9.986,5	666
27	Fakralı	7	4.531,0	12.560,0	-8029
28	Gündüzlü	9	8.503,5	8.052,0	451,5

29	Harman	11	7.804,5	8.401,0	-596,5
30	Hisarbey	49	14.341,5	15.020,0	-678,5
31	Horuk	25	11.311,5	11.620,0	-308,5
32	İnkışla	11	4.048,0	3.890,0	158
33	İsabey	21	15.097,0	2.622,0	12475
34	Kadıgöllu	30	6.370,5	7.015,0	-644,5
35	Kaplançı	18	8.656,5	9.125,0	-468,5
36	Karakışla	18	9.599,0	10.305,0	-706
37	Karaşeyh	23	16.275,0	17.879,0	-1604
38	Kesiriç	22	6.679,5	6.648,0	31,5
39	Kozan	4	1.493,0	1.597,5	-104,5
40	Kögürlü	17	8.454,5	8.581,0	-126,5
41	Kösealili	17	4.642,0	4.552,0	90
42	Kucak	12	6.460,5	5.655,0	805,5
43	Kuruhüyük-Taburcalı	14	10.452,0	11.501,0	-1049
44	Külekeçi	29	9.686,5	10.234,0	-547,5
45	Melez	8	5.506,5	5.460,0	46,5
46	Menteşe	23	10.427,0	10.826,0	-399
47	Mescidli	12	5.358,0	5.390,0	-32
48	Ortakışla	14	5.953,5	4.471,0	1482,5
49	Ozan	21	6.487,5	2.530,0	3957,5
50	Ramazanlu	28	7.568,5	7.654,0	-85,5
51	Rumdiğin	76	31.899,5	32.092,0	-192,5
52	Rumdiken(GM)	66	27.972,5	26.434,5	1538
53	Salır	19	4.692,0	7.564,0	-2872
54	Sebih-i Ağcahan	33	6.767,5	7.689,5	-922
55	Söylemez	10	4.116,0	4.102,0	14
56	Topaktaş	7	2.615,5	2.619,0	-3,5
57	Toraman	65	27.592,0	28.012,0	-420
58	Turasa	25	8.904,5	9.678,0	-773,5
59	Ürneç(GM)	53	38.851,0	31.670,0	7181
60	Yazıkılançı	11	3.945,0	4.354,0	-409
61	Yazılıtaş	5	2.843,0	2.933,0	-90
	Toplam / Ort.	1600	709.925,0	753.190,5	-43265,5

e-Milletlere Göre Gelir Kaynaklarının Dağılımı

Köylerin gelir kaynaklarına etnik yapı itibariyle bakıldığında müslüman ve gayr-i Müslim kesimin gelir kaynaklarından sağlanan payın her iki kesiminde birbirine yakın oranlarda gerçekleştiği görülmektedir.

Zirai gelir müslüman kesimde gayr-i müslim kesimden fazladır. Oran olarak yaklaşık gibi görünse de bu nüfus farkından ortaya çıkmaktadır.

Hayvancılık geliri gayr-i Müslim kesimde %20,35 iken, müslüman kesimde %74,49'dur.

Meslek geliri oranı %18,87 oranla gayr-i müslim kesim, %10,09 oranla müslim kesimi geçmiştir.

Tablo-4: Milletlere Göre Gelir Kaynaklarının Dağılımı (Guruş)

	Zirai Gelir	Hayvancılık Geliri	Meslek Geliri	Âsiyâb	TOPLAM
Müslüman Köy	444.171	86.263	60.076	4.470	636.405
%	74,65	14,50	9,441	0,75	100
Gayr-i Müslim Köy	75.447,5	25.280	23.453	-	116.785,5
%	64,60	21,65	20,08	-	100

f-Hane Ölçeğinde Gelir Dağılımı

Fert başına gelir bir ülkede refah düzeyini yansıtan en önemli göstergedir. Fert başına düşen gelirin miktarı bir ülkenin direkt ekonomisiyle ilgili olup, gelirden meydana gelen artışlar ülkenin iktisadî kalkınma hamlesinin seyrini gösterir.⁴

Kullandığımız kaynakların hususiyeti vergi mükelleflerinin gelirlerini verdiğinden burada incelemeye alacağımız kişiler vergi hanesi olacaktır. Akdağmadeni köylerinde ortalama gelir 470,74 guruştur. Toplam 61 köy yerleşim birimi içerisinde 26'sı bu ortalamanın üzerinde, 35'i ise bu ortalamanın altında gelir kaydetmiştir. Hane başına düşen en yüksek ortalama gelir 1.794,29 guruş ile Fakralı köyünde gerçekleşmiştir. Temettuat

⁴ S. Öztürk, a.g.e., s.115

Defterleri' ne göre bu köyün toplam temettuatı 12.560 guruş yazılmış olmasına karşın bizim toplamlarımız sonucu toplam temettuatın 4.531 guruş olduğu tesbit edilmiştir. Yine aynı durumda Dayılı(2) köyünde 1981 gurusuluk bir hataya rastlanmıştır. Bunların hatalı olduğunu varsaydığımızda, bizim toplam Temettuat sonucumuza göre ise en yüksek ortalamanın 894,66 guruşla Gündüzlü Köyü' ne ait olduğu görülür. En düşük ortalama gelirden de aynı hata vardır. Defterlere göre 120,35 guruş ile Ozan Köyü yada 124,84 guruşla İsabey Köyü en düşük ortalama gelire sahip köylerdir; fakat bizim toplamlarımız sonucu 276,76 gurusluk ortalama ile Kösealili Köyü' nün kabul edilmesi daha doğru olur.

Tablo-5: Köylerin Toplam Geliri ve Hane Başına Düşen Gelir (guruş)

SIRA NO	KÖYLER	Hane Sayısı	Toplam Gelir	Hane Başına Gelir	Köyler Ortalamasına Göre
1	Ardıç Alan Evcisi	3	1722,5	574,16	+
2	Ağcadam	10	3900	390	-
3	Ağcakuşla	70	30808	440,11	-
4	Alameddin	61	22941	376,08	-
5	Amanaç	55	24425	444,09	-
6	Ayuk Evcisi	4	2469	617,25	+
7	Bacasaray	25	10991,5	439,66	-
8	Bin	37	17683,5	477,93	+
9	Bozhüyük Evcisi	20	11908	595,4	+
10	Çalağlı Kebir	25	11477	459,08	-
11	Çalağlı Sağır	30	17780	592,66	+
12	Çayırseyhi	79	51753	655,10	+
13	Çıkrıkçı	32	12630	394,68	-
14	Çokradan Çiftliği	63	34014,5	539,91	+
15	Çulhüyük	13	4390	337,69	-
16	Çuralı	45	22666	503,68	+
17	Dayılı-1	8	4800	600	+
18	Dayılı-2	2	2402	1201	+
19	Derekemal	15	5826,5	388,43	-
20	Divanlı	15	4800	320	-
21	Durlahan	25	7772	310,88	-
22	Durman-i Sağır	40	19531	488,27	+
23	Dürzili (GM)	68	58681	862,95	+
24	Elçi	10	3085	308,5	-
25	Eşikli	15	6011	400,73	-
26	Evcî-Davudlu	17	9986,5	587,44	+
27	Fakralı	7	12560	1794,29	+
28	Gündüzlü	9	8052	894,66	+
29	Harman	11	8401	763,72	+

30	Hisarbey	49	15020	306,53	-
31	Horuk	25	11620	464,8	-
32	İnkışla	11	3890	353,63	-
33	İsabey	21	2622	124,85	-
34	Kadıgöllü	30	7015	233,83	-
35	Kaplançı	18	9125	506,94	+
36	Karakuşla	18	10305	572,5	+
37	Karaşeyh	23	17879	777,34	+
38	Kesiriç	22	6648	302,18	-
39	Kozan	4	1597,5	399,37	-
40	Köğürlü	17	8581	504,76	+
41	Köscalili	17	4552	267,76	-
42	Kucak	12	5655	471,25	+
43	Kuruhüyük-Taburcalı	14	11501	821,5	+
44	Küleççi	29	10234	352,89	-
45	Melez	8	5460	682,5	+
46	Menteşe	23	10826	470,69	+
47	Mescüdlü	12	5390	449,16	-
48	Ortakuşla	14	4471	319,35	-
49	Ozan	21	2530	120,47	-
50	Ramazanlu	28	7654	273,35	-
51	Rumdiğin	76	32092	422,26	-
52	Rumdiken(GM)	66	26434,5	400,52	-
53	Salur	19	7564	398,10	-
54	Sebih-i Ağcahan	33	7689,5	233,28	-
55	Söylemez	10	4102	410,2	-
56	Topaktaş	7	2619	374,14	-
57	Toraman	65	28012	430,95	-
58	Turasa	25	9678	387,12	-
59	Ürneç(GM)	53	31670	579,54	+
60	Yazıkılançı	11	4354	395,81	-
61	Yazılıtaş	5	2933	586,6	+
61	Toplam/Ort.	1600	753190,5	470,74	

g-Hane Başına Düşen Gelirin Milletlere Göre Dağılımı

Hane halkının gelir dağılımını köy meskunlarına, meskunların toplam temettuatlarına ve köyler genel ortalamasının artı ve eksi düzeyinde gelir sahiplerine göre ayrıntılı bir şekilde incelediğimizde, köyler gelir ortalamasının üstünde ve altında gelire sahip kişiler sayı itibariyle Müslim kesimde gayr-i Müslim kesime kıyasla daha olumlu bir yapı görülür. Yani köy ortalamasının altında ve üstünde gelir sahibi kişiler sayı olarak gayr-i Müslim kesimde birbirine yakın iken müslüman köylerde sayısal farklılıklar göstermektedir. Artı gelire sahi

kişiler müslüman kesimde %41,38 iken, gayr-i Müslim kesimde % 66,67 dir.

Ancak sayısal olarak gayr-i Müslim kesimde olumlu duruma rağmen artı ve eksi gelir sahiplerinin ortalama gelirleri itibari ile tersi bir durum söz konusudur. Şöyle ki; müslüman kesimde artı gelire sahip kişilerin ortalama gelirleri 11.618,9 guruş, eksi gelire sahip kişilerin ortalamaları 10.214,8 guruştur. Gayr-i Müslim kesimde ise bu miktar 48.186 ve 27.972,5 guruştur. Her iki kesimin artı ve eksi gelir gurupları arasındaki farka bakıldığında müslüman kesimde 1.404,1 guruş gayr-i Müslim kesimde 20.213,5 guruş olarak gözükmetedir.

Tablo-6 :Milletlere Göre Gelir Dağılımı
(Genele Ortalama Üzeri +, Genel Ortalama Aşağısı-)

KÖYLER	ORTALAMA GELİR (guruş)	%	FARK%
Müslüman köy (+)	11.618,9	100	12,08
Müslüman köy (-)	10.214,8	87,92	
G.Müslim köy (+)	48.186	100	41,95
G.Müslim köy (-)	27.972,5	58,05	

Artı ve eksi gelir gurupların ortalamaları arasındaki bu fark dolayısıyla müslüman köy halkının, gayr-i müslim köy halkına göre gelir seviyelerinin birbirine yakın olduğu söylenebilir.

h-Ortalama Gelire Göre Hane Sayısı Tablosu

Aşağıdaki tabloda köy meskunlarının kendi köyleri ölçeğinde gelir ortalamasına göre artı ve eksi düzeyde gelire sahip kişiler ile bütün köy ölçeğinde ortalama gelir düzeyine göre artı ve eksi gelire sahip kişilerin sayısal analizi yapılacaktır.

Tablo-7:Ortalama Gelire Göre Hane Sayısı Tablosu
(Köyler Genel Ortalama Geliri:470 Guruş)

Sıra No	KÖYLER	Hane Sayısı	Hane Başına Gelir	Köy Ortalaması Üzerinde Gelir Sahipleri	%	Köy Ortalaması Altındaki Gelir Sahipleri	Genel Ortalama Üzerinde Gelir Sahipleri	%	Genel Ortalama Altında Gelir Sahipleri	Toplam Gelir
1	Ardıç Alanı Evcisi	3	574,16	2	66,67	1	2	66,67	1	1722,5
2	Ağcadam	10	390	5	50	5	3	30	7	3900
3	Ağcakışla	70	440,11	30	42,86	40	30	42,86	40	30808
4	Alameddin	61	376,08	24	39,34	37	13	21,31	48	22941

5	Amanaç	55	444,09	18	32,73	37	18	32,73	37	24425
6	Ayuk Evcisi	4	617,25	1	25	3	2	50	2	2469
7	Bacasaray	25	439,66	12	48	13	12	48	13	4116
8	Bin	37	477,93	10	27,03	27	10	27,03	27	17683,5
9	Bozhüyük Evcisi	20	595,5	9	45	11	13	65	7	11908
10	Çalağlı Kebir	25	459,08	8	32	17	8	32	17	11477
11	Çalağlı Sağır	30	592,66	9	30	21	9	30	21	17780
12	Çayırşeyhi	79	655,10	5	6,33	74	12	15,19	67	51753
13	Çıkrıkçı	32	394,68	10	32,25	22	8	25	14	12630
14	Çokradan Çiftliği	63	539,91	24	38,1	39	24	38,1	39	34014,5
15	Çulhüyük	13	337,69	5	38,46	8	2	15,38	11	4390
16	Çuralı	45	503,68	21	46,67	24	22	48,89	23	22666
17	Dayılı-1	8	600	-	-	8	1	12,5	7	4800
18	Dayılı-2	2	1201	-	-	2	-	-	2	2402
19	Derekemal	15	388,43	8	53,33	7	4	26,67	11	5826,5
20	Divanlı	15	320	6	40	9	3	20	12	4800
21	Durhalan	25	310,88	10	40	15	4	16	21	7772
22	Durman-i Sağır	40	488,27	13	32,5	27	13	32,5	27	19531
23	Dürzili (GM)	68	862,95	22	32,35	46	41	60,29	27	58681
24	Elçili	10	308,5	5	50	5	-	-	10	3085
25	Eşkili	15	400,73	7	46,67	8	5	33,33	10	6011
26	Evcı-Davulu	17	587,44	10	58,82	7	11	64,71	6	9986,5
27	Fakralı	7	1794,29	-	-	7	7	100	-	12560
28	Gündüzlü	9	894,66	4	44,44	5	4	44,44	5	8052
29	Harman	11	763,72	5	45,45	6	7	63,64	4	8401
30	Hisarbey	49	306,53	7	14,29	42	5	10,2	44	15020
31	Horuk	25	464,8	8	32	17	8	32	17	11620
32	İnkışla	11	353,63	6	54,55	5	2	18,18	9	3890
33	İsabey	21	124,85	21	100	-	12	57,14	9	2622
34	Kadıgöllü	30	233,83	8	26,67	22	3	10	27	7015
35	Kaplançı	18	506,94	5	27,78	13	7	38,89	11	9125
36	Karakışla	18	572,5	6	33,33	12	6	33,33	12	10305
37	Karaşeyh	23	777,34	12	52,17	11	18	78,26	5	17879
38	Kesiriç	22	302,18	10	45,45	12	2	9,09	20	6648
39	Kazan	4	399,37	3	75	1	-	-	4	1597,5
40	Köğürlü	17	504,76	5	29,41	12	5	29,41	12	8581
41	Kösealili	17	267,76	6	35,29	11	2	11,76	15	4552
42	Kucak	12	471,25	6	50	6	6	50	6	5655
43	Kuruhtüyük-Taburcalı	14	821,5	6	42,86	8	11	78,57	3	11501
44	Küleççi	29	352,89	8	27,59	21	3	10,34	26	10234
45	Melez	8	682,5	5	62,5	3	6	75	2	5460
46	Menteşe	23	470,69	12	52,17	11	12	52,17	11	10826
47	Mescüdü	12	449,16	3	25	9	3	25	9	5390
48	Ortakışla	14	319,35	10	71,43	4	3	21,43	11	4471
49	Ozan	21	120,47	20	95,24	1	4	19,05	17	2530
50	Ramazanlu	28	273,35	12	42,86	16	2	7,14	26	7654
51	Rumdiğin	76	422,26	27	35,53	49	26	34,21	50	32092
52	Rumdiken(GM)	66	400,52	31	46,97	35	19	28,79	47	26434,5
53	Sahr	19	398,10	3	15,79	16	2	10,53	17	7564
54	Sebih-i Ağcahan	33	233,28	12	36,36	21	2	6,06	31	7689,5
55	Söylemez	10	410,2	6	60	4	4	40	6	4102
56	Topaktaş	7	374,14	3	42,86	4	3	42,86	4	2619
57	Toraman	65	430,95	29	44,62	36	23	35,38	42	28012
58	Turasa	25	387,12	8	32	17	4	16	21	9678

59	Ürneç(GM)	53	597,54	31	58,49	22	38	71,7	15	31670
60	Yazkılancı	11	395,81	4	36,36	7	4	36,36	7	4354
61	Yazlıtaş	5	586,6	3	60	2	3	60	2	2933
61	Toplam	1600	470,74	668	41,75	981	536	33,5	1054	746315

C-TOPRAK DAĞILIMI

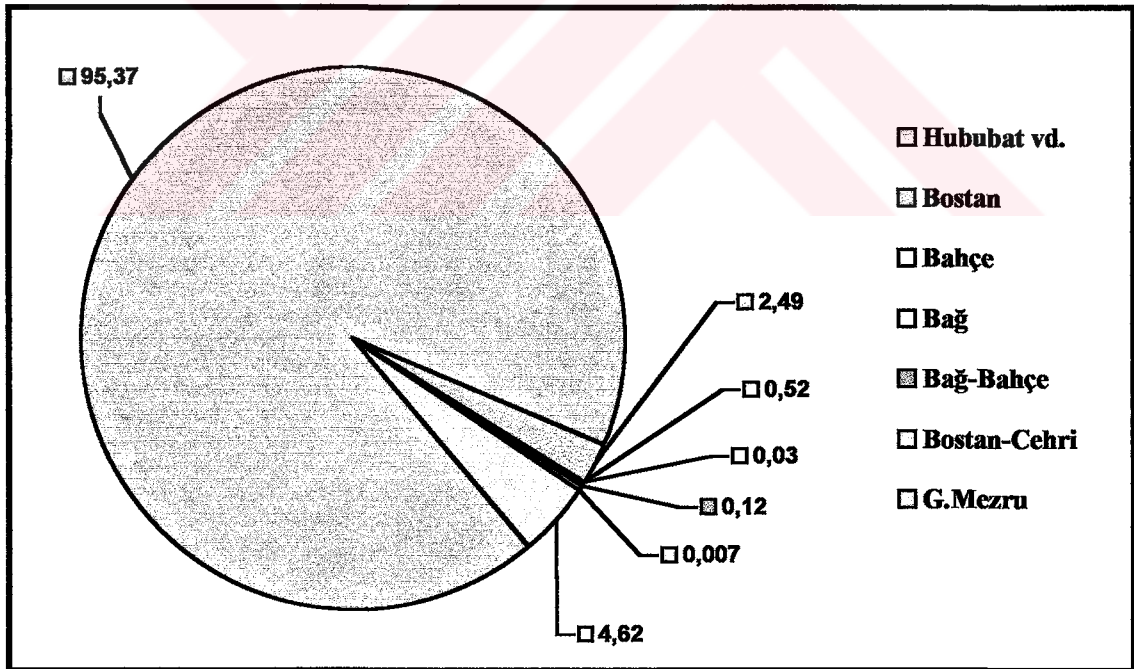
a-Genel Yapı

Köy yerleşim merkezlerinde ziraat amaçlı kaydedilen toplam toprak miktarı 13.122,5 dönümdür. Bu toprakların %95,44' ü (12.542,5dönüm) ekili alanları, %4,63 ü (608 dönüm) gayr-i mezru yani nadasa bırakılan toprakları oluşturmaktadır.⁵

Vergi hanesi başına düşen toplam toprak miktarı 8,20 dönümdür. Ekili alanlarda hane başına düşen toprak miktarı 7,82, gayr-i mezru alanlarda 0,38 dönüm olarak görülmektedir.

Aşağıdaki grafikte görüldüğü üzere köylerde toplam toprakların tamamına yakın bölümü hububat ekimine ayrılmıştır (% 95,37). Hububat dışında, bağ-bahçe, bağ, bahçe, bostan-cehri yetiştiriciliğine ayrılan topraklar %3,23 oranında seyretmiştir. Nadasa bırakılan topraklar toplam toprak miktarının 1/21 'i gibi bir orandadır (%0,38).

Grafik-3:Toprakların Genel Dağılımı

⁵ Bilecik 'e bağlı 37 köy üzerine yapılan çalışmada ise, toplam toprak içinde ekili alanlar %63,45, nadas alanlar %36 oranında olduğu görülmektedir. Bkz. Öztürk ,a.g.e., Kitabevi Yayınları No.44, İstanbul-1996, s.21

b-Toprakların Köylere Göre Genel Dağılımı ve Hane Başına Düşen Toprak

Miktarı

Yukarıda bahsettiğimiz köylerin toplam toprak miktarı olan 13132,5 dönümlük ziraat alan içerisinde köylerin toprak paylarını, ekili ve nadas bırakılan toprak miktarı ve bunların oranları üzerinde duracağız.

Toprak dağılımında en yüksek pay Ağcakışla Köyü' ne aittir. Bu köyün toplam toprak miktarı 756 dönümdür. En az toprağa sahip köy ise 10 dönüm ile Dayılı (2) Köyü' dür. Hane başına düşen toprak miktarı açısından konuya baktığımızda en yüksek paya 15,2 dönüm toprak ile Çayırşeyhi Köyü sahiptir. En az hane başına toprak ise 3,92 dönüm ile Ortakışla Köyündedir.

Ekili alan itibariyle en yüksek ile en az miktarı yine Ağcakışla Köyüne ve Dayılı(2) Köyü'ne aittir. Ağcakışla Köyü'nde ekili alan miktarı 746, Dayılı(2) Köyü'nde 10 dönümdür. Hane başına düşen en yüksek miktarda Fakralı Köyü'nde olup hane başına 13,57 dönüm toprak düşmektedir. En az miktar ise 3,06 dönüm ile Rumdiken (g.m.) Köyü' ndedir.

Köylerin sahip olduğu toplam toprak miktarı içerisinde en yüksek düzeyde ekili alana sahip köyler; Ardıç Alanı Evcisi, Ağcadam, Alameddin, Amanaç, Ayuk Evcisi, Bacasaray, Bin, Bozhüyük Evcisi, Çalağılı Kebir, Çalağılı Sağır, Çayırşeyhi Çıkrıkçı, Çulhüyük, Dayılı(1), Dayılı(2), Derekemal, Divanlı, Durlahan, Dürzili(Gm), Elçi, Eşikli, Fakralı, Gündüzlü, Hisarbey, Horuk, İnkışla, Kadıgöllü, Kaplancı, Karakışla, Kesiriç, Kazan, Köğürlü, Kösealili, Kucak, Kuruhüyük-Taburcalı, Külekçi, Mescidli, Ortakışla, Ozan, Ramazanlu, Salır, Sebih-i Ağcahan-Kavak, Söylemez, Topaktaş, Turasa, Yazıkılcı, Yazılıtaş. Bu köylerde toplam toprağın hepsi mezru durumdadır ve %100 ekilidir. En az oran ise %56,08 ile Rumdiken gayr-i müslim köyüne aittir. Yine aynı şekilde nadasa bırakılan toprak oranı Ürneç gayr-i müslim köyünde en az, Rumdiken Köyü'nde en yüksek oranda bulunmaktadır.

Gayr-i mezru yani nadasa bırakılan toprak miktarı en fazla miktarda Rumdiğin Köyü'nde bulunmaktadır, 244 dönümdür. En az miktarda nadasa bırakılan topraklar ise 5 dönüm ile Evcı-Davudlu, İsabey, Melez, Mentese, Toraman, Ürneç (g.m.) köyelerine aittir. Hane başına düşen nadas topraklar en fazla 3,21 dönüm ile Rumdiğin Köyü'nde, hane başına en az nadasa bırakılan toprak miktarı, Toraman Köyü'ndedir, 0,07 gibi çok az bir miktardır. Aşağıdaki tabloda bütün köylerin toplam toprak miktarı ve nadasa bırakılan toprak miktarı, hane başına düşen toprak miktarı ayrıntıları ile verilmiştir.

Tablo-8:Toprak Dağılımı

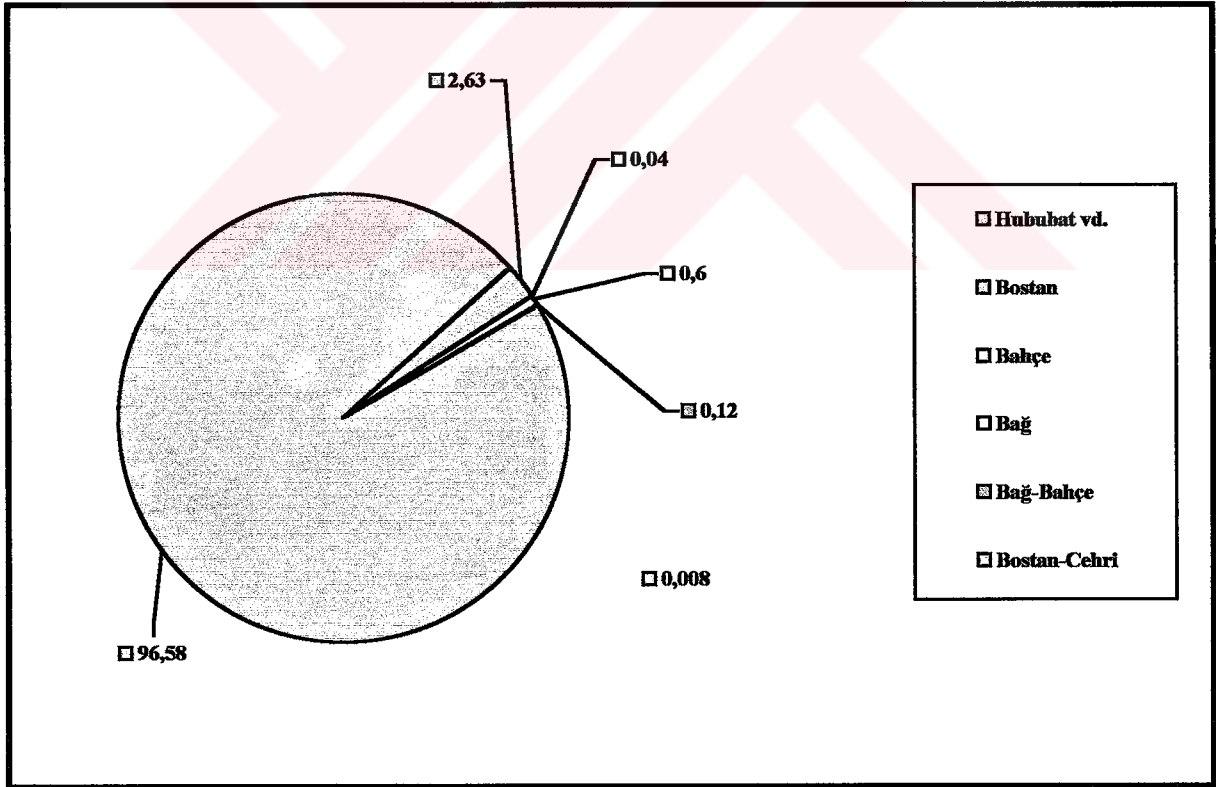
SIRA NO	KÖYLER	Hane Sayısı	Toplam Ekili Toprak (Dönüm)	Hane Başına Ekili Toprak (Dönüm)	Toplam Gayr-i Mezru (Dönüm)	Hane Başına Gayr-i Mezru (Dönüm)	Toplam Toprak Dönüm	Hane Başına Toprak (Dönüm)	Ekili Toprak %	Gayr-i Mezru Tarla ek %
1	Ardıç Alanı Evcisi	3	39	13			39	13	100	
2	Ağcadam	10	87	8,7			87	8,7	100	
3	Ağcakışla	70	746	10,65	10	0,14	756	10,8	98,67	1,32
4	Alameddin	61	385	6,31			385	6,31	100	
5	Amanaç	55	471	8,56			471	8,56		
6	Ayuk Evcisi	4	36	9			36	9		
7	Bacasaray	25	166	6,64			166	6,64		
8	Bin	37	285	7,7			285	7,7		
9	Bozhtlyük Evcisi	20	200	10			200	10		
10	Çalağlı Kebir	25	227	9,08			227	9,08		
11	Çalağlı Sağır	30	249	8,3			249	8,3		
12	Çayırşeyhi	79	456	5,77			456	15,2		
13	Çıkrıkçı	32	245	7,65			245	7,65	100	
14	Çokradan Çiftliği	63	708	11,23	23	0,36	731	11,6	96,85	3,14
15	Çulhüyük	13	89	6,84			89	6,84	100	
16	Çuralı	45	355	7,88	10	0,22	365	8,11	97,26	2,73
17	Dayılı-1	8	60	7,5			60	7,5	100	
18	Dayılı-2	2	10	5			10	5		
19	Derekemal	15	105	7			105	7		
20	Divanlı	15	99	6,6			99	6,6		
21	Durlahan	25	114	4,56			114	4,56		
22	Durman-i Sağır	40	288	7,2	87	1,27	375	9,37	76,8	23,2
23	Dürzili (GM)	68	700	10,29			700	10,29	100	
24	Elçi	10	40	4			40	4		
25	Eşikli	15	142	9,46			142	9,46		
26	Evcı-Davudlu	17	210	12,35	5	0,29	215	12,64	97,67	2,32
27	Fakralı	7	95	13,57			95	13,57	100	
28	Gündüzlü	9	92	10,22			92	10,22	100	
29	Harman	11	121	11	10	0,9	131	11,9	92,36	7,63
30	Hisarbey	49	227	4,63			227	4,63	100	
31	Horuk	25	217	8,68			217	8,68		
32	İnkışla	11	82	7,45			82	7,45		
33	İsabey	21	192	9,14	5	0,23	197	9,38	97,46	2,53
34	Kadıgöllü	30	189	6,3			189	6,3	100	
35	Kaplancı	18	177	9,83			177	9,83		
36	Karakışla	18	178	9,88			178	9,88		
37	Karışeyh	23	257	11,17	10	0,43	267	11,6	96,25	3,74
38	Kesiriç	22	122	5,54			122	5,54	100	
39	Kozan	4	20,5	5,12			20,5	5,12		
40	Köğürlü	17	145	8,52			145	8,52		
41	Kösealili	17	140	8,23			140	8,23		
42	Kucak	12	111	9,25			111	9,25		
43	Kuruhüyük-Taburcalı	14	88	6,28			88	6,28		
44	Külekçi	29	209	7,2			209	7,2		
45	Melez	8	79	9,87	5	0,62	84	10,5	94,04	5,95
46	Menteşe	23	236	10,26	5	0,21	241	10,47	97,92	2,07
47	Mescüdlü	12	110	9,16			110	9,16	100	
48	Ortakışla	14	55	3,92			55	3,92		
49	Ozan	21	161	7,66			161	7,66		
50	Ramazanlı	28	223	7,96			223	7,96		
51	Rumdiğin	76	404	5,31	244	3,21	648	8,52	62,34	37,65
52	Rumdiken(GM)	66	202	3,06	184	2,78	386	5,84	52,33	47,66
53	Salur	19	90	4,73			90	4,73	100	
54	Sebih-i Ağcahan	33	181	5,48			181	5,48		

55	Söylemez	10	86	8,6			86	8,6		
56	Topaktaş	7	56	8			56	8		
57	Toramam	65	435	6,69	5	0,07	440	6,76	98,86	1,13
58	Turasa	25	142	5,68			142	5,68	100	
59	Ürneç(GM)	53	631	11,9	5	0,09	636	12	99,21	0,78
60	Yazıkılancı	11	88	8			88	8	100	
61	Yazılıtaş	5	61	12,2			61	12,2	100	
61	Toplam /Ort.	1600	12414,5	7,76	608	0,38	12983,5	8,13	95,33	4,66

c-Üretime Ayrılan Toprakların Genel Dağılımı

Ekili alanlarda yapılan zirai üretim açısından toprakların dağılımına baktığımızda en yüksek oranda toprağın hububat ve diğer tarla ürünlerinin üretimine ayrıldığı görülmektedir. Bu tür ürün üretimi için ayrılan toprak miktarı toplam ekili alanların tamamına yakını %96,58' ine tekabül eder. İkinci sırada bostan ekimine ayrılan ekili alanlar ise %2,63' dür. Bahçe için ayrılan topraklar %0,04 , bağ için %0,60 , bağ-bahçe için %0,12 , bostan-cehri için %0,008 'dir.

Grafik-4:Ekili Alanların Ürün Cinsine Göre Dağılımı

d-Ekili Toprakların Köylere Göre Dağılımı

Ziraat üretim nevine ve köylere göre toprak dağılımında farklı yapılar gözükmemektedir. Bütün köylerde hububat ekimine neredeyse toprakların tamamı ayrılmıştır.

Ardıç Alanı Evcisi, Ağcadam, Alameddin, Amanaç, Ayuk Evcisi, Bacasaray, Bozhüyük Evcisi, Çokradan Çiftliği, Dayılı(2), Dürzili, Elçi, Eşikli, Horuk, Karakışla, Köğürlü, Kuruhüyük-Taburcalı, Ortakışla, Sebih-i Ağcahan-Kavak, Söylemez, Topaktaş, Yazılıtaş köylerinde toprakların tamamı (%100) hububat ve diğer tarla ürünlerine ayrılmıştır. Bu köylerden en çok toprağa sahip olan ise 471 dönüm ile Amanaç Köyü'dür. Diğer ürünlere de toprak ayıranlar arasında 708 dönüm %96,85 ile Çokradan Çiftliğidir. En az toprakta %51,55 oran ile Rumdiken gayr-i müslim köyüne aittir.

Bostan yetiştiriciliği alanında en yüksek düzeyde toprak miktarı Ağcakışla Köyü 'nde bulunmaktadır, 40 dönümdür. Çulhüyük Köyü' nde toplam ekili tarla alanı içinde %14,60 lık oranla en büyük dilime sahiptir.

Defterde bahçe olarak geçen ekili toprak iki köyde bulunuyor. Ağcakışla köyünde 4 dönüm %0,53 'lük bir oranla, İsabey Köyü'nde 1 dönüm %0,52 oranla bulunuyor.

Bahçe tüm köyler toplamında 5 dönümdür ve ziraat üretim içinde %0,04 gibi küçük bir orandadır.

Bağcılık için ayrılan toprak miktarı en fazla 33 dönüm ile Rumdiken Köyü' ne aittir. Yüzde oran olarak en yüksek oranda bağ için ayrılan topraklar ise Ramazanlu Köyü'ne ait olup %13,45' dir. Toplam altı köyde bağcılık yapılmaktadır. Ayrıca defterlerde bağ ve bahçe adı altında bir kısım var. Bu da iki köyde bulunmakta 11 dönüm %3,81 oranla Durman-i Sağır Köyü' nde, 5 dönüm %2,24 oranla Ramazanlu Köyü' nde yapılmaktadır.

Bostan ve cehri başlığı altında geçen kısım ise bir köyde yapılmaktadır. Bir dönüm %0,13 oranla Ağcakışla Köyü' nde bostan ve cehri üretimi yapılmaktadır.

Tablo-9:Ziraat Üretim Yapılan Toprak Dağılımı

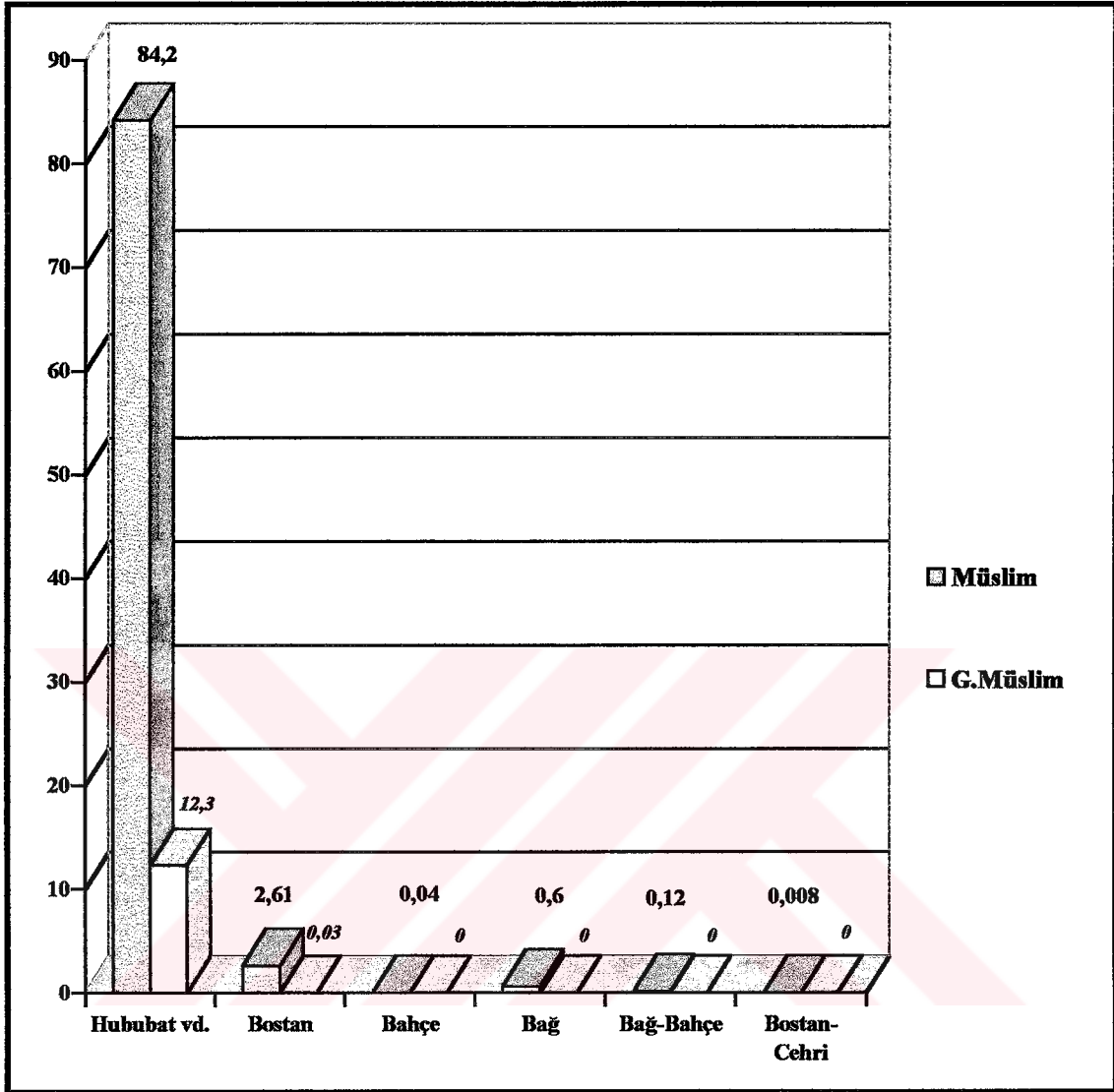
Sıra No	KÖYLER	Hane Sayısı	Mezru Tarla Dönüm	%	Bostan Dönüm	%	Bahçe Dönüm	%	Bağ Dönüm	%	Bağ ve Bahçe Dönüm	%	Bostan ve Cehri Dönüm	%	Toplam	%
1	Ardıç Alan Evcisi	3	39	100											39	100
2	Ağcadam	10	82	94,25	5	5,74									87	100
3	Ağcakışla	70	701	93,96	40	5,36	4	0,53					1	0,13	746	100
4	Alameddin	61	385	100											385	100

41	Kösealili	17	128	91,42	12	8,57									140	100
42	Kucak	12	107	96,39	4	3,60									111	100
43	Kuruhüyük-Taburcali	14	88	100											88	100
44	Küleççi	29	201	96,17	8	3,82									209	100
45	Melez	8	78	98,73	1	1,26									79	100
46	Menteşe	23	225	95,33	11	4,66									236	100
47	Mescüdlü	12	107	97,27	3	2,72									110	100
48	Ortakışla	14	55	100											55	100
49	Ozan	21	150	93,16	11	6,83									161	100
50	Ramazanlu	28	188	84,30					30	13,4	5	2,24			223	100
51	Rumdiğin	76	362	89,60	9	2,22			33	8,16					404	100
52	Rumdiken(GM)	66	199	98,51	3	1,48									202	100
53	Salır	19	89	98,88	1	1,11									90	100
54	Sebih-i Ağcahan	33	181	100											181	100
55	Söylemez	10	86	100											86	100
56	Topaktaş	7	56	100											56	100
57	Toraman	65	433	99,54					2	0,45					435	100
58	Turasa	25	140	98,59	2	1,40									142	100
59	Ürneç(GM)	53	630	99,84	1	0,15									631	100
60	Yazıkılancı	11	81	92,04	8	9,09									88	100
61	Yazılıtaş	5	61	100											61	100
61	Toplam / Ort	1600	11991	96,62	327,5	2,63	5	0,04	75	0,6	16	0,12	1	0,008	12409,5	100

e-Milletlere Göre Ekili Alanların Üretim Deseni Dağılımı

Akdağmadeni köylerinde ziraat üretimin yapıldığı temel alanlar olan hububât, bostan, bağ-bahçe, bahçe, bağ, bostan-cehri için ayrılan topraklar milletler açısından incelendiğinde her iki kesimin ilgi alanlarında farklılık gözlenmektedir. Gayr-i müslim kesimde hububât, bostan vb. üretimi yapılırken, müslim kesimde buna ek olarak bağ-bahçe, bostan-cehri üretimine de yer verilmiştir.

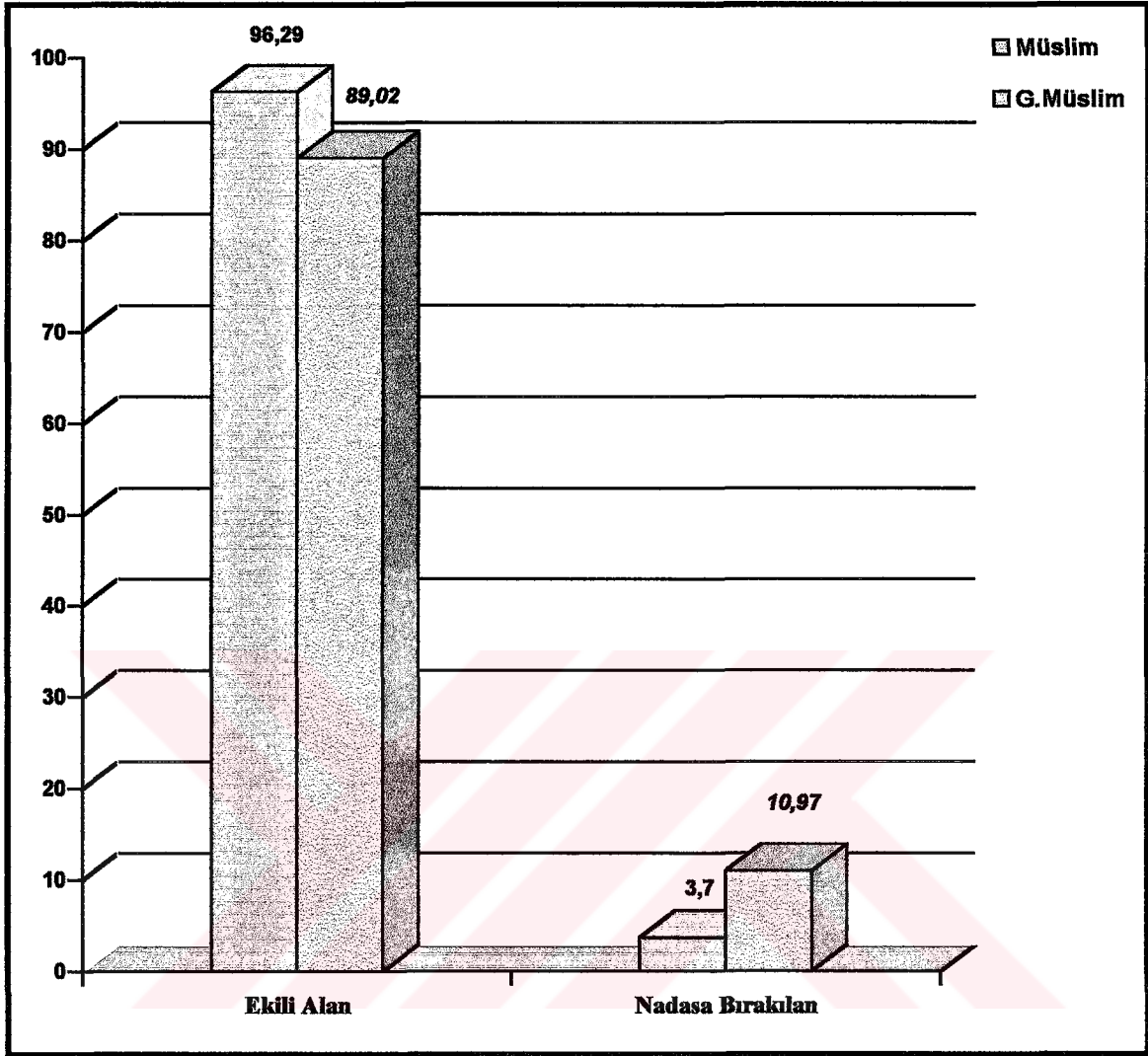
Grafik-5:Ekili Alanların Üretim Deseni Dağılımı (%)

f-Milletlere Göre Ekili ve Nadasa Bırakılan Topraklar

Köy birimlerinde müslüman kesimde toplam ekili alan, gayr-i müslim kesime göre daha fazla oranda gerçekleşmiştir. Toplam ekili alan köylerde müslüman kesim içerisinde %96,29 iken, bu oran gayr-i müslim kesimde %89,02'ye düşüyor. Nadasa bırakılan topraklarda bu oran değişiyor. Müslüman kesimde %3,7 iken, gayr-i müslim kesimde %10,97 ye çıkıyor.

Grafik-6:Ekili ve Nadasa Bırakılan Toprakların Milletlere Göre Dağılımı(%)

g-Hane Başına Düşen Toprak Miktarı

Milletler açısından hane başına toprak ve ekili toprak oranı gayr-i müslim kesimde, müslüman kesimden daha fazladır. Müslüman kesimin hane başına düşen toprak miktarı %8,01, gayr-i müslim kesimde oran biraz artmış, %9,04 olmuştur.

Hane başına düşen ekili toprak miktarında yine gayr-i müslim kesimde daha fazladır. Müslim kesimde hane başına ekili toprak %7,70, gayr-i müslim kesimde %8,19'dur.

Tablo-10:Hane Başına Düşen Toprak Miktarı

	Hane Başına Toprak (Dönüm)	Hane Başına Ekili Toprak (Dönüm)
Müslim	8,01	7,70
G.Müslim	9,04	8,19

h-Dönüm Başına Düşen Yıllık Hasıla: Verimlilik

Ziraî üretim alanlarında ürün çeşidine göre toprak dağılımında en fazla miktarda toprak hububât ve tarla ürünleri için ayrılmıştır.

Hububât ve diğer tarla ürünlerine, diğer ürünlere ayrılan toprağın 26 katı büyüklüğündeki yerlere yakın bir verimlilik 43.140 guruşla sağlanmıştır.

İkinci sırada cehri neması dönüm verilmeden 23.798 guruş olarak verilmiştir. Cehrinin bir çeşit kök boya olduğu bilinmektedir.

Bağa 75 dönüm ayrılmış ve 57,08 guruşla çok iyi denebilecek verim sağlanmıştır. Burada bağdan elde edilen ürün başka amaçlarda kullanıldığı (pekmez vb.) çıkarılabilir.

Bağ-bahçe, bostan, bahçe de çok az topraktan bize göre küçümsenemeyecek hasılat elde edilmiştir.⁶

Tablo-11:Ziraî Ürünlerin Dönüm Başına Verimliliği

	Toplam Hasıla	Dönüm	Hasıla / Dönüm (guruş)
Bostan ve Cehri	100	1	100
Hububat vd.	474.154,5	10.991	43.140
Cehri Neması	23.798	--	23.798
Bağ	4.281	75	57,08
Bağ-Bahçe	794	16	49,62
Bostan	13.307,5	327,5	40,63
Bahçe	194	5	38,8

ı-Ziraî üretimin Köylere Göre Verimliliği

Ziraî ürünlerden elde edilen verim ürün türüne göre farklılık meydana getirdiği gibi

⁶ Bilecik ve köylere üzerine yapılan araştırmada bağın verimliliği 2590 dönüme 88,38 guruş verimlilik sağlanmıştır. Bkz. Öztürk,a.g.e., s.131

coğrafi unsurlarda verimi etkiler.

Coğrafi farklılıklar yanında yüksek verim elde edilen yerlerde, ürün elde etmede ihtisaslaşmada etkin olabilmektedir.

Hububât ve tarla ürünlerinde verimlilik en yüksek düzeyde İsabey Köyü'nde sağlanmıştır. En düşük hasıla ise Çurali köyünde 14,68 guruş olarak gerçekleşmiştir. Hububatın çok yetiştirildiği Anadolu'da Akdağmadeni köylerindeki bu düşük verim ya arazilerin sulak olmadığı yazda o yılın (1260) kurak geçtiğini gösterebilir. Köyler genelinde hububâttan elde edilen ortalama verimlilik 43,14 guruştur.

Bostan yetiştiriciliğinde en yüksek verim 82,14 guruşla Çurali Köyü'nde olmuştur. En düşük verim ise 18 guruş ile Fakralı köyünde sağlanmıştır. Bunun yanında bostan üretimi yapmayan köylerde vardır: Ardıç Alanı Evcisi, Alamaeddin, Amanaç, Ayuk Evcisi, Bacasaray, Bozhüyük Evcisi, Dayılı(2), Dürzili, Elçi, eşikli, Evc-Davudlu, Harman, Horuk, Karakışla, Köğürlü, Kuruhüyük-Taburcalı, Ortakışla, Ramazanlu, Salır, Sebih-i Ağcahan-Kavak, Söylemez, Toraman, Topaktaş ve Yazılıtaş.

Akdağmadeni 'nde altı köyde bağcılık yapılmıştır. Bunlar; Durman-i Sağır, İsabey, Karaşeyh, Rumdiğin, Rumdiken(Gm.), Toraman Köyleri'dir. En çok verim Toraman köyünde 112,25 guruşla gerçekleşmiştir. En az verim de Rumdiğin Köyü'nde 49,5 guruşla elde edilmiştir.

Bahçe de sadece iki köyde yapılmıştır; Ağcakışla ve İsabey köyleridir. Ağcakışla köyünde verim 83,5 guruş, İsabey Köyü'nde 27 guruştur. Bağ ve bahçeden de iki köy verim elde etmiştir; Durman-i Sağır köyü 30,45 , Rumdiğin Köyü 91,8 guruş verim almıştır.

Bostan ve cehri olarak verim sadece Ağcakışla köyünde 100 guruş hâsıl olmuştur.

Ayrıca defterlerde cehr-i neması olarak bir başlık atılmış dönüm yazılmadığı halde hasılât 1260, 1261 ve toplamı verilmiştir. Biz bunu da yıllık kâr olarak değerlendirdik. 1260' da en çok kâr Rumdiğin Köyü'nde 5.928 guruşla, en az kâr ise Yazıkılancı Köyü'nde 162 guruş elde edilmiştir.

Tablo- 12: Ziraat Ürünlerin Köylere Göre Verimliliği (Guruş)

SIRA NO	KÖYLER	Hububat vd.	Bostan	Bahçe	Bağ	Cehrin Neması	Bağ ve Bahçe	Bostan ve Cehri
1	Ardıç Alanı Evcisi	1350						
2	Ağcadam	2517	210					
3	Ağcakışla	23668,5	1626	167				100
4	Alameddin	12798				5700		
5	Amanaç	18971,5						

6	Ayuk Evcisi	1720						
7	Bacasaray	6589						
8	Bin	10166	804					
9	Bozhüyük Evcisi	8899						
10	Çalağılı Kebir	7382,5	20					
11	Çalağılı Sağır	12061,5	40					
12	Çayırseyhi	21535,5	1104					
13	Çıkrıkeçi	7392,5	589					
14	Çokradan Çiftliği	26921						
15	Çulhüyük	2850	380					
16	Çuralı	15082,5	575			1040		
17	Dayılı-1	1746	131					
18	Dayılı-2	324						
19	Derekemal	5019	245					
20	Divanlı	3120	356					
21	Durlahan	5572	361					
22	Durman-i Sağır	10550,5	835		445	1390	335	
23	Dürzili (GM)	34552	45					
24	Elçi	1978,5						
25	Eksikli	4350,5						
26	Evcı-Davudlu	8820						
27	Fakralı	3499,5	54					
28	Gündüzlü	4538	437			1380		
29	Harman	4896						
30	Hisarbey	6791	485					
31	Horuk	8317						
32	İnkışla	3:72	271					
33	İsabez	11950	27	27	197	920		
34	Kadıgöllü	4310	303					
35	Kaplancı	6596,5	487					
36	Karakışla	7315						
37	Karaseyh	9644	730		290	1390		
38	Kesiriç	4842,5	20					
39	Kozan	969	27					
40	Köğürlü	6661,5						
41	Kösealili	3492	367,5					
42	Kucak	4122	280			865		
43	Kuruhüyük-Taburcalı	2838,5						
44	Külekeçi	8109	156					
45	Melez	4271	30					
46	Menteşe	7398	444					
47	Mescüdü	3897,5	165					
48	Ortakışla	2836						
49	Ozan	4209	279					
50	Ramazanlu	5993,5						
51	Rumdiğin	13133,5	432		1485	5928	459	
52	Rumdiken(GM)	7442,5	180		1639	4398		
53	Salur	2849	407					
54	Sebih-i Ağcahan	4978						
55	Söylemez	2898						
56	Topaktaş	2098,5						
57	Toraman	16073			225	685		
58	Turasa	6801	45					
59	Ürneç(GM)	26249	27					
60	Yazıkılancı	2660	333			162		
61	Yazılıtaş	2372,5						
61	Toplam / Ort.	474161	13307,5	194	4281	23858	794	100

i-Ziraî İşletmelerin Büyüklüğü

Köylerde toprakların %1,18 'i küçük , %3,71 'i orta ve %95,09 'u büyük ölçekli işletmelerdir. Yüzölçümü en fazla mezru tarladır ki neredeyse tamamına yakını oluşturur.

Tablo-13 :Ziraî İşletmelerin Büyüklüğü

	1-10 dönüm (küçük)	%	10-50 dönüm (orta)	%	50 dönümden fazla (büyük)	%
Mezru tarla	10	0,09	135	1,22	10.846	98,68
Bostan	112,5	34,35	215	65,64	—	—
Bağ	12	16	63	84	—	—
Bağ-Bahçe	5	31,25	11	68,75	—	—
Bahçe	5	100	—	—	—	—
Bostan-Cehri	1	100	—	—	—	—
TOP./ ORT.	135,5	1,18	424	3,71	10.846	95,09

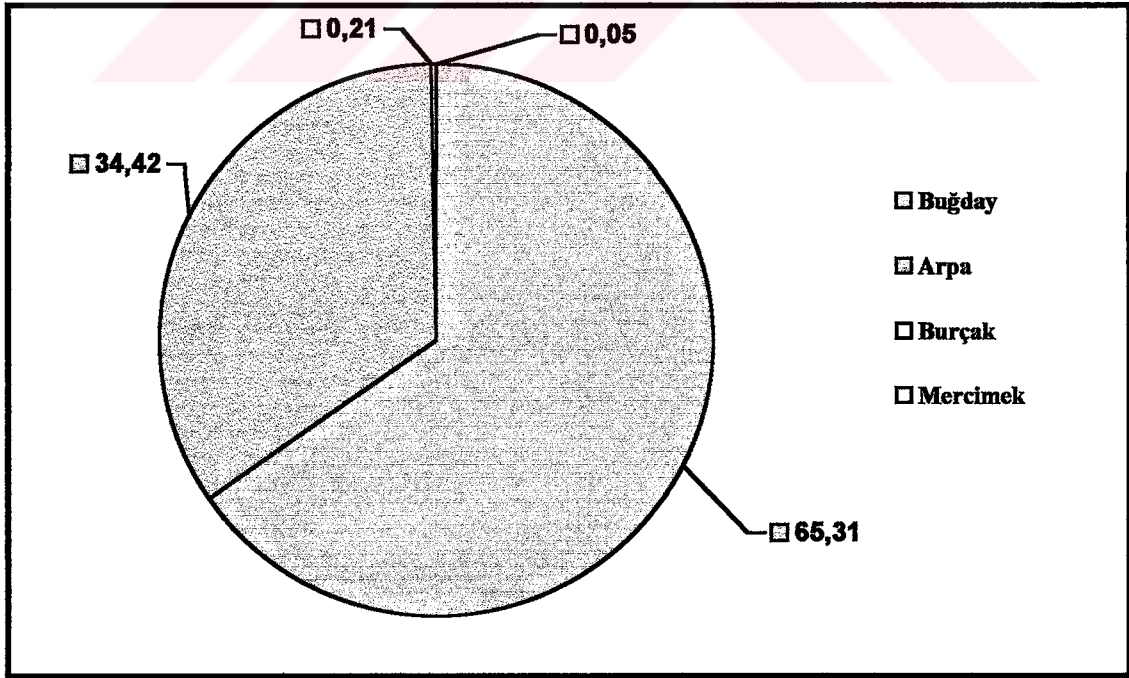
D-ÜRETİME AYRILAN TOPRAKLARIN TAHLİLİ

a-Tahıl Üretimi

Akdağmadeni köylerinde tahıl üretimi ile ilgili Temettuat Defterleri'ndeki verilerden hareketle bir yılda sağlanan tahılın çeşidi ve miktarına ilişkin rakamlar ortaya koymaya çalışacağız.

Tahıl üretimini en yüksek oranda ürün çeşidi temel gıda maddesi olan buğday (hınta) dır. Toplam tahılın %65,31 oranı, 10967 kile ile buğday almaktadır. Arpa (şair) üretimi, toplam tahılın %34,42'lik bir dilimini kapsamaktadır. Arpa ve buğday toplam tahıl miktarının %99,73 gibi tamamına yakın bir oranına sahiptir.

Grafik-7 :Tahıl Üretimi (Kile)

aa-Tahıl Üretimini Köylere Göre Dağılımı

Buğday, arpa, burçak ve mercimek olmak üzere dört çeşit ürün yetiştirilmiştir. Dürzili gayr-i Müslim Köyü'nde toplam buğday üretimi 830 kileye ulaşmıştır. Dayılı(2) Köyü'nde 6 kile ile en düşük buğday üretimi yapılmıştır. Arpa üretimi de yine Dürzili gayr-i Müslim Köyü'nde 424 kile ile en yüksek oranda üretilmiştir. Yine en az buğday gibi 7 kile ile en az arpa üretimi Dayılı(2) Köyü'nde sağlanmıştır.

İncelediğimiz bütün köylerde istinasız olarak buğday ve arpa üretimi yapılmıştır.

Burçak üretimi bütün köyler içerisinde altı köyde yapılmakta olup, en çok 14 kile ile Karaşeyh Köyü, en az ise 1 kile ile Ozan Köyü'nde yetiştirilmiştir. Mercimek üretimi de en yüksek 6 kile ile Sebih-i Ağcahan-Kavak Köyü'nde; en düşük ise 1 kile ile Çıkrıkçı Köyü'ndedir.

Tablo-14:Tahıl Üretimini Miktar Olarak Dağılımı (Kile)

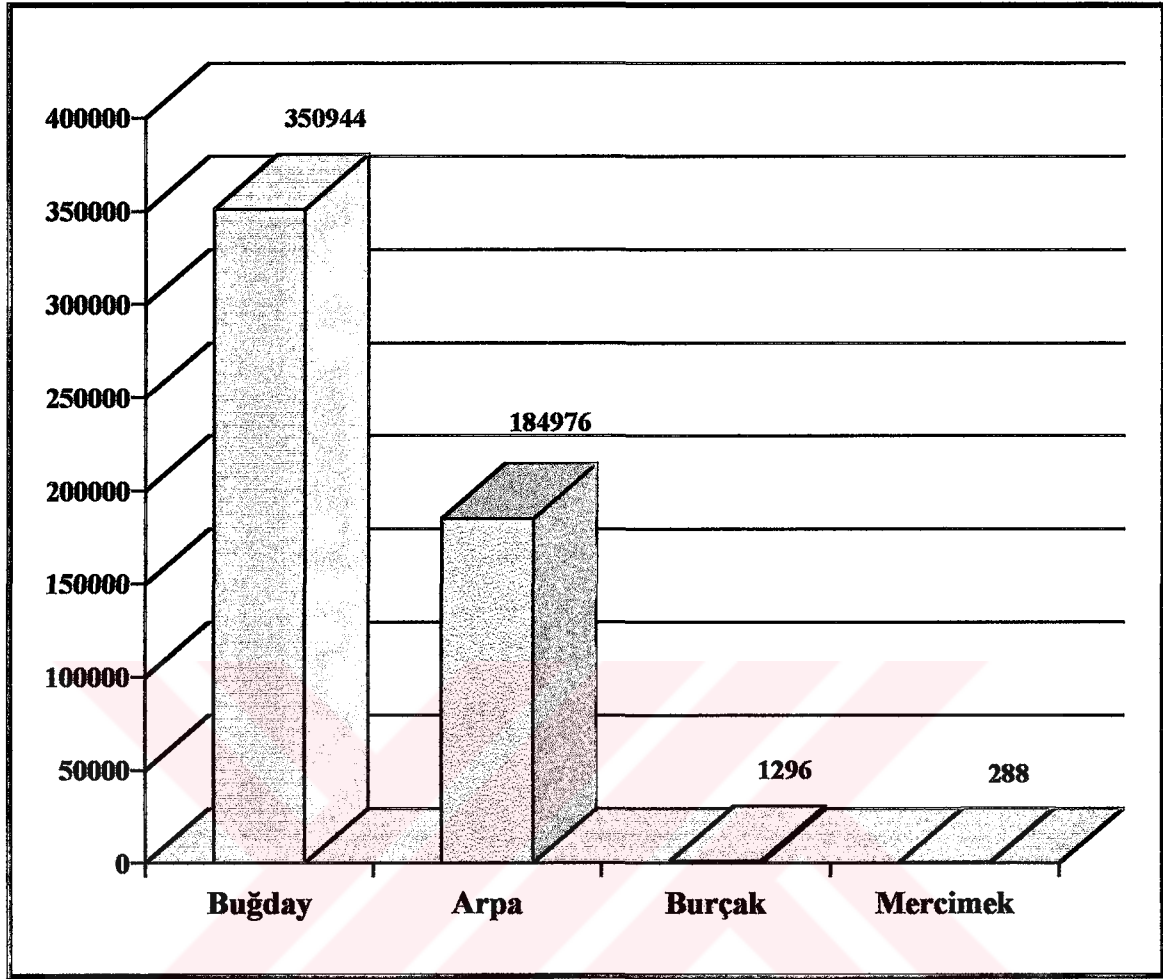
SIRA NO	KÖYLER	Buğday (Hinta)	Arpa (Şair)	Burçak	Mercimek
1	Ardıç Alanı Evcisi	40	15		
2	Ağcadam	50	37		
3	Ağcaşla	574	259		
4	Alameddin	292	160		
5	Amanaç	425	197		
6	Ayuk Evcisi	40	20		
7	Bacasaray	132	115		
8	Bin	269	138		
9	Bozhüyük Evcisi	212	99		
10	Çalağılı Kebir	158	46		
11	Çalağılı Sağır	238	110		
12	Çayırşeyhi	465	320		1
13	Çıkrıkçı	169	84,5		
14	Çokradan Çiftliği	681	300		
15	Çulhüyük	66	32	2	
16	Çurali	340	184		
17	Dayılı-1	40	22		
18	Dayılı-2	6	7		
19	Derekemal	122	53		
20	Divanlı	74	35		
21	Durlahan	126	73		
22	Durman-i Sağır	232	129	3	
23	Dürzili (GM)	830	424		
24	Elçi	42	32		
25	Eşikli	96	59		

26	Evcı-Davudlu	204	107		
27	Fakralı	82	39		
28	Gündüzlü	94	46		
29	Harman	112	62		
30	Hisarbey	165	91		
31	Horuk	198	92		
32	İnkışla	67	52		
33	İsabey	233	178	10,5	2
34	Kadıgöllü	99	56		
35	Kaplancı	162	82		
36	Karakışla	165	102		
37	Karışeyh	262	132	14	
38	Kesiriç	99	74		
39	Kozan	21	15		
40	Kögürlü	156	76		
41	Köscalili	80	41		
42	Kucak	92	48		
43	Kuruhüyük-Taburcalı	66	34		
44	Külekçi	180	104		
45	Melez	102	38		
46	Menteşe	162	91		
47	Mescüdlü	90	48		
48	Ortakışla	62	41		
49	Ozan	89	61	6	
50	Ramazanlu	140	71		
51	Rumdığın	302	136	5	
52	Rumdiken(GM)	174	83		
53	Salur	66	35		
54	Sebih-i Ağcahan	104	70		6
55	Söylemez	70	32		
56	Topaktaş	54	16		
57	Toraman	366	202		
58	Turasa	158	105		
59	Ürneç(GM)	662	302		
60	Yazıkılcı	60	30		
61	Yazılıtaş	50	38		
61	Toplam / Ort.	10967	5780,5	40,5	9

ab-Ürün Cinsine Göre Bir Yılda Üretilen Tahıl Miktarı

Bu bölgede yaptığımız araştırmaya göre , halk arasında kilenin $\frac{1}{4}$ ' ü olan şinik 8 kg' dır. Dolayısıyla bir kile 32 kg' dır. Bir yılda üretilen tahıl miktarını ürün çeşidi de göz önünde bulundurularak kilogram olarak hesapladığımızda aşağıdaki grafik ortaya çıkmaktadır.

Grafik-8: Tahıl Ürünleri Miktarı (kg)

ac-Hane Başına Düşen Tahıl Miktarı

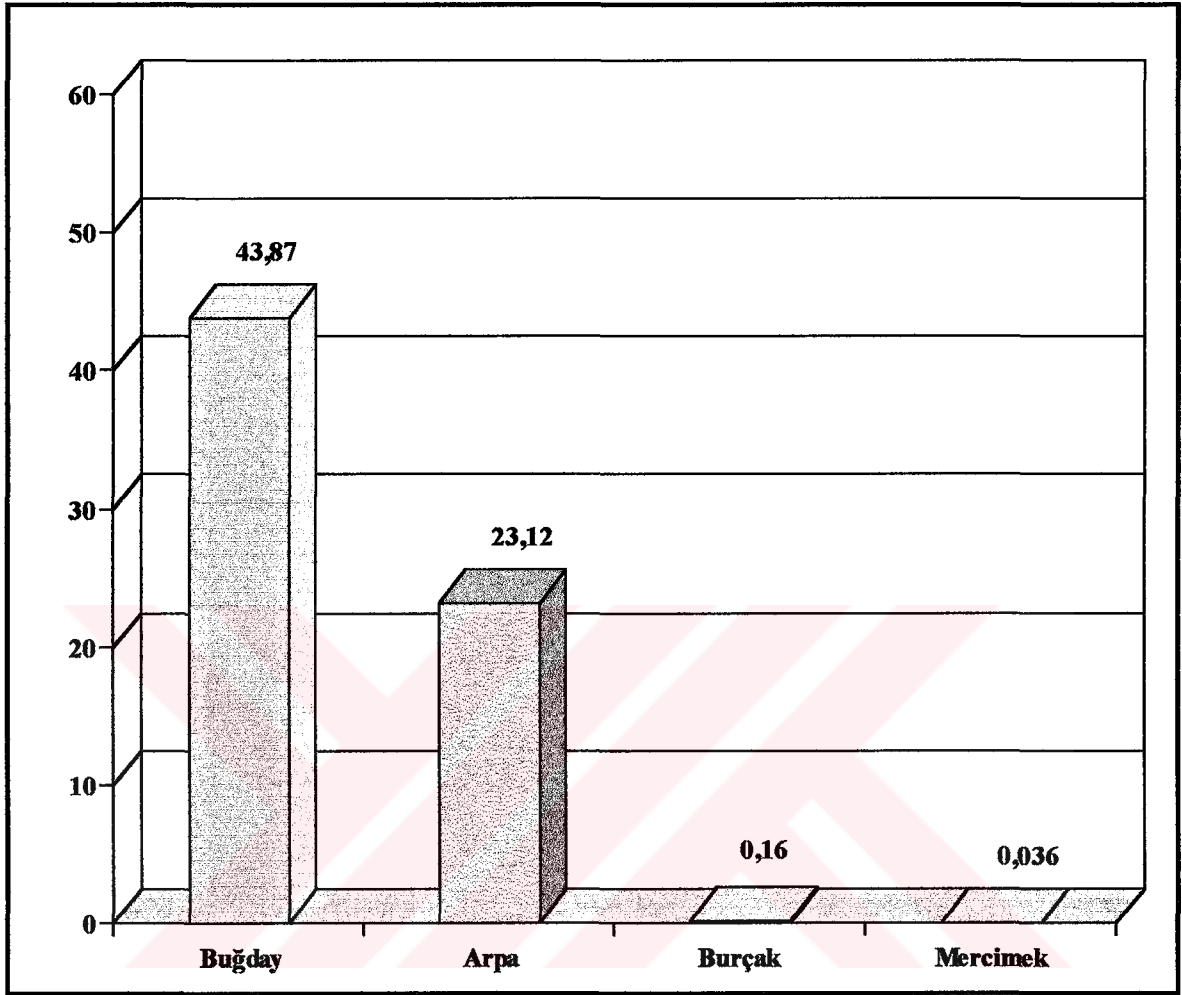
Yukarıda kilenin günümüz ölçülerinde 32 kg. yaptığına dair hesaplamada eğer yanılmıyorsak Akdağmadeni Köyleri'nde hane ölçeğinde ortalama tahıl miktarı (buğday) yıllık üretim için yeterli kapasitededir. Çünkü yapılan araştırmaya göre bir kişinin yılda tüketeceği buğday miktarı 196,5 kg. olarak belirlenmiş.⁷ Bizim bulduğumuz değer ise 219,34 kg. ile bunun üzerinde kalmıştır. Bu durum ortalama bir hanede 5 kişinin bulunduğu varsayımıyla kaza köylerinde üretilen buğdayın sadece beslenme için yapılacak tüketim noktasında yeterli miktarda olduğu anlaşılmaktadır.

Bir yıl zarfında üretimi gerçekleşen tahıl ürünlerinin bütün kırsal kesim toplamına

⁷ Öztürk, a.g.e., s.147

göre hane başına düşen miktarı aşağıdaki grafikte gösterilmiştir.

Grafik-9 :Hane Başına Tahıl Üretimi Miktarı (kg)

b-Bağcılık

İncelediğimiz defterlerdeki bahçe, bağ, bağ ve bahçe kısımlarını bir başlık altında değerlendirme yaptık. Bütün köylerin sadece %7' sinde bağcılık yapılmıştır.

Bağcılık için ayrılan toprak alanı sadece 96 dönümdür. Bu alan toplam ekili alanların % 0,77' sini oluşturmaktadır. Bağcılığa en fazla toprak ayıran köy, Rumdiğin Köyü' dür , 33 dönüm toprak ayrılmıştır. Yine aynı köyden 1.944 guruşla en fazla gelir elde edilmiştir. Bağcılık yapan köylerin hane başına ortalama geliri 16,31 guruştur.

Bahçede büyük bir ihtimalle geçimlik sebze ve meyve üretimi yapılmış olduğu söylenebilir.

Aşağıdaki tabloda köylere göre bağcılık alanları ve gelir dağılımı görülmektedir.

Tablo-15: Köylere Göre Bağcılık Alanları ve Gelir Dağılımı

SIRA NO	KÖYLER	Hane Sayısı	Toplam Dönüm	Hane Başına Dönüm	Toplam Hasıla (guruş)	Hane Başına Gelir (guruş)
1	Ağcakışla	70	4	0,057	167	2,39
2	Durman-i Sağır	40	19	0,48	780	19,5
3	İsabey	21	3	0,14	224	10,67
4	Karaşeyh	23	4	0,17	290	12,61
5	Ramazanlu	28	35	1,25	1.944	69,43
6	Rumdiğin	76	33	0,43	1.639	21,57
7	Toraman	65	2	0,03	225	3,46
7	Toplam	323	100	2,557	5269	139,63

c-Bostan Üretimi

Bostan, bostan ve cehri kısımlarını bir başlık altında beraber değerlendirmeye aldık. Köylerden çoğunda bostan üretimi yapılmakla beraber bunun da geçimlik yapıldığı söylenebilir. Bostandan 13.407,5 guruş elde edilmiştir. Bu gelir 327,5 dönüm topraktan sağlanmıştır. Bostana en fazla toprağı 41 dönümle Ağcakışla Köyü ayırmıştır. Hane başına dönüm en fazla 0,91 ile İnkışla Köyü' nde düşmüştür. Hane başına gelir en fazla 31,74 guruşla Karaşeyh Köyü' nededir.

Cehri neması olarak geçen kısımda kayıtlarda dönüm verilmemekle birlikte, gelir verilmiştir. 10 köyde bu ifade bulunuyor. Cehri neması gelir toplamı 4.281 guruştur. En fazla 5.700 guruşla, Alameddin Köyü' nde bu gelir elde edilmiştir.

Tablo-16: Hane Başına Bostan Miktarı, Dönüm, Hane Başına Düşen Gelir Dağılımı ve Cehri

SIRA NO	KÖYLER	Hane Sayısı	Bostan Dönüm	Hane Başına Dönüm	Toplam Hasıla Gurus	Hane Başına Gelir Gurus	Cehri Gurus
1	Ardıç Alanı Evcisi	3					
2	Ağcadam	10	5	0,5	210	21	
3	Ağcakışla	70	41	0,59	1726	24,66	
4	Alameddin	61					5.700
5	Amanaç	55					

6	Ayuk Evcisi	4					
7	Bacasaray	25					
8	Bin	37	17	0,46	804	21,73	
9	Bozhüyük Evcisi	20					
10	Çalağılı Kebir	25	1	0,04	20	0,8	
11	Çalağılı Sağır	30	2	0,07	40	1,33	
12	Çayırşeyhi	79	37	0,47	1104	13,97	
13	Çıkrıkçı	32	14	0,44	589	18,41	
14	Çokradan Çiftliği	63					
15	Çulhüyük	13	13	1	380	29,23	
16	Çuralı	45	7	0,16	575	12,78	
17	Dayılı-1	8	5	0,63	131	16	
18	Dayılı-2	2					
19	Derekemal	15	7	0,47	245	16,33	
20	Divanlı	15	5	0,33	356	23,73	
21	Durlahan	25	9	0,36	361	14,44	
22	Durman-i Sağır	40	15	0,38	835	20,88	1.390
23	Dürzili (GM.)	68			45	0,1	
24	Elçi	10					
25	Eşikli	15					
26	Evei-Davudlu	17					
27	Fakrah	7	3	0,43	54	7,71	
28	Gündüzlü	9	8	0,89	437	48,56	1.380
29	Harman	11					
30	Hisarbey	49	18	0,37	485	9,9	
31	Horuk	25					
32	İnkışla	11	10	0,91	271	24,64	
33	İsabey	21	1	0,05	27	1,29	920
34	Kadıgöllü	30	12	0,4	303	10,1	
35	Kaplancı	18	8	0,44	487	27,06	
36	Karakuşla	18					
37	Karışeyh	23	15	0,65	730	31,74	1.390
38	Kesiriç	22	1	0,05	20	0,91	
39	Kozan	4	0,5	0,13	27	6,75	
40	Köğürlü	17					
41	Kösealili	17	12	0,71	367,5	21,59	
42	Kucak	12	4	0,33	280	23,33	865
43	Kuruhüyük-Taburcalı	14					
44	Küllekeçi	29	8	0,28	156	5,38	
45	Melez	8	1	0,13	30	3,75	
46	Menteşe	23	11	0,48	444	19,3	
47	Mescüdlü	12	3	0,25	165	13,75	
48	Ortakışla	14					

49	Ozan	21	11	0,52	279	13,29	
50	Ramazanlu	28					
51	Rumdiğın	76	9	0,12	432	5,68	1.485
52	Rumdiken(GM)	66	3	0,05	180	2,73	1.639
53	Salur	19	1	0,05	407	21,42	
54	Sebih-i Ağcahan	33					
55	Söylemez	10					
56	Topaktaş	7					
57	Toraman	65					225
58	Turasa	25	2	0,08	45	1,8	
59	Ürneç(GM)	53	1	0,02	27	0,51	
60	Yazkılancı	11	8	0,73	333	30,27	
61	Yazlıtaş	5					
61	Toplam	1600	328,5	13,97	13407,5	566,85	14.994

E-NADASA BIRAKILAN TOPRAKLAR

Toplam toprakların az bir kısmını oluşturan nadas alanlara bizim incelediğimiz köylerden sadece 14 'ünde rastlanmaktadır.

Toplam 608 dönüm nadas alan içerisinde en yüksek miktar Rumdiğın Köyü' nde bulunmaktadır. Rumdiğın Köyü' nde nadas alanlarının miktarı 244 dönümdür. En az miktarda ise 5 ' er dönümle Evcı-Davudlu, İsabey , Melez, Menteşe, Toraman, Ürneç(Gm.) köylerinde bulunmaktadır.

Hane başına nadas alanlar ise bütün köyler genelinde ortalama 9,96 dönümdür. En fazla oranda hane başına nadas toprak Rumdiğın Köyü'nde olup ortalama 3,21 dönümdür. En az miktarda hane başına nadas topraklar ise 0,07 dönüm ile Toraman Köyü'ndedir.

Bütün köyler içinde en yüksek oranda toprağa sahip olan Ağcakışla Köyü'nde nadas alanların toplam toprak alanı içindeki oranı %1,32 'dir.

Gayr-ı mezru topraklardan bir kısmı da icar olarak görülmektedir. Bunların mezra olarak,hayvanları otlatmak için kullanıldığı düşünülebilir. İcar olan gayr-ı mezru alanlar şu köylerde: Rumdiken gayr-ı müslim Köyün' de 117 dönümden 610 guruş, Durman-i Sağır Köyü 'nde 72 dönümden 290 guruş, Ağcakışla Köyün' nde 5 dönümden 25 guruş hasılât elde edilmiştir.

Aşağıdaki tabloda nadasa bırakılan toprakların toplamı, hane başına düşen nadas toprakların miktarı ve nadasa bırakılan toprakların bütün zirai alanlar içerisindeki oranı verilmiştir.

Tablo-17:Nadas Alanların Köylere Göre Dağılımı

SIRA NO	KÖYLER	Hane Sayısı	Toplam Nadas Topraklar (Dönüm)	Hane Başına Düşen Nadas Toprak Miktarı	Toplam Toprak İçinde Nadas Alanların Oranı %
1	Ardıç Alanı Evcisi	3			
2	Ağcadam	10			
3	Ağcakışla	70	10	0,14	1,32
4	Alameddin	61			
5	Amanaç	55			
6	Ayuk Evcisi	4			
7	Bacasaray	25			
8	Bin	37			
9	Bozhüyük Evcisi	20			
10	Çalağlı Kebir	25			
11	Çalağlı Sağır	30			
12	Çayırşeyhi	79			
13	Çıkrıkçı	32			
14	Çokradan Çiftliği	63	23	0,36	3,14
15	Çulhüyük	13			
16	Çuralı	45	10	0,22	2,73
17	Dayılı-1	8			
18	Dayılı-2	2			
19	Derekemal	15			
20	Divanlı	15			
21	Durlahan	25			
22	Durman-i Sağır	40	87	2,17	23,2
23	Dürzili (GM.)	68			
24	Elçi	10			
25	Eşikli	15			
26	Evcı-Davudlu	17	5	0,29	2,32
27	Fakralı	7			
28	Gündüzlü	9			
29	Harman	11	10	0,9	7,63
30	Hisarbey	49			
31	Horuk	25			
32	İnkışla	11			
33	İsabey	21	5	0,23	2,53
34	Kadıgöllü	30			
35	Kaplançı	18			
36	Karakışla	18			
37	Karaşeyh	23	10	0,43	3,74
38	Kesiriç	22			
39	Kozan	4			
40	Köğürlü	17			
41	Kösealili	17			
42	Kucak	12			
43	Kuruhüyük-Taburcalı	14			
44	Külekeçi	29			
45	Melez	8	5	0,62	5,95
46	Menteşe	23	5	0,21	2,07
47	Mescüdlü	12			

48	Ortakışla	14			
49	Ozan	21			
50	Ramazanlu	28			
51	Rumdiğın	76	244	3,21	37,65
52	Rumdiken(GM.)	66	184	2,78	47,66
53	Salur	19			
54	Sebih-i Ağcahan	33			
55	Söylemez	10			
56	Topaktaş	7			
57	Toraman	65	5	0,07	1,13
58	Turasa	25			
59	Ürneç(GM.)	53	5	0,09	0,78
60	Yazıkılancı	11			
61	Yazılıtaş	5			
61	Toplam / Ort.	1600	608	0,38	4,63

F-HAYVANCILIK

a-Genel Yapı

Akdağmadeni köylerinde gelir kaynakları içerisinde hayvancılık önemsiz kalmıştır. Toplam hasıla içindeki payı %0,96 dır. Hayvancılık ihtiyaçları karşılamaya yöneliktir. Piyasa için üretim yapıldığını ve bir meslek dalı olarak icrâ edildiğini söyleyemeyiz. Büyükbaş hayvanlardan öküz, at,merkep, deve yük taşımacılığında ve tarla sürümünde kullanılmaktadır.

Köylerin hepsinde toplam küçükbaş hayvan miktarı 35.239,5 'dur. Bunun 20.339 undan hasılât sağlanarak 108.256 guruş gelir kaydedilmiştir. En fazla miktarda küçükbaş hayvan yetiştirilen köy Dürzili gayr-i Müslim Köyü'dür. Bu köyde 3.391 adet küçükbaş hayvan bulunmaktadır. Küçükbaş hayvanlardan sağlanan hasılât en yüksek miktarda gelir 2.360 guruş ile, Dürzili gayr-i müslim köyünde sağlanmıştır. Bütün köylerde küçükbaş hayvan yetiştirilmektedir.

Toplam büyükbaş hayvan sayısı 10.302,5 (burada bazı defterlerde buçuklu sayılar verilmiştir, biz de bunu defterde olduğu gibi aldık) dir. Köylerin tamamında büyükbaş hayvan bulunmaktadır.

En fazla büyükbaş hayvan bulunan köy Dürzili gayr-i Müslim Köyü'dür. Bu köyde toplam 539 adet büyükbaş hayvan kaydedilmiştir. En az miktarda ise Dayılı(2) Köyü'nde 12 adetledir. Büyükbaş hayvandan sağlanan hasılat miktarı 108.256 guruştur. Bu hasılatın çoğu sağmal inekten elde edilmiştir.

Toplam hayvan miktarı içerisinde küçükbaş hayvanların oranı %70,76, büyükbaş hayvan oranı % 29,23 dür.

Kırsal kesimde yetiştirilen hayvanları türlerine göre ayırdığımızda aşağıda tabloda görüldüğü gibi en yüksek oranda koyun türü gelmektedir. Daha sonra keçi, yük hayvanı ve kuzu gelir.

Tablo-18 : Köylerde Türlerine Göre Toplam Hayvan Dağılımı

Hayvan Türü	Adet	%
Koyun	96.105	79,19
Keçi	6.882,5	5,67
Oğlak	3.678	3,03
Kuzu	4.758	3,92
Sığır	3.991,5	3,28
Camus	269	0,22
Deve	134	0,11
Yük Hayvanı	5.541	4,56

Aşağıdaki tabloda Akdağmadeni köylerinde toplam hayvan sayısının %91,81' inin küçükbaş hayvancılığa ait olduğunu görülmektedir. Bu da Anadolu 'daki bozkır bitki örtüsünün ve iklimin tabii bir sonucudur.

Tablo-19:Hayvan Sayısı

	Küçükbaş Hayvan (adet)	%	Büyükbaş Hayvan (adet)	%
Akdağmadeni	111.423,5	91,81	9.935,5	8,18

Aşağıdaki tabloda küçük ve büyükbaş hayvan yetiştiren köylerde hayvan sayısı ve yıllık hasılat miktarları verilmiştir.

Tablo-20:Küçük ve Büyükbaş Hayvan Dağılımı

SIRA NO	KÖYLER	Küçükbaş Hayvan (adet)	Gelir Getiren Küçükbaş Hayvan (adet)	Toplam Hasılat (guruş)	Büyükbaş Hayvan (adet)	Gelir Getiren Büyükbaş Hayvan (adet)	Toplam Hasılat (guruş)
1	Ardıç Alan Evcisi	137	85	278,5	106	32	305
2	Ağcadam	255	168	575,5	79	32	323
3	Ağcakuşla	959	611	1773	419	153	1281
4	Alameddin	460	304	823,5	387	91	1146
5	Amanaç	930	595	1937	276	75	577
6	Ayuk Evcisi	85	45	196,5	44	22	214

7	Bacasaray	331	222	675	271	60	736
8	Bin	584	418	664	264	115	1867
9	Bozhüyük Evcisi	350	242	725,5	239	114	1046,5
10	Çalağlı Kebir	989,5	668,5	2135,5	285	116	1305,5
11	Çalağlı Sağır	595	407	1290	185	88	1770
12	Çayırşeyhi	431	307	755	429	127	1212
13	Çıkrıççı	401	262	866,5	176	79	1064
14	Çokradan Çiftliği	1.334	886	2614	445	181	2079
15	Çulhüyük	230	147	458,5	165	28	350
16	Çuralı	883	571	1181	335	131	1124
17	Dayılı-1	82	47	126,5	63	18	160
18	Dayılı-2	25	15	35	12	4	32
19	Derekemal	208	130	329,5	59	19	168
20	Divanlı	90	60	198,5	88	39	494
21	Durlahan	121	82	171	144	47	498
22	Durman-i Sağır	283	159	403,5	225	64	967
23	Dürzili (GM.)	3391	2360	10.364,5	539	309	8083,5
24	Elçi	71	55	90	55	25	240
25	Eşikli	198	130	378,5	110	57	468
26	Evei-Davudlu	288	201	646	97	91	1036,5
27	Fakralı	166	96	261,5	55	16	336
28	Gündüzlü	238	139	505	84	38	824
29	Harman	537	377	918	122	63	1018
30	Hisarbey	302	194	599,5	211	72	816
31	Horuk	581	339	1910	156,5	58,5	1040
32	İnkışla	202	114	354	168	27	251
33	İsabey	128	105	214	86	63	1012
34	Kadıgöllü	339	230	683,5	118	41	504
35	Kaplançı	396	264	744	123	45	577
36	Karakışla	409	302	859	193	57	795
37	Karışeyh	250	152	246	170	38	533
38	Kesiriç	293	194	820	96	43	392
39	Kozan	79	46	194	29	10	180
40	Köğürtü	263	194	583	130	53	600
41	Kösealili	71	44	322,5	109	42	360
42	Kucak	237	154	587,5	89	34	606

43	Kuruhtyık-Taburcalı	606	377	1337,5	141	114	6674
44	Külekçi	281	184	557,5	138	44	410
45	Melez	182	116	395,5	80	31	530
46	Menteşe	572	349	1178	142	73	582
47	Mescüdü	73	51	157,5	67	20	268
48	Ortakışla	224,5	143,5	406,5	77	30	316
49	Ozan	304	206	736,5	199	101	706
50	Ramazanlu	355	195	662	161	52	456
51	Rumdiğin	637	414	1220	308	109	1418
52	Rumdiken(GM.)	352	196	481	242	73	546
53	Salur	62	39	76	82	26	300
54	Sebih-i Ağcahan	465	282	701,5	173	72	908
55	Söylemez	101	56	178	65	29	570
56	Topaktaş	108	65	181	44	16	86
57	Toraman	471	302	787	300	70	1117
58	Turasa	435	267	816,5	142	48	852
59	Ürneç(GM.)	1342	857	2745,5	383	197	2199,5
60	Yazıkılancı	38	28	94	66	50	176
61	Yazılıtaş	126	96	304,5	56	22	166
61	Toplam	24937	16345	52509,5	10302,5	3994,5	56671,5

b-Hayvancılığın Milletler Açısından Tahlili

Müslim ve gayr-i Müslim köyler arasındaki hayvan sayısı çok farklıdır. Gerçi Akdağmadeni 61 köyünden 3 'ünün gayr-i müslim olması, yani nüfus oranlarındaki farklılık ve müslüman kesimin hayvancılığa daha fazla önem vermesi, bu durumu açıklamaya yeter. Netice de gayr-i Müslim kesime mensup hane halkının sahip olduğu hayvan sayısı % 18'lerde kalmıştır.

Gayr-i Müslimler de küçükbaş hayvan oranının büyükbaş hayvan oranından iki kat fazla olması genelde pek bir şey değiştirmemiştir.

Tablo-21: Milletlere Göre Hayvan Sayısı

Milletler	Küçükbaş	Büyükbaş
Müslim	106.338,5	7.457,5
Gayr-i Müslim	5.085	2.478

Aşağıdaki tabloda köylerde her iki kesimin sahip olduğu küçük ve büyükbaş hayvan oranları sayısı, sağlanan hasılat ve oranı verilmiştir.

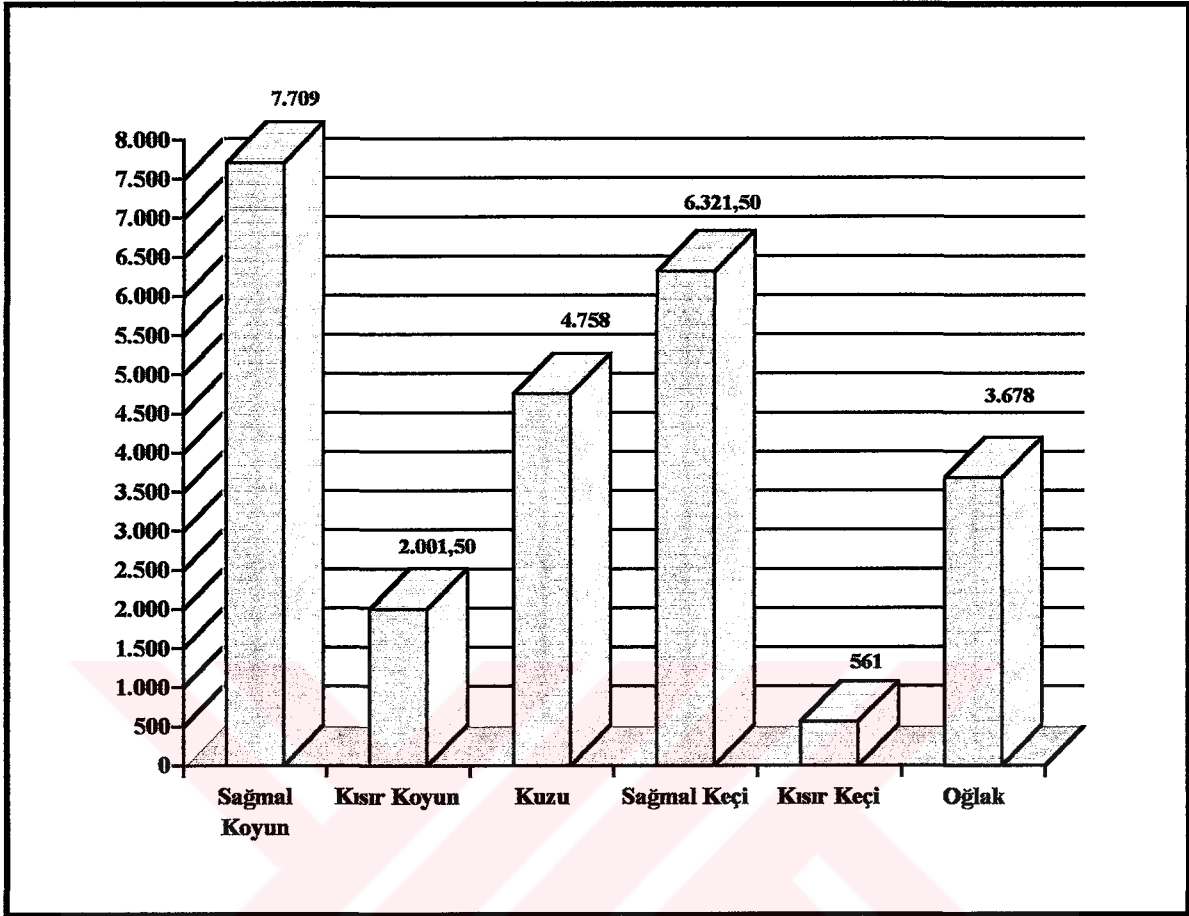
Tablo-22: Hayvancılığın Milletlere Göre Dağılımı

Milletler	Toplam Küçükbaş Hayvan (adet)	%	Gelir Getiren Küçükbaş Hayvan (adet)	%	Toplam Hasılat (guruş)	Büyükbaş Hayvan (adet)	%	Gelir Getiren Büyükbaş Hayvan (adet)	%	Toplam Hasılat (guruş)
Gayr-i Müslim	5.385		3.698		13.591	1.164		579		10.829
Müslim	19.552		12.647		38.918,5	9.138,5		3.415		45.842,5
TOPLAM	24.937		16.345		52.509,5	10.302,5		3.994		56.671,5

c-Küçükbaş Hayvancılığı

Köylerde küçükbaş hayvancılık içinde koyun ve keçi türü gelişmiştir. Kümes hayvanları hakkında bir bilgi verilmediği için bu tür hakkında bir yorum yapamıyoruz. Toplam küçükbaş hayvan gurubu içinde değerlendirmeye aldığımız koyun ve keçi sayısı 16.492,5 dur. Bu sayının 9.610 (%58,26) koyun, 6.882,5 'i (%41,73) koyun cinsinden hayvanlardan oluşmaktadır. Koyun ve keçi türünün yakın oranlarda olması hem ev besiciliği, hem yaylacılığa uygun coğrafya hem de Anadolu Türk kültürünün ispatı ile izah edilebilir. Keçi türünün hayvancılığa daha elverişli kırsal kesimin dağlık ve ormanlık alanlarında beslendiği bilinen bir gerçektir.

Grafik-10:Küçükbaş Hayvan Dağılımı

Toplam 24.937 küçükbaş hayvandan sağlanan yıllık hasılat 52.509,5 guruştur. Bu miktarın 35.941 guruşu koyundan sağlanmaktadır. Hayvan başına düşen yıllık hasılat açısından koyun türünün daha verimli olduğunu görüyoruz. Sayısal olarak %65'ni oluşturan koyun türünden sağlanan yıllık hasılat oranı %69,07'dir. Keçi adet olarak küçükbaş hayvanların %45'ini oluşturmasına rağmen %31,07 oranında yıllık hasılat sağlamıştır.

Keçi türünden en fazla miktarda sağmal keçi yetiştirilmektedir. Sağmal keçinin en fazla yetiştirildiği köy Çurali Köyüdür. Koyun türünden en fazla miktarda bulunan hayvan cinsinde sağmal koyundur. Bu cins hayvan en yüksek miktarda Dürzili gayr-i Müslim Köyü'nde yetiştirilmiştir.

Küçükbaş hayvanları adet olarak çoktan aza doğru şöyle sıralayabiliriz; sağmal koyun, sağmal keçi, kuzu, oğlak, kısır koyun, kısır keçi. Gelir getiren küçükbaş hayvanların gelirlerinde sabit bir değer çoğu zaman tutarlılık sergilemektedir. yine de yaklaşık sağmal koyun için 4 guruş, kısır koyun için 1,2 guruş, sağmal keçi için 2,5 guruş, kısır keçi için 2,5

guruş değer ölçü kabul edilebilir. Ekler bölümündeki karyeler incelendiğinde bu durum rahatlıkla görülebilir.

Tablo-23:Küçük Baş Hayvanın Köylere Göre Dağılımı

SIRA NO	KÖYLER	Sağmal Koyun Adet	Sağmal Koyun Hasılatı	Kısır Aęman Adet	Kısır Aęman Hasılatı	Kısır Koyun Adet	Kısır Koyun Hasılatı	Sağmal Keçi Adet	Sağmal Keçi Hasılatı	Kısır Keçi Adet	Kısır Keçi Hasılatı	Oğlak Adet	Kuzu Adet
1	Ardıç Alan Evcisi	55	227	22	31,5			8	20				40
2	Ağcadam	60	248,5	2	2,5			91	209,5	15	115	42	45
3	Aęcakişla	189	819	30	38,5			377	903,5	15	12	204	144
4	Alameddin	50	206,5					254	617			133	23
5	Amanaç	317	1296	34	44			241	594,5	3	2,5	118	217
6	Ayuk Evcisi	40	165	15	19			5	12,5				25
7	Bacasaray	111	441,5	21	26			90	207,5	2		32	75
8	Bin	265	548	103	43			50	73			28	133
9	Bozhüyük Evcisi	117	503,5	41	44,5			70	166	14	2,5	18	90
10	Çalağlı Kebir	416	1704	130	162			106,5	257	16	12	109	212
11	Çalağlı Saęir	248	1018,5	92	115			65	155	2	1,5	23	165
12	Çayırşeyhi	53	223	12	15			211	494,5	31	22,5	99	34
13	Çıkrıkçı	196	739,5	26	32			40	90	6	5	20	108
14	Çokradan Çiftliği	417	1721,5	129	163			285	659	55	71	162	286
15	Çulhüyük	67	277					75	177,5	5	4	49	34
16	Çuralı							454	1097	117	84	312	
17	Dayılı-1							47	126,5	2		33	
18	Dayılı-2							15	35			10	
19	Derekemal	35	103,5	12	28			83	198			60	18
20	Divanlı	35	145	5	6			20	47,5			5	25
21	Durlahan							68	161	14	10	37	2
22	Durman-i Saęir							159	403,5			124	
23	Dürzili (GM)	1423	7463	515	1258			422	1248,5	123	395	165	743
24	Elçi							44	81,5	11	8,5	16	
25	Eşiki	39	161					91	217,5			43	25
26	Evcı-Davudlu	33	247					168	399			77	10
27	Fakralı	53	177,5	6	8			37	76			25	45
28	Gündüzli	87	395,5	12	14,5			40	95			28	71
29	Harman	198	681	95	103			65	119	19	15	20	140
30	Hisarbey	82	339	5	6,5			107	254			70	38
31	Horuk	250	1142,5	43	62,5			42	105	4	24	217	25
32	İnkışla	47	195					67	159			49	39
33	İsabey							69	186	36	28	23	
34	Kadıgöllü	103	424,5	27	21			100	238			47	62
35	Kaplancı	96	395,5	20	25			135	310,5	13	13	65	67
36	Karakışla	168	739	73	91,5			51	121	10	7,5	14	93
37	Karaşeyh							152	246			98	

38	Kesiriç	121	562	3	4			70	254			14	85
39	Kozan	10	115,5	8	9			25	67,5	3	2	10	23
40	Köğürlü	130	454,5	23	54	20	24,5	21	50			6	63
41	Kösealili	35	288,5	1	12,5			8	21,5			2	25
42	Kucak	118	507,5	8	12			28	68			13	70
43	Kuruhüyük-Tabureali	240	1086	75	100,5			62	151			34	195
44	Külekeçi	71	294	5	6,5			108	257			49	48
45	Melez	71	293,5	5	6,5			40	95,5			14	52
46	Menteşe	234	928,5	23	31,5			92	218			76	147
47	Mescüdlü	26	107,5	9	11,5			16	38,5			2	20
48	Ortakışla	50	206	6,5	7,5			79	186	8	7	44	37
49	Ozan	147	645	44	55,5			15	36			7	91
50	Ramazanlu	111	457,5					84	204,5			66	94
51	Rumdiğin	128	528	20	25			266	667			178	45
52	Rumdiken(GM)							196	481			156	
53	Salur	15	62					24	14			15	8
54	Sebih-i Ağcahan	189	522	40	49,5			53	130			38	145
55	Söylemez	8	52,5	1	12			47	113,5			30	15
56	Topaktaş	20	82,5					39	93,5	6	5	28	15
57	Toraman	41	169	5	6,5			254	609,5	2	2	141	28
58	Turasa	111	501	27	53,5			123	259	6	3	66	102
59	Ürneç(GM)	533	2093,5	89	114			220	526,5	15	11,5	109	376
60	Yazıkılancı	15	63					13	31			5	10
61	Yazılıtaş	35	194	19	24			34	80,5	8	6		30
61	Toplam /Ort.	7.709,0	32.961,0	1.881,5	2.955,5	20,0	24,5	6.321,5	15.214,0	561,0	869,5	3.678,0	4.758,0

d-Büyükbaş Hayvancılığı

Büyükbaş hayvan dağılımı açısından köyler şu şekilde gelişme göstermiştir; sığır türü, hayvan miktarı, yük hayvanı miktarına yakın olmakla birlikte fazladır. Sağmal inek, sağmal camus, deve, merkep, esb hayvanlarında yıllık gelir kaydedilmekte, diğerlerinde bulunmamaktadır. Sığır içinde koşum hayvanı olarak kullanılan öküz sayısı önemli oranlara ulaşmıştır. Yük hayvanı olarak kullanılan türler içinde en fazla miktarda öküz bulunmaktadır.

Tarla sürümünde ve taşımacılıkta kullanılan ve sermaye donanımı içerisinde değerlendirilmesi gereken hayvan türlerini toplu bir şekilde değerlendirdiğimizde koşum amaçlı kullanılan öküz sayısı başta gelmektedir. Taşıma amaçlı merkep ikinci, kısırak üçüncü, deve dördüncü sırada yer almaktadır.

Köylerde farklı amaçlarla yetiştirilen ve farklı alanlarda kullanılan toplam büyükbaş hayvan miktarı 10.302,5 tur. (Hayvan miktarında buçuklu sayı defterler hataları ile kabul

ettiğimiz için çıkmıştır). Bu sayının 3.991 ‘i sığır, 6.391,5 ‘ı yük hayvanıdır.

Sığır türü içinde toplam 2.722,5 adet bulunan sağmal inekten sağlanan yıllık hasılât 21.577,5 guruşa ulaşmıştır. Sığır türünden toplam olarak 25.268,5 guruş hasılât elde edilmiştir.

Büyükbaş hayvanlar içinde sağmal inek olarak en fazla miktarda Ağcakışla Köyü’nde olup toplam 130’dur. Sağmal camus Bacasaray Köyü’nde 13 adet olarak, diğer köylere göre en fazla miktarda bulunmaktadır. Tarla sürümünde kullanılan öküzün en fazla bulunduğu köy Ağcakışla Köyü olup 169 adettir. Bu köyde her hanenin birden fazla öküzü olduğu görülmektedir. Arvana deve (deve), (maya) merkep ve kısrak Dürzili gayr-i Müslim Köyü’nde ; camus Çayırşeyhi Köyü’nde en fazla miktarda bulunmaktadır.

Gelir getiren büyükbaş hayvanların gelirinde de,küçükbaş hayvanlarda olduğu gibi tamamen tutarlılıktan söz edemeyiz. Fakat genelde sağmal inek için 8 guruş ,sağmal camus için 16 guruş,deve için 100 guruş, merkep için de 100 guruş olarak kayıtlıdır.

Ekler bölümündeki köyler için hazırlanmış tablolarda bu açıkça görülmektedir.

Temettuat Defterleri’ ndeki hataların hayvan adedinden mi, yoksa hasılâtından mı olduğunu tespit edemediğimiz için küçükbaş ve büyükbaş hayvan değerlendirmelerinde aslına sadık kaldık.

Tablo- 24:Büyükbaş Hayvanın Köylere Göre Dağılımı

Sıra No	KÖYLER	Sağmal İnek Adet	Sağmal İnek Hasılatı	Sağmal Camus Adet	Sağmal Camus Hasılatı	Arvana Deve Adet	Arvana Deve Hasılatı	Döllü Deve Adet	Döllü Deve Hasılatı	Döllü Arvana Adet	Döllü Arvana Hasılatı	Döllü Arvana Deve Adet	Döllü Arvana Deve Hasılatı
1	Ardıç Alanı Evcisi	10	223	2	32								
2	Ağcadam	28	197	1	16								
3	Ağcakışla	130	1112	4	64								
4	Alameddin	64	576										
5	Amanaç	70	529	3	48								
6	Ayuk Evcisi	16	128	1	16								
7	Bacasaray	41	328	13	208								
8	Bin	88	607	10	160	2	200						
9	Bozhüyük Evcisi	87	613,5	2	32								
10	Çalağlı Kebir	85	664,5	5	80								
11	Çalağlı Sağır	53	426	9	144			7	150	6	300		
12	Çayırşeyhi	103	824	13	208								
13	Çıkırkçı	57	456	13	152								
14	Çokradan Çiftliği	117	923	14	88	1	23	5	500			3	150
15	Çulhüyük	19	152	6	128								
16	Çuralı	85	696	8	32								

60	Yazıkılancı	18	144	2	32								
61	Yazılıtaş	17	126										
61	Toplam /Ort.	2722,5	21568,5	233	3395	48	2773	77	7840	6	300	3	150

Tablo-24:Büyükbaş Hayvanın Köylere Göre Dağılımı (Devamı)

Sıra No	KÖYLER	Kısrak Adet	Kısrak Hasılât	Esb Adet	Esb Hasılât	Maya Merkebi Adet	Maya Merkebi Hasılâtı	Maya Merkebi Dölsüz Adet	Maya Merkebi Dölsüz Hasılâtı	Kısr İnek Adet	Kısr İnek Hasılâtı	Düve	Döllü Kısrak	Dölsüz Kısrak
1	Ardıç Alanı Evcisi					6	50			14		2		
2	Ağcadam	1	100			2	10			4		5		
3	Ağcakışla	2	100			5		54		12	5	5		
4	Alameddin	5	400	2		22	170			1				
5	Amanaç	1		1				29		2		1		
6	Ayuk Evcisi					5	70			4		3		
7	Bacasaray	6	200	2		1		2						
8	Bin	15	900	1						6		5		
9	Bozhüyük Evcisi	5	200			20	190	11		25		13		
10	Çalağlı Kebir	11	500	1		6	60			9		19		
11	Çalağlı Sağır	13	750	2				12		5		3		
12	Çayırşeyhi	5	150	2		6	30	26		10		7		
13	Çakırkçı	9	400					10		2		7		
14	Çokradan Çiftliği	10	302	1		26		31	20			5		
15	Çulhüyük	2	100			1	10	5		1		2		
16	Çuralı	4	200	2		34	100	7		14		10		
17	Dayılı-1	1				5		1				3		
18	Dayılı-2							1						
19	Derekemal							8						
20	Divanlı	2	150					5						
21	Durlahan	1	50					10		11				
22	Durman-i Sağır	3	200	2		4	20			1	300	11		
23	Dürzili (GM.)	32	1550			103	930	1		1		3		
24	Elçi													
25	Eşikli	4	70			8	50	4	20			4		
26	Evcı-Davudlu	1	200			32	220	2		4		6		
27	Fakralı	2	200					7				4		
28	Gündüzlü	6	300			2		3		7				
29	Harman	8	600			10	60	6	30	1		10		
30	Hisarbey	3	200			3				1		1		
31	Horuk	10	600			1		8		3		2		
32	İnkışla					1						2		
33	İsabey	12	600			24	90					7		
34	Kadıgöllü	3	200	1		6				3				
35	Kaplançı	4	200					16		2		2		
36	Karakışla	8	400			10	83	13		16				
37	Karaşeyh	3	250			3				3		6		2
38	Kesiriç	1		2				15		1				
39	Kozan					5		5					1	
40	Köğürlü	7	200	2		11	40			2		3		
41	Kösealili			1				8		4		1		
42	Kucak	5	350			4		5		2		6		
43	Kuruhüyük-Taburecalı	17	1050			26	270	2						
44	Külekeçi	3	100			3	20	20						

45	Melez	6	300			2	20	5		2		7		
46	Menteşe	2	100			15	120	18	50			3		
47	Mescüdlü	1	100					9		2				
48	Ortakuşla	3	100							5		2		
49	Ozan	1	50			1		17		2				
50	Ramazanlu							19		3				
51	Rumdığın	15	200	4		13	80					6		
52	Rumdiken(GM.)	1	50							1				
53	Salur	2	100					7						
54	Sebih-i Ağcahan	6	300			2		7				2		
55	Söylemez	7	400	2		7	50	6				1		
56	Topaktaş			6	6									
57	Toraman	10	550			8	160	5				1		
58	Turasa	3	100	2	400			9		3				
59	Ürneç(GM.)	11	550			98	980	5						
60	Yazıkulancı							12						
61	Yazılıtaş					5	40	3		9				
61	Toplam /Ort.	293	14672	36	406	546	3923	449	120	198	305	180	1	2

Tablo-24: Büyük Baş Hayvanın Köylere Göre Dağılımı (Devamı)

SIRA NO	KÖYLER	Maya Merkebi Dişi	Erkek Merkeb	Öküz	Koşum Öküzü	Camus	Koşum Camus	Kısır Camus	Tosun	Dana (Dişi x)	Dölsüz Dana
1	Ardıç Alanı Evcisi				8				1		
2	Ağcadam				23		4		11		
3	Ağcakuşla				169		22		26		
4	Alameddin				119		2		16		
5	Amanaç	11			128		16		14		
6	Ayuk Evcisi				9				6		
7	Bacasaray		1		55		19		20	4	
8	Bin	14			69		19	2	31	2	
9	Bozhüyük Evcisi				59				16	1	
10	Çalağlı Kebir	27			67		16		32	7	
11	Çalağlı Sağır				54		18		21		
12	Çayırşeyhi				114		92		42	9	
13	Çıkrıkcı				44		14		16	4	
14	Çokradan Çiftliği				117		85		28	1	1
15	Çulbüyük				26		8		11	1	
16	Çuralı				87		31		50	3	
17	Dayılı-1				11		8		10	6	
18	Dayılı-2				4				2	1	
19	Derekemal			1	19		20		2		
20	Divanlı				24		5		13	2	
21	Durlahan				42		10		19	5	
22	Durman-i Sağır		66		62		9		10	1	
23	Dürzili (GM.)		7	143	19	32			21	1	
24	Elçi		1		8	2	14		3	2	
25	Eşikli		3		30		6		10		
26	Evcî-Davudlu				49		2		7	6	
27	Fakralı				12		14		2		
28	Gündüzlü				14		10		10		
29	Harman				22		12		10		
30	Hisarbey		1		93		10		22	6	

31	Horuk				51		9		24		
32	İnkışla				19		13		7		
33	İsabey				51		20		15		
34	Kadırgöllü				55		4		7	1	
35	Kaplançı				41		8		8	1	
36	Karakışla				45		16		17		
37	Karışeyh		40		50		24		7		
38	Kesiriç				11		10		11	2	
39	Kozan			2	4				1	1	
40	Köğürlü		9		36		8		17		
41	Kösealili				33		9		11		
42	Kucak				19		8		11		
43	Kuruhüyük-Taburcalı				20				5		
44	Küleççi				56		16		2		
45	Melez				17		10		8		
46	Menteşe				61				5		
47	Mescüdlü				22		6		8		
48	Ortakışla				32				6	2	
49	Ozan				44		12		21	1	
50	Ramazanlu				57		10		20		
51	Rumdığın		89		77		14		9		
52	Rumdiken(GM.)		92		58		2		16		
53	Salur				35				14		
54	Sebih-i Ağcahan				52		10		25	3	
55	Söylemez				24				1	2	
56	Topaktaş				14		2		6		
57	Toraman		81		113		18		12		
58	Turasa				55		14		12	1	
59	Ürneç(GM.)				144		24		13		
60	Yazıkılancı				25		2		7		
61	Yazılıtaş				16				6		
61	Toplam /Ort.	52	390	146	2894	34	735	2	814	76	1

e-Hane Ölçeğinde Koşum ve Yük Hayvanı

Makineleşmenin gerçekleşmediği dönem ve alanlarda temel tarım aracı sayılan öküz köylerde yaklaşık hane başına 2 adet düşmektedir. Hesaplamalarımıza göre hane başına 1,84 birim öküz tekabül ediyor. Her hanenin iki öküzü olduğunu varsaydığımızda bütün köylerde hane reislerinin % 184'nün 1 adet öküzü var demektir.

Kırsal kesimde yaşayan halkın hayatında koşum amaçlı öküz ile genelde taşıma amaçlı kullanılmakla birlikte öküzün olmadığı yerlerde koşum hayvanı olarak ta kullanılan katır, beygir, at ve bir ölçüde merkebin ne denli öneme sahip olduğu kuşkusuzdur. Topraktan sağlanan dönüm başı verimlilik oranının bu hayvanların sayısı ile yakın alakası olduğu da açıktır. Bu çerçevede koşum hayvanı olarak öküz ile yük hayvanı olarak değerlendirmeye alacağımız camus, merkeb, at, ve kısarak Akdağmadeni köylerinde hane başına düşen

oranlarını aşağıda tabloda görelim;

Tablo-25:Hane Başına Koşum ve Yük Hayvanı

SIRA NO	KÖYLER	Hane Sayısı	Toplam Öküz Sayısı	Hane Başına Öküz	Toplam Yük Hayvanı Sayısı	Hane Başına Yük Hayvanı
1	Ardıç Alanı Evcisi	3	8	2,66	6	2
2	Ağcadam	10	23	2,3	7	0,7
3	Ağcakuşla	70	169	2,41	83	1,18
4	Alameddin	61	119	1,95	31	0,5
5	Amanaç	55	128	2,32	58	0,95
6	Ayuk Evcisi	4	9	2,25	5	1,25
7	Bacasaray	25	55	2,2	31	1,24
8	Bin	37	69	1,86	49	1,32
9	Bozhüyük Evcisi	20	59	2,95	36	1,8
10	Çalağlı Kebir	25	67	2,68	61	2,44
11	Çalağlı Sağır	30	54	1,8	45	1,5
12	Çayırşeyhi	79	114	1,44	121	1,53
13	Çıkrıkçı	32	44	1,37	33	1,03
14	Çokradan Çiftliği	63	117	1,85	153	2,42
15	Çulhüyük	13	26	2	16	1,23
16	Çuralı	45	87	1,93	78	1,73
17	Dayılı-1	8	11	1,37	15	1,87
18	Dayılı-2	2	4	2	1	0,5
19	Derekemal	15	20	1,33	28	1,86
20	Divanlı	15	24	1,6	12	0,8
21	Durlahan	25	42	1,68	21	0,84
22	Durman-i Sağır	40	62	1,55	84	2,1
23	Dürzili (GM.)	68	62	2,38	143	2,10
24	Elçi	10	8	0,8	15	1,5
25	Eşikli	15	30	2	25	1,66
26	Evcı-Davudlu	17	49	2,88	37	2,17
27	Fakralı	7	12	1,71	23	3,28
28	Gündüzlü	9	14	1,55	21	2,33
29	Harman	11	22	2	36	3,27
30	Hisarbey	49	93	1,89	17	0,34
31	Horuk	25	51	2,04	28	1,12
32	İnkışla	11	19	1,72	14	1,27
33	İsabey	21	51	2,42	56	2,66
34	Kadıgöllü	30	55	1,83	14	0,46
35	Kaplançı	18	41	2,27	28	1,55
36	Karakuşla	18	45	2,5	47	2,61
37	Karışeyh	23	50	2,17	70	3,04
38	Kesiriç	22	11	0,5	28	1,27
39	Kozan	4	6	1,5	10	2,5
40	Köğürlü	17	36	2,11	37	2,17
41	Kösealili	17	33	1,94	18	1,05
42	Kucak	12	19	1,58	22	1,83
43	Kuruhüyük-Taburcalı	14	20	1,42	45	3,21
44	Külekçi	29	56	1,93	42	1,44
45	Melez	8	17	2,12	23	2,87
46	Menteşe	23	61	2,65	35	1,52
47	Mescüdü	12	22	1,83	16	1,33
48	Ortakuşla	14	32	2,28	3	0,21
49	Ozan	21	44	2,09	31	1,47

50	Ramazanlu	28	57	2,03	29	1,03
51	Rumdiğin	76	77	1,01	135	1,77
52	Rumdiğken(GM.)	66	58	0,87	95	1,43
53	Salur	19	35	1,84	9	0,47
54	Sebih-i Ağcahan	33	52	1,57	25	0,75
55	Söylemez	10	24	2,4	22	2,2
56	Topaktaş	7	14	2	14	2
57	Toraman	65	113	1,73	122	1,87
58	Turasa	25	55	2,2	28	1,12
59	Ürneç(GM.)	53	144	2,71	138	2,60
60	Yazıkılcı	11	25	2,27	14	1,27
61	Yazılıtaş	5	16	3,2	8	1,6
61	Toplam/Ort.	1600	2940	1,9	2497	1,56

Yukarıda tabloda görüldüğü gibi hane başına ortalama 1,9 öküz karşılık yük hayvanı olarak ortalama hane başına 1,56 düşmektedir. Yani hane başına öküz daha fazla miktardadır.

Hane başına düşen öküz oranı en yüksek düzeyde Yazılıtaş Köyü'nde olup 3,2 'dir. Yani her haneye üç öküz düşmektedir. Sayı olarak en fazla öküz miktarı yukarıdaki tabloda da görüleceği gibi Ağcakışla Köyü'nde olup 169 adettir. Fakat bu köyün nüfus yoğunluğu fazla olduğu için hane başına tekabül eden oran 2,41 dir. En az miktarda ise Dayılı(2) Köyü'nde bulunmaktadır.

Yük hayvanı en fazla oranda Fakralı Köyü'nde olup 3,28'dir. Sayı olarak en fazla miktarda yük hayvanı Çokradan Çiftliği Köyü'nde bulunmaktadır. Toplam 153 adet yük hayvanına sahiptir.

f-Bir Öküze Düşen Toprak Miktarı

Akdağmadeni köylerinde bir öküz ne kadar ziraat alan düştüğüne baktığımızda yaklaşık aynı değerlerle karşılaşırız. Bütün ekili alanlar ölçüğünde bir öküz düşen toprak miktarı ortalaması 4,08 dönümdür. Bir öküz en fazla toprağın tekabül ettiği köy ise Kesiriç Köyü 'dür. En fazla toprağın düştüğü köyde Ortakışla Köyü' dür. Bu köyde bir öküz toplam ekili alanlardan 1,72 dönüm toprak düşmektedir.

Aşağıdaki tabloda bütün ekili alanları hesaba katarak ortalama bir öküz ne kadar dönüm toprak düştüğü görülmektedir.

Tablo-26: Bir Öküze Tekabül Eden Toprak Miktarı

SIRA NO	KÖYLER	Hane Sayısı	Toplam Öküz Sayısı	Bir Öküze Düşen Ekili Alan (Dönüm)
1	Ardıç Alanı Evcisi	3	8	4,87
2	Ağcadam	10	23	3,78

3	Ağcakışla	70	169	4,41
4	Alameddin	61	119	3,24
5	Amanaç	55	128	3,68
6	Ayuk Evcisi	4	9	4
7	Bacasaray	25	55	3,02
8	Bin	37	69	4,13
9	Bozhüyük Evcisi	20	59	3,39
10	Çalağılı Kebir	25	67	3,39
11	Çalağılı Sağır	30	54	4,61
12	Çayırşeyhi	79	114	4
13	Çıkrikçı	32	44	5,57
14	Çokradan Çiftliği	63	117	6,05
15	Çulhüyük	13	26	3,42
16	Çuralı	45	87	4,08
17	Dayılı-1	8	11	5,45
18	Dayılı-2	2	4	2,5
19	Derekemal	15	20	5,25
20	Divanlı	15	24	4,13
21	Durlahan	25	42	2,71
22	Durman-i Sağır	40	62	4,65
23	Dürzili (GM.)	68	162	4,32
24	Elçi	10	8	5
25	Eşikli	15	30	4,73
26	Evcı-Davulu	17	49	4,29
27	Fakralı	7	12	7,92
28	Gündüzlü	9	14	6,57
29	Harman	11	22	5,5
30	Hisarbey	49	93	2,44
31	Horuk	25	51	4,25
32	İnkışla	11	19	4,32
33	İsabey	21	51	3,76
34	Kadıgöllü	30	55	3,44
35	Kaplancı	18	41	4,32
36	Karakışla	18	45	3,96
37	Karaşeyh	23	50	5,14
38	Kesiriç	22	11	11,09
39	Kozan	4	6	3,42
40	Köğürlü	17	36	4,03
41	Kösealili	17	33	4,24
42	Kucak	12	19	5,84
43	Kuruhüyük-Taburcalı	14	20	4,4
44	Külekçi	29	56	3,73
45	Melez	8	17	4,65

46	Menteşe	23	61	3,87
47	Mescüdlü	12	22	5
48	Ortakışla	14	32	1,72
49	Ozan	21	44	3,66
50	Ramazanlu	28	57	3,91
51	Rumdiğin	76	77	5,25
52	Rumdiken(GM.)	66	58	3,48
53	Salur	19	35	2,57
54	Sebih-i Ağcahan	33	52	3,48
55	Söylemez	10	24	3,58
56	Topaktaş	7	14	4
57	Toraman	65	113	3,85
58	Turasa	25	55	2,58
59	Ürneç(GM.)	53	144	4,38
60	Yazıkılançı	11	25	3,52
61	Yazılıtaş	5	16	3,81
61	Toplam /Ort.	1.600	3.040	4,08

g-Arıcılık

Geçim kaynağı olan bir meslek olmamakla birlikte köylerde arıcılık yapılmaktadır. Akdağmadeni köylerinin yarısında bu işle uğraş verilmektedir. Toplam 32 köyde arıcılık yapılmaktadır ve toplam 355 kovandan 3.888 guruş hasılat elde edilmektedir. Aşağıdaki tabloda da görüldüğü gibi kovan başına tahsil edilen yıllık hasılat miktarı değişmektedir.

Tablo-27:Arıcılık Yapılan Köyler, Kovan Sayı ve Yıllık Hasılatı

Sıra No	Köy	Kovan Adedi	Yıllık Hasılat (Guruş)
1	Ağcadam	6	60
2	Ağcakışla	15	150
3	Çalağlı Kebir	1	
4	Çalağlı Sağır	2	20
5	Çayırşeyhi	6	60
6	Çokradan Çiftliği	2	20
7	Çulhüyük	12	120
8	Çuralı	43	430
9	Dayılı-1	3	30
10	Dayılı2	2	20
11	Divanlı	2	20
12	Durlahan	13	137
13	Durman-i Sağır	16	160
14	Elçi	12	140
15	Fakralı	5	50

16	Gündüzlü	12	120
17	Harman	5	50
18	Hisarbey	2	20
19	İsabey	29	290
20	Kadıgöllü	5	52
21	Kaplancı	8	80
22	Karakışla	9	342
23	Karışeyh	40	405
24	Köğürlü	2	100
25	Kucak	2	2
26	Küleççi	5	50
27	Mescüdlü	2	20
28	Ramazanlu	1	10
29	Rumdiğin	70	700
30	Sebih-i Ağcahan-Kavak	2	20
31	Toraman	19	190
32	Yazıkılancı	2	20
32	TOPLAM	355	3888

h-Hayvancılık ile İlgili Tamamlayıcı Bilgiler

Köylerde yapılan büyükbaş-küçükbaş hayvancılığını toplu bir şekilde değerlendirdiğimizde toplam 35.239,5 adet hayvan bulunmakta, bunun 24.937'i (%70,76) küçükbaş, 10.302,5'u (%29,23) büyükbaş hayvan olduğu, yıllık hasıla açısından hayvancılıktan sağlanan toplam hasıla 109.181 guruş olup, bunun 52.509,5 (%48,09) guruşu küçükbaş hayvancılıktan, 56.671,5 (%51,90) guruşunun büyükbaş hayvancılıktan sağlandığı görülmektedir.

Hane başına ortalama 1,9 oranında öküz tekabül ettiği , bir öküze düşen ortalama toprak dönümü köylere göre farklı bir şekilde geliştiği, yük hayvanı ile öküz sayısının yaklaşık aynı olduğu görülmektedir. Hayvancılık içinde ele aldığımız arıcılık ise hayvancılık içinde çok köyde yapılmakla birlikte geliş açısından önemsiz bir yere sahip olduğu açıktır.

ı-Âsiyâb (Su Değirmeni)

Akdağmadeni köylerinden 10 tanesinde 16 su değirmeni (âsiyâb)bulunmaktadır. Bu değirmenlerden 3'ü icar olarak , 1'i vakıf olarak , diğer 12 'si şahsa ait olarak kaydedilmiştir. En çok değirmen 70 haneli Ağcakışla Köyü'ndedir. Her bir köye 0,26 adet değirmen düşmektedir. Bu 16 değirmenden toplam 4.470 guruş hasılât elde edilmiştir.

Tablo-28: Su Değirmeni ve Geliri

Köy İsmi	Hane Sayısı	Âsiyâb		Âsiyâb-ı İcar		Âsiyâb Vakıf		Toplam	
		Adet	Gr	Adet		Gr	Adet	Adet	Gr
1-Ağcakışla	70	2	320	-	-	-	-	2	320
2-Alameddin	61	-	-	2	760	1	180	3	940
3-Bacasaray	25	1	740	-	-	-	-	1	740
4-Çayırşeyhi	79	2	-	1	100	-	-	3	100
5-Fakralı	7	-	180	-	-	-	-	-	180
6-Gündüzlü	9	1	570	-	-	-	-	1	570
7-Harman	11	1	360	-	-	-	-	1	360
8-Mescidlü	12	2	600	-	-	-	-	2	600
9-Ozan	21	1	60	-	-	-	-	1	60
10Rumdiğın	76	2	600	-	-	-	-	2	600
TOPLAM	371	12	3.430	3	860	1	180	16	4.470

H-İŞ GÜCÜ DAĞILIMI

Köy tipi yerleşim birimlerinde, şehirde olduğu gibi yoğun bir nüfusun ve farklı ihtiyaçların ortaya koyduğu sınaî, ticarî vb. alanlarda çeşitlilik görülmemektedir. Temel gelir kaynağının tarım ve hayvancılık ve bunların alt varyantlarına dayandığı köy topluluklarında meslekî farklılaşmaya da ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak kırsal alanlarda tarım ve tarım dışı faaliyetlerin birlikte yürütülmesini gerektiren sebepler vardı. Ziraî faaliyetlerin yapılmasında işgücü ihtiyacının bir yıl içerisinde farklı şekilde gelişme göstermesi ve nüfus-toprak dengesinin nüfus lehine bozulması gibi nedenlerle kırsal kesimde tarım dışı alanlarda faal iş gücü bulunmaktadır.⁸ Kırsal kesimlerde bu iş kolları genelde tarıma, hayvancılığa ve gündelik hayatta kullanılan araçların yapımı gibi işlerden ibarettir.

a-Hane Reislerinin Meslekî Dağılımı

Akdağmadeni köylerinde tarımdan elde edilen hasılanın toplam hasıla içinde önemli bir yekûna sahip olması meslekî farklılaşmanın yoğun olmadığı bir göstergesi sayılır. Toplam hasıla içinde ziraî kaynaklardan sağlanan hasıla oranı %68,98'e ulaştığı

⁸S. Öztürk,a.g.e., s. 167

görülmektedir. Bütün köyler içinde sadece on köyde bulunan âsiyâbdan da toplam hasıla içinde %0,59 gibi küçük bir oranda bulunduğu tespit edilmiştir. Diğer yandan tarım ve hayvancılık dışında herhangi bir uğraş alanında faaliyet göstererek elde edilen, yani meslek geliri olarak niteleyebileceğimiz gelir oranı toplam hasıla içinde %11,09 gibi düşük seviyede gerçekleştiğini görürüz.

Hane reislerinin meslekleri ile ilgili ayrıntılara girerken çiftçilik yapanları ayrıca belirteceğiz. Çünkü bir kısım kayıtlarda kişinin “erbab-ı ziraatden” olduğu açıkça tasrih edilirken, meslekî geliri olmayan büyük çoğunluğun meslekleri belirtilmemiştir. Dolayısıyla bu tür hane reislerinin ziraî toprakları olduğu düşünülürse, çiftçilik yaptıkları söylenebilir. Diğer yandan tarım dışında meslekî gelir sağlayanlarında hemen hemen tamamına yakını ziraattan gelir sağlamaları sebebiyle bu işten ek gelir sağladıkları düşüncesine varılabilir.

Bütün köylerde toplam 1.600 hane reisi içinde sadece 19 ‘unun hiç geliri olmadığı belirtilmiştir. Bu kişilere ait kayıtlarda genellikle hizmetkâr, mağdur gibi ifadeler kullanılmıştır.

“Erbâb-ı Ziraatten” ifadesi ile kayıtlı hane reisleri toplamı 1.331 kişidir.

Esnaf gurubuna dahil edebileceğimiz hane sayısı 51’ dir. Bu gurubu daha çok “kesediken” ve “deveci” meslekleri gelir. Bu işi yapanların ne ile uğraştığı kesin olarak belirlenememekle birlikte bu guruba dahil edilmiştir.

Mesleği belirsiz olanları iki guruba ayırdık. Birinci kısımda, meslekî geliri olmayanlar. Bunlar 1.185 kişidir. İkinci kısım ise meslek geliri var olan, fakat mesleği belirsizlere ayırdık. Bunlarda 9 kişidir.

Ücretli başlığı altında amele, ırgat, gündelikçi, hizmetkâr, çoban vb. meslekler vardır. Toplam 175 hane reisi, ziraî faaliyetler dışında emeklerini satarak gelir elde etmiştir. Bu grup mensuplarının yoğun olarak bulunduğu köy , Ürneç ve Dürzili gayr-i müslim Köyleridir. Ürneç’ te 18, Dürzili’ de 15 kişi bulunmaktadır.

Kamu görevlisi olarak nitelendirdiğimiz imam-hatip, talebe, süvari vb. görevlilerin sayısı 20 ‘dir. Genelde her köyde bir imam-hatip bulunmaktadır.

Ticaret mesleğini de iki guruba ayırdık. “Garablık” adı ile belgelerde geçen bir çeşit tüccar olanların sayısı 59’ dur. Serbest ticaret mensuplarının ise meşguliyet alanları belirtilemeyerek kaydedilmiştir.

Entresan bir kısımda mesleği var olup ta, geliri yazılmamış yada bir gelir elde

edememişler, bunlarda 8 kişi olarak belirlenmiştir.

Tablo- 29:Hane Reislerinin Meslekî Dağılımı

SIRA NO	KÖYLER	Hane Sayısı	Ziraatçı	Meslek Belirsiz		Ücretli	Kamu Görevlisi	Esnaf	Ticaret		Meslek Var Gelir Yok
				M. Geliri Yok	M. Geliri Var				Garablık	Diğer	
1	Ardıç Alanı Evcisi	3	3	3							
2	Ağcadam	10	9	10							
3	Ağcakışla	70	68	65		4			1		
4	Alameddin	61	54	48		6	4		6		
5	Amanaç	55	52	48	2	2		1	2		
6	Ayuk Evcisi	4	4	4							
7	Bacasaray	25	24	15	2	4	1				
8	Bin	37	29	31			1		4		3
9	Bozhtıyük Evcisi	20	20	20							
10	Çalağlı Kebir	25	24	24			1				
11	Çalağlı Sağır	30	25	24	2	2	1		1		2
12	Çayırşeyhi	79	76	75		4					
13	Çıkarıkçı	32	26	29		5		1	1		
14	Çokradan Çiftliği	63	58	52		8			3		
15	Çulhıyük	13	13	12		1	1				
16	Çuralı	45	34	22		5	2	2	2	2	
17	Dayılı-1	8	6	7					1	1	
18	Dayılı-2	2	2	2							
19	Derekemal	15	15	15							
20	Divanlı	15	12	10		4					
21	Durlahan	25	17	20		5	1	1			
22	Durman-i Sağır	40	40	20	1				2	18	
23	Dürzili (GM.)	68	37	43	1	15		2	6		1
24	Elçi.	10	8	8		1	1				
25	Eşikli	15	12	12		2				1	
26	Evcı-Davudlu	17	17	16		1					
27	Fakralı	7	7	6		1					
28	Gündüzlü	9	9	8		1					
29	Harman	11	11	9		2					
30	Hisarbey	49	44	42		3		4	1		
31	Horuk	25	23	22		3					
32	İnkışla	11	10	11							
33	İsabey	21	16	17		4					
34	Kadıgöllü	30	29	23		5			2		
35	Kaplancı	18	17	17		1					
36	Karakışla	18	14	16		1	1				
37	Karışeyh	23	20	8		2	1			14	1
38	Kesiriç	22	20	20		2					
39	Kazan	4	3	3						1	
40	Köğürlü	17	14	12		3		1			
41	Kösealili	17	17	17							
42	Kucak	12	12	12							
43	Kuruhüyük-Taburcalı	14	12	11		3					
44	Külekeçi	29	27	25		1			3		
45	Melez	8	8	7		1					
46	Menteşe	23	19	19		3	1		1		

47	Mescüdü	12	12	10		1			1		
48	Ortakısla	14	12	1	1	3		3		4	1
49	Ozan	21	21	19		1			1		
50	Ramazanlu	28	27	26		2					
51	Rumdiğın	76	33	48		11	3	5	1	8	
52	Rumdiken(GM.)	66	12	13		12		26		15	
53	Salur	19	15	14		3		1	1		
54	Sebih-i Ağcahan	33	28	28		5					
55	Söylemez	10	9	8					2		
56	Topaktaş	7	7	6		1					
57	Toraman	65	53	17		10		1	2	35	
58	Turasa	25	23	22		1	1	1			
59	Ürneç(GM.)	53	46	19		18		2	14		
60	Yazıkılancı	11	11	9		1			1		
61	Yazıltaş	5	5	5							
61	Toplam/Ort.	1600	1331	1185	9	175	20	51	59	99	8

b-Faal iş Gücü Gelirinin Dağılımı

Bu bölümde meslek gelirinin dağılımı incelenecek ve buradan da meslek dağılım sonuçlarına gidilecektir. Meslek geliri olanların sayısı, toplam ve ortalama meslek gelir dağılımı, diğer geliri olanlar ve meslek gelirinin toplam hasıla içindeki payı ele alınacaktır.

Ziraî faaliyetlerin dışında diğer alanlarda faaliyetleri sonucu gelir sağlayan 413 hane reisi bulunmaktadır. Bütün hane reislerinin % 25,81 'ine tekâbül etmektedir. Meslek geliri 10 tane köy vardır. En fazla miktarda meslek geliri sağlayan köy ise Rumdiken gayr-i Müslim Köyü'dür. Bu köyün 66 vergi hanesinin 53' ü tarım dışı alanlardan meslekî gelir sağlamıştır.

Yukarıda belirttiğimiz gibi meslek gelirleri toplam hasıla içinde %11,09 oranında kalmıştır. Bütün köyler toplam 83.529 guruş meslekî gelir elde etmiştir. Bütün köylerde sağlanan toplam gelir ortalaması 202,25 guruştur. En yüksek ortalama 700 guruş ile Hisarbey Köyü' ne aittir. Fakat bu köyde bulunan 49 haneden sadece 8' inde meslekî gelir sahibi bulunmaktadır.

Meslek gelirin e ilave olarak diğer geliri olanların sayısı 1.573'dür. Yani sadece 27 hane reisinin hiçbir geliri bulunmamaktadır.

Köylere göre dağılımı açısından meslek gelirlerinin toplam hasıla içindeki payları ise şöyledir. Bütün köylerde meslek gelirinin toplam hasıla içindeki payı daha öncede belirttiğimiz gibi %11,09'dur. En yüksek oranda Ortakısla Köyü 'nde olup %53,12' dir. Ortakısla Köyü' nde 14 hane reisinin, 11 'inin meslek geliri bulunmaktadır. Toplam hasılâ içindeki payına göre en az oranda meslekî geliri %1,25 ile Evcî-Davudlu Köyü sağlanmıştır.

Tablo-30: Tarım-Hayvancılık Dışı Faal İş Gücü Gelirinin Dağılımı

SIRA NO	KÖYLER	Hane Sayısı	Meslek Geliri Olanlar	Meslek Geliri Toplamı	Meslek Geliri Ortalaması	Meslek Geliri + Diğer Geliri Olanlar	Diğer Gelir Toplamı	Toplam Temettu	Meslek Geliri %
1	Ardıç Alanı Evcisi	3	-	-	-	3	1722,5	1722,5	0
2	Ağcadam	10	-	-	-	9	3900	3900	0
3	Ağcakışla	70	5	1050	210	70	29758	30808	3,41
4	Alameddin	61	16	1760	110	55	21181	22941	7,67
5	Amanaç	55	7	3580	511,43	52	20845	24425	14,66
6	Ayuk Evcisi	4	-	-	-	4	2469	2469	0
7	Bacasaray	25	7	1713	244,71	25	9278,5	10991,5	15,59
8	Bin	37	6	1330	221,67	37	16353,5	17683,5	7,52
9	Bozhtüyük Evcisi	20	-	-	-	20	11908	11908	0
10	Çalağlı Kebir	25	1	210	210	24	11267	11477	1,83
11	Çalağlı Sağır	30	6	1200	200	30	16580	17780	6,75
12	Çayırşeyhi	79	4	960	240	79	50793	51753	1,85
13	Çıkrıkçı	32	7	800	114,286	31	11830	12630	6,33
14	Çokradan Çiftliği	63	11	1934	175,82	62	32080,5	34014,5	5,69
15	Çulhüyük	13	2	200	100	13	4190	4390	4,56
16	Çuralı	45	13	3090	237,69	45	19576	22666	13,63
17	Dayılı-1	8	2	200	100	7	4600	4800	4,17
18	Dayılı-2	2	-	-	-	2	2402	2402	0
19	Derekemal	15	-	-	-	15	5826,5	5826,5	0
20	Divanlı	15	4	610	152,5	15	4190	4800	12,71
21	Durlahan	25	7	650	92,86	23	7122	7772	8,36
22	Durman-i Sağır	40	21	3990	190	40	15541	19531	6,8
23	Dürzili (GM.)	68	24	4195	174,8	68	54486	58681	0,34
24	Elçi	10	2	200	100	10	2885	3085	6,48
25	Eşikli	15	3	636	212	15	5375	6011	10,58
26	Evcı-Davudlu	17	1	125	125	17	9861,5	9986,5	1,25
27	Fakralı	7	1	200	200	7	12360	12560	1,59
28	Gündüzlü	9	1	200	200	9	7852	8052	2,48
29	Harman	11	2	450	225	11	7951	8401	5,36
30	Hisarbey	49	8	5600	700	47	9420	15020	37,28
31	Horuk	25	3	600	200	25	11020	11620	5,16
32	İnkışla	11	-	-	-	11	3890	3890	0
33	İsabey	21	4	750	187,5	21	1872	2622	28,6
34	Kadıgöllü	30	7	380	54,29	30	6635	7015	5,42
35	Kaplançı	18	1	200	200	18	8925	9125	2,19
36	Karakışla	18	2	450	225	18	9855	10305	4,37
37	Karaşeyh	23	17	3045	179,12	23	14834	17879	17,03
38	Kesiriç	22	2	200	100	22	6448	6648	3

39	Kozan	4	1	123	123	4	1474,5	1597,5	7,7
40	Köğürlü	17	4	650	162,5	17	7931	8581	7,57
41	Kösealili	17	-	-	-	17	4652	4552	0
42	Kucak	12	-	-	-	12	5655	5655	0
43	Kuruhüyük-Taburcalı	14	3	600	200	14	10901	11501	5,22
44	Külekeçi	29	4	450	225	28	9784	10234	4,4
45	Melez	8	1	200	200	8	5260	5460	3,66
46	Menteşe	23	5	800	160	22	10026	10826	7,39
47	Mescüdü	12	2	270	135	12	5120	5390	5
48	Ortakışla	14	11	2375	215,91	14	2096	4471	53,12
49	Ozan	21	2	480	240	21	2050	2530	18,97
50	Ramazanlu	28	2	458	129	28	196	7654	5,98
51	Rumdiğin	76	28	6022	215,07	74	26070	32092	18,76
52	Rumdiken(GM.)	66	53	11648	219,77	66	14786	26434,5	44,07
53	Salur	19	5	1060	212	18	6504	7564	14,01
54	Sebih-i Ağcahan	33	5	180	36	31	7509,5	7689,5	26,12
55	Söylemez	10	2	450	225	10	3652	4102	10,97
56	Topaktaş	7	1	250	250	7	2369	2619	9,55
57	Toraman	65	48	8690	181,04	64	19322	28012	31,02
58	Turasa	25	3	200	66,67	25	9478	9678	2,07
59	Ürneç(GM.)	53	34	7615	223,97	53	24055	31670	24,04
60	Yazıkılcı	11	2	500	250	10	3854	4354	11,48
61	Yazılıtaş	5	-	-	-	5	2933	2933	0
61	TOPLAM	1600	413	83529	9863,606	1573	662761	753191	563,76

IV.BÖLÜM

VERGİ DAĞILIMI

a-Genel Bilgiler

Kamu faaliyetlerinin yürütülmesi için ekonomik kaynaklardan siyasi kaynaklarla devlete fon aktarılması anlamını ifade eden vergi, tarımın hakim bulunduğu sanayi öncesi ekonomilerde gelir dağılımının temel mekanizmalarından bir olmuştur. Bu sebeple vergileme nüfusun hayat şartlarına, gıda tarımı ve yatırım yapma gücünü belirlediği gibi aynı zamanda ekonomik değişmelere cevap verme şeklini de etkiler. Verginin piyasa ekonomisinin gelişmediği ekonomilerde diğer bir fonksiyonu da ziraî fazlanın tarım dışı sektörlerle aktırılmasında bir aracı rolünü üstlenmiş olmasıdır.¹

Vergilendirme ve vergi toplama tarımın hakim bulunduğu ekonomilerin ortak özellikleri olarak beliren güçlükler Osmanlı ekonomisi içinde geçerli olmuş ve Osmanlı devlet yöneticileri tarihten gelen tecrübe birikimlerine yani durumlar karşısında üretilen orijinal fikirlerini de inziman ettirerek, muhtelif merhaleler içerisinde karşılaşılan güçlükleri çözüme kullanmışlardır. Devletin sürekliliğinin sağlanmasında temel dinamiklerden birini oluşturan ve esneklik özelliği bulunan 64 mali sistem tarihi fonksiyonunu yerine getirerek devletin çöküşüyle birlikte, tarihe mal olmasıyla dünya maliye tarihinde özgün yerini almıştır.

Osmanlı Devletinde vergi, vazı, tahsili ve çeşitliliği açısından oldukça farklı uygulamalar geçirmiştir. Klasik dönem olarak ifade edebileceğimiz Tanzimat öncesi uygulama biçiminde “Tekalif-i Şer’iye “ ve , “Tekalif-i Örfiye” ana başlığı altında çeşitli adlarla farklı oran ve farklı tahsil biçimlerinde vergi bulunmakta idi.

Tanzimatla birlikte malî yapının yeniden düzenlenmesi çerçevesinde pek çok reform çalışması yapılmıştır. Malî kurumlar ve vergi sistemi Tanzimat reformlarının yoğunlaştığı başlıca alanlar olmuştur. Nitekim Gülhane Hatt-ı Hümayunu içindeki hükümlerde tebanın hukukî eşitliği ve güvencesi ilkesi ile adlî ve malî ıslahat yeni oluşturularak düzenin en mühim iki ilkesi olarak yer almaktaydı. Malî ıslahat neredeyse Tanzimat hareketinin temel amacını teşkil etmekteydi. İdarî alanlarda yapılan diğer ıslahatların merkezîyetçi malî bir sistem oluşturmak için kullanılan bir araç olarak görünmektedir.

Tanzimat yöneticilerinin vergi düzenine getirmeye çalıştıkları uygulama biçimi daha

¹ S. Öztürk, a.g.e.,s.173

önce mevcut olan şer'î vergileri kaldırarak, yerine ziraî ürünlerden onda bir oranında öşür, küçükbaş hayvanlardan “adet-i ağnam” ve gayr-ımüslim tebadan cizye alınması pek çok türü ve tahsil şekli olan örfî vergiler yerine de bir bütün halinde alınması kararlaştırılan “ vergü-yi mahsusa” vergisi şeklinde idi.²

b-Vergü-yi Mahsusa

ba-Tarihi Gelişimi

Tanzimat yöneticileri tarafından örfî vergiler yerine ikame edilen ve “An-cemaatin vergi”, Vergü-yi Mahsusa” “Vergü” ve “Komşuca alınan vergü” gibi muhtelif adlar verilen bu vergi 1256/1840 yılından itibaren tatbik edilmeye başlandı. Vergü-yi Mahsusa herkesin az çok kazancı gözetilerek tevzi edilen bu dikey eşitliği sayabilme özelliği gösteren genel bir vergi niteliği taşımaktadır.

Bu vergi miktarı liva ölçeğinde belirlenerek toplam miktar kazalar arasında paylaştırılmakta idi. Sonra kazanın müdür ve meclis azaları, nüfusun müslim-g.müslim özelliğine göre imam, papaz ve kocabaşı gibi kişilerin toplantıda kasaba ve köylere isabet eden hisseler belirlenir ve en sonunda köy ve mahalle düzeyine kişilerin ödeme güçlerine göre paylaştırılır idi.

Verginin tevzi edilecek tutarını tespitte kaldırılan örfî vergilerin toplamı esas alınmış ve her verginin mükellefler arasında paylaştırılmasında esas alınan ödeme gücünde tahrir sonucu belirlenmiştir. Esasen vergi gücün ölçüsü olarak halkın emlak, arazi ve hayvanı, ticaretle uğraşıyorsa geliri esas alınmakta idi. İşte bu malî gücün hakkaniyetle tespiti ve alınacak verginin malî güç ölçüsünde adil bir şekilde tespit edilmesi amacıyla yönelik olarak 1844 yılında ülkenin önemli bir kesiminde sayımlar yapılmıştır. Bu sayımlar sonucu “Emlak ve Arazi Ve Hayvanat ve Temettuat Defterleri “ oluşmuştur.

Sayımlarda takip edilen usûl; muhassıllar tahrir köylerden başlamak suretiyle, istisnasız herkesin isim ve şöhretini, ne kadar emlak , arazi ve hayvanın bulunduğunu, tüccar ve esnafın bir yılda tahmini olarak ticaretini ve kazancının ne kadar olduğunu araştırarak tahrir etmeleri şeklinde idi. Muhassıllara yardımcı olarak kazaların her birine memleketin ileri gelenlerinden birisi, meclis tarafından tahrir için görevlendirilecek,mâiyetine bir kâtip verilecek idi. Tahrir doğru ve hakkaniyet üzere yapılacak, yanlış ve noksan tahrir yapanlar

²Öztürk, a.g.e., s.174

cezalandırılacaktı.

Bu verginin tahsili; köy ve mahallenin muhtar, kocabaşı, imam veya papazı yaptıkları tahsilâtı hane reisinin adının bulunduğu tevzi defterine kaydedip sonra parayla beraber defteri kazaya götürme şeklinde idi. Herkesin ödediği vergi kaza meclisindeki deftere işlenip tevzi defterine gelen paranın tutarı ve tahriri yazılıp müdür ve sandık emini tarafından mühürlenirdi. Verginin tahsilatında ve muhassıllara tesliminde güvenliği sağlamak için zaptiye askerleri de görev altında idiler.³

Bu verginin tahsili 1261/1845 yılına kadar “ruz-ı hızır” ve “ruz-ı kasım” olarak iki taksitte yapılıyordu. Her bir taksitte üçe ayrılarak tahsil ediliyordu. Yani ruz-ı hızır, taksidinin birinci taksidi, ruz-ı hızırdan bir ay, ikinci taksidi iki ay, üçüncü taksidi de üç ay sonra, kasım taksidi de aynı minval üzere tahsil edilerek merkezi hazineye gönderilmesi gerekiyordu. Fakat bu tahsil düzenleri tahsil için uygun olmadığından bu tarihten sonra çiftçiden hasat zamanından sene sonuna kadar tedricen tüccar ve esnaftan ise bir yıl içinde taksitler şeklinde tahsil edilecekti. 1864’ te yapılan bir düzenleme ile verginin on taksitte ödenmesi şekli getirildi.

Esas itibariyle halkın emlak, arazi ve diğer gelirlerinin tesbit edilerek ödeme gücüne göre vergilendirme prensibine dayanan bu vergi 20 yıl süreyle (1256-1275) yürürlükte kaldıktan sonra 1860 yılında kaldırılarak yerine nisbi nitelikte arazi ve gelir vergileri getirilmiştir. Ancak yeni yapılan tahrire bağlı olarak uygulanmaya konması mümkün olan yeni sistemin tatbik sahasına konulmadığı yerlerde II. Meşrutiyet dönemine kadar varlığını sürdürdüğü görülmektedir.⁴

Söz konusu bu vergiye 20 yıl zarfında üç kere zam yapılma ihtiyacı duyulmuştur. Ayrıca bu zamlara ilave olarak mahalli bir kısım ihtiyaçların tesviyesi için mahalli vergi yekununa zamlar yapıldığı bazı bölgelerde ise artan şikayetler sonucu vergi indirimine gidildiği olmuştur.

Klasik dönem vergi uygulamaları ıslah etme yönünde yapılan Tanzimat dönemi düzenlemelerinin amacına ulaşmadığı görülmektedir. Bir taraftan eski uygulamaların dağınkılığını gidermenin gerekliliği vurgulanırken Tanzimat uygulamasının ihtiyaçlar

³ Osmanlı İdaresinde Kıbrıs, a.g.e., s.66

⁴ S. Öztürk, a.g.e., s.175

karşısında çok daha esnek bir tutum, yeni zam ve ilaveler yaptığı görülmektedir.⁵

Vergi konusunda bu genel bilgilerden sonra Akdağmadeni 'nde verginin alındığı şekil üzerinde duracağız. Öncelikle şunu belirtmemiz gerekir; Tanzimat idaresinin uygulandığı her bölgenin tevzi defterlerinin bulunduğunu biliyoruz. Ancak yaptığımız değerlendirmeleri Temettuat Defterleri baz alınarak yapıldığı için Akdağmadeni köylerine ait ayrıntılı tevzi defterleri derlendirmeye alınmamıştır. Burada elimizde mevcut köylere ait Temettuat Defterleri' ndeki kayıtlara göre vergi dağılımını inceleyeceğiz.

bb-Vergü-yi Mahsusa Vergi Yükünün Dağılımı

Bütün köylerin toplam vergü-yi mahsusa miktarı 143.613 guruştur. Müslim kesimde ortalama vergi yükü hane başına 87,70 guruş iken, gayr-i müslim kesimde ortalama yükselmiş 105,28 guruş olmuştur. Dolayısıyla vergü-yi mahsusa ile yıllık hasılât arasında milletler açısından bir dengesizlik söz konusudur.

Hane başına müslimlerden en fazla vergü-yi mahsusa veren 162,5 ile Ayuk Evcisi Köyü' dür; en az vergi veren köy ise 57 guruş ile Durlahan Köyü' dür. Gayr-i Müslimlerde en fazla vergi veren ise 144,77 guruş ile Dürzili Köyü' dür. Bu vergi ile köyler arasında en fazla vergiyi veren köy olmayı da başarmıştır. En az vergi ise Rumdiken Köyü ' den 70 guruşla alınmıştır. Vergilerin genelde birbirine yakın değerler olduğu tabloda görülmektedir.

Aşağıdaki tabloda her köyde tahakkuk eden toplam vergü-yi mahsusa miktarı ile hane başına tekabül eden ortalama vergü-yi mahsusa miktarı verilmiştir.

Tablo-31: Vergü-yi Mahsusanın Dağılımı

SIRA NO	MÜSLİM KÖYLER	Hane Sayısı	Vergü-yi Mahsusa (guruş)	Hane Başına Düşen Vergi (guruş)
1	Ardıç Alanı Evcisi	3	520	1733,3
2	Ağcadam	10	1065	106,5
3	Ağcakuşla	70	5110	73
4	Alameddin	61	3595	58,93
5	Amanaç	55	6430	116,9
6	Ayuk Evcisi	4	650	162,5
7	Bacasaray	25	2893	115,72
8	Bin	37	3800	102,7
9	Bozhtüyük Evcisi	20	2015	100,75
10	Çalağlı Kebir	25	2490	99,6
11	Çalağlı Sağır	30	3102	103,4
12	Çayırşeyhi	79	7060	89,36
13	Çıkrıkçı	32	1920	60
14	Çokradan Çiftliği	63	5745	91,19
15	Çulhüyük	13	1320	101,53

⁵ S. Öztürk, a.g.e., s.176

16	Çuralı	45	4530	100,66
17	Dayılı-1	8	825	103,12
18	Dayılı-2	2	205	102,5
19	Derekemal	15	1318	87,86
20	Divanlı	15	1205	80,33
21	Durlahan	25	1435	57,4
22	Durman-i Sağır	40	3186	79,65
23	Elçi	10	660	66
24	Eşikli	15	940	62,66
25	Evcı-Davudlu	17	2095	123,23
26	Fakralı	7	600	85,71
27	Gündüzlü	9	985	109,44
28	Harman	11	1631	148,27
29	Hisarbey	49	3527	71,97
30	Horuk	25	3190	127,6
31	İnkışla	11	985	89,54
32	İsabey	21	1827	166,09
33	Kadıgöllü	30	3155	105,16
34	Kaplancı	18	1745	96,94
35	Karakışla	18	1742	96,77
36	Karaşeyh	23	2505	108,91
37	Kesiriç	22	1675	76,13
38	Kozan	4	403	100,75
39	Kögürlü	17	1580	92,94
40	Kösealili	17	1415	83,23
41	Kucak	12	1355	112,91
42	Kuruhüyük-Taburcalı	14	1985	141,78
43	Külekçi	29	1935	66,72
44	Melez	8	1075	134,37
45	Menteşe	23	1850	80,43
46	Mescüdü	12	1124	93,66
47	Ortakışla	14	1674	119,57
48	Ozan	21	2315	110,23
49	Ramazanlu	28	1505	53,75
50	Rumdığın	76	4570	60,13
51	Salur	19	820	43,15
52	Sebih-i Ağcahan	33	2078	62,96
53	Söylemez	10	840	84
54	Topaktaş	7	680	97,14
55	Toraman	65	5390	82,92
56	Turasa	25	2350	94
57	Yazıkılancı	11	720	65,45
58	Yazılıtaş	5	580	116
58	Toplam	1413	123925	7157,41
SIRA NO	GAYR-İ MÜSLİM KÖYLER	Hane Sayısı	Vergü-yi Mahsusa (guruş)	Hane Başına Düşen Vergi (guruş)
1	Dürzili (GM.)	68	9845	144,77
2	Rumdiken(GM.)	66	4622	70,03
3	Ürneç(GM.)	53	5221	98,5
3	Toplam	187	19688	313,3
	GENEL TOPLAM	1.600	143.613	7.470,71

c-Öşür

ca-Tarihi Gelişimi

Kelime olarak onda bir anlamına gelen öşür; islam toprak hukukuna göre sakinleri isteyerek müslüman olan yerler ile, savaş yolu ile alınıp gaziler arasında paylaştırılan topraklar üzerinde yetiştirilen ürünlerin gayr-i safî miktarının 1/10 ve 1/20 oranında alınan bir arazi vergisini ifade etmektedir.

Öşür ibadet niteliğinde olup arazinin zekatı olarak değerlendirilmekte ve sadece müslümanlardan ve mülk arazilerinden alınmaktadır.

Osmanlı İmparatorluğunda en önemli bir vergi niteliğinde olan öşürün anlamı fihî muhtevasının dışında bir anlam yüklenir. Fethedilen toprakların soyut mülkiyetini elinde bulundurarak tasarruf haklarını tebâyâ bırakmış ve tebâ işlediği toprakların daimî ve irsî kiracısı durumuna gelmiştir. Dolayısıyla ziraî toprakların verim kabiliyeti “bölgedeki ziraat usulleri ve neveleri ile çiftçinin elde etmesi mümkün safî gelir miktarı vb. gibi hukukî ve tarihî zaruretler ve asırlık tecrübe ve teamüller” göz önünde bulundurularak öşür nâmına tahsil edilmiştir.⁶

Bu topraklar sahiplerinin mülkü olup (mîrî) , yaptıkları ziraate karşılık elde ettikleri ürünün onda birinden (öşrü) beşte birine kadar vergi olarak devlete vermekle yükümlü idiler.⁷

Aşar vergisi tarım kesiminden her mahsûlden alınmakta idi. Hububat ve hububat çeşitlerinden, bostanlardan, yetiştirilen ürünlerden, meyve ağaçlarından bağ ve üzüm mamûllerinden, otlaklardan ve diğer ziraî mahsûlden öşür alınmış ve tahsili de aynî, nakdî ve maktû olmak üzere üç şekilde uygulanmıştır.

Bu vergi önceleri merkezî devlet hazinesine girmeyerek toprağı işleyen reaya tarafından sahib-i arza ödenirdi. Tımar düzenin bozulmasından sonra mîr-î arazinin tasarrufuna izin yetkisi zamanla mültezimlere, muhassıllara ve memurlara verilegelmiştir. Tanzimat dönemine gelindiğinde aşar verisi iltizam usulüyle tahsil edilen bir vergiydi.⁸

Tanzimat dönemine gelindiğinde aşar vergisi kelimenin anlamına uygun olarak onda bir oranında tahsil edilmesi cihetine gidilmiştir. Tanzimat döneminde merkezî hazinenin bir geliri olarak aşar gelirleri ilk yıllarda muhassıllar vasıtasıyla emanet yoluyla tahsil edilmiş, istenen faydanın sağlanmaması nedeniyle 1258 yılında tekrar mültezimler vasıtasıyla tahsiline

⁶ S. Öztürk, a.g.e., s.184

⁷ Y. Halaçoğlu, Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı, T.T.K., Ankara 1996, s.89

⁸ S. Öztürk, a.g.e., s.184

dönülmüş ve aşar gelirleri de kazalar itibariyle iki yıl süreyle iltizama verilmeye başlanmıştır. Daha sonra öşür gelirlerinin uzun süreli olarak iltizama verilmesinin mültezimlerce çiftçilerin üretim çabalarını destekleyeceği düşüncesi ile 1263 yılından itibaren devlet görevlileri ve zengin kişilere 5 yıl süre ile iltizama verilmesi kararlaştırılmıştır. 17 Şubat 1341 (1925) tarihinde kaldırılarak yerine “Mahsulât-i Arziye” vergisi ikame edilmiştir.⁹

cb-Öşür Vergi Yükünün Dağılımı

Bütün köylerden öşür vergisi toplam olarak 64.158 guruş gerçekleşmiştir. Hane başına ortalama öşür vergisi yükü 40,09 guruştur.

Hane ölçeğinde en yüksek öşür vergisi ortalaması Hisarbey Köyü’ de 8.191 guruş görülmektedir. Bu köyde ortalama öşür vergisi yükü hane başına 167,16 guruştur. En az miktarda ise Dayılı (2) köyünde olup 36,5 guruştur. Bu köyde vergi mükellefi sayısının sadece 2 kişiden ibaret olması toplam vergi miktarının düşük seviyede kalmasına neden olmuştur.

Tablo-32: Toplam Öşür ve Hane Başına Dağılımı

SIRA NO	KÖYLER	Hane Sayısı	Toplam Öşür	Hane Başına Düşen Öşür
1	Ardıç Alanı Evcisi	3	1855	61,83
2	Ağcadam	10	310,5	31,05
3	Ağcakışla	70	2829,5	40,42
4	Alameddin	61	2070	33,93
5	Amanaç	55	1955,5	35,55
6	Ayuk Evcisi	4	193,5	48,37
7	Bacasaray	25	726	29,04
8	Bin	37	1266,5	34,22
9	Bozhüyük Evcisi	20	1004,5	50,22
10	Çalağlı Kebir	25	846	33,84
11	Çalağlı Sağır	30	1369	45,63
12	Çayırşeyhi	79	2493,5	31,56
13	Çıkrıkçı	32	888	27,75
14	Çokradan Çiftliği	63	3435	54,52
15	Çulhüyük	13	368,5	28,34
16	Çuralı	45	1743,5	38,74
17	Dayılı-1	8	208	26
18	Dayılı-2	2	36,5	18,25
19	Derekemal	15	588	39,2

⁹ a.g.e.,s.185

20	Divanlı	15	388	25,84
21	Durlahan	25	663,5	26,54
22	Durman-i Sağır	40	1338	33,45
23	Dürzili (GM.)	68	4163	61,22
24	Elçi	10	220	22
25	Eşikli	15	481,5	32,1
26	Evei-Davudlu	17	983	57,82
27	Fakralı	7	403	57,57
28	Gündüzlü	9	651	72,33
29	Harman	11	522	47,45
30	Hisarbey	49	8191	167,16
31	Horuk	25	954,5	38,18
32	İnkışla	11	288	26,18
33	İsabey	21	1459	69,47
34	Kadıgöllü	30	502,5	16,75
35	Kaplancı	18	234,5	13,02
36	Karakışla	18	801	44,5
37	Karaşeyh	23	1440	62,6
38	Kesiriç	22	560	25,45
39	Kozan	4	112	28
40	Köğürlü	17	440	25,88
41	Kösealili	17	320,5	18,85
42	Kucak	12	548,5	45,7
43	Kuruhüyük-Taburcalı	14	330	23,57
44	Külekeçi	29	915	31,55
45	Melez	8	481,5	60,18
46	Menteşe	23	867	37,69
47	Mescüdü	12	433,5	36,12
48	Ortakışla	14	319,5	22,82
49	Ozan	21	511,5	24,35
50	Ramazanlu	28	667	23,82
51	Rumdiğin	76	2295	30,19
52	Rumdiken(GM.)	66	1472,5	22,31
53	Salur	19	319	16,78
54	Sebih-i Ağcahan	33	570,5	17,28
55	Söylemez	10	197	19,7
56	Topaktaş	7	235,5	33,64
57	Toraman	65	1875,5	28,85
58	Turasa	25	818,5	32,74
59	Ürneç(GM.)	53	3058	57,69
60	Yazıkılancı	11	339	30,81
61	Yazılıtaş	5	270,5	54,1
61	TOPLAM	1600	65827,5	2330,71

cc-Vergilerin Toplam Hasılât İçindeki Yeri

Köyler genelinde vergü-yi mahsusanın toplam hasıla içindeki payı % 19,07, öşürün payı % 8,52 dir. Köyler içerisinde vergü-yi mahsusanın en yüksek oranda gerçekleştiği köy İsabey Köyü' dür. İsabey Köyü'nde vergü-yi mahsusanın hane başına toplam hasıla içindeki payı % 69,68 'e çıkmıştır. En az oranda ise Fakralı Köyü' nde bulunmaktadır.

Öşür oranının toplam hasıla içinde en yüksek orana ulaştığı köy %55,64 ile İsabey Köyü' dür. En az düzeyde ise % 1,52 ile Dayılı (2) Köyünde gerçekleşmiştir.

Net hasıla açısından değerlendirdiğimizde vergi ve öşür dışında sağlanan net gelir olarak %92,01 ile, Fakralı Köyü en yüksek düzeyde , % 21,99 oran ile Horuk Köyü en düşük seviyede net hasıla sağlamıştır. Bütün köyler ortalaması % 72,41' dir.

Net hasıla kırsal alanın düşük seviyede kalması, öşür vergisi yükünün şehre oranla yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Kırsal alanda gelir kaynakları içinde tarımın ağırlıklı yeri, toprak miktarının genişliği ve dolayısıyla sağlanan ürünün şehre kıyasla miktar açısından fazlalığı direkt bu alanda tahsil edilen öşür vergisi oranlarına tesir etmiştir.

Aşağıda tabloda vergü-yi mahsusa ve öşür vergisinin toplam hasıla içindeki payı ve net hasılanın oranı köyler ölçeğinde verilmiştir.

Tablo-33: Vergü-yi Mahsusa, Öşür ve Net Hasıla Oranları

SIRA NO	KÖYLER	Vergü-yi Mahsusa %	Ürün Öşrü %	Toplam Gelir %	Net Hasıla %
1	Ardıç Alan Evcisi	30,19	10,77	100	39,96
2	Ağcadam	27,31	7,96	100	64,73
3	Ağcakışla	16,59	9,18	100	74,23
4	Alameddin	15,67	9,02	100	75,31
5	Amanaç	26,33	8	100	67,67
6	Ayuk Evcisi	26,33	7,84	100	65,83
7	Bacasaray	26,32	6,61	100	67,07
8	Bin	21,49	7,16	100	71,35
9	Bozhüyük Evcisi	16,92	8,44	100	74,64
10	Çalağılı Kebir	21,7	4,23	100	74,07
11	Çalağılı Sağır	17,45	7,7	100	74,85
12	Çayırşeyhi	13,64	4,82	100	81,54
13	Çıkrıkeçi	15,2	7,03	100	77,77
14	Çokradan Çiftliği	16,89	10,1	100	73,01
15	Çulhüyük	30,07	8,39	100	61,54
16	Çuralı	19,99	7,69	100	72,32

17	Dayılı-1	17,19	4,33	100	74,48
18	Dayılı-2	8,53	1,52	100	89,95
19	Derekemal	22,62	10,09	100	67,29
20	Divanlı	25,1	8,08	100	66,82
21	Durlahan	18,46	8,54	100	73
22	Durman-i Sağır	16,31	6,85	100	76,84
23	Dürzili (GM.)	16,78	7,09	100	76,13
24	Elçi	21,39	7,13	100	71,48
25	Eşikli	15,64	8,01	100	76,35
26	Evcı-Davudlu	20,98	9,84	100	69,18
27	Fakralı	4,78	3,21	100	92,01
28	Gündüzlü	12,23	8,08	100	79,69
29	Harman	19,41	6,21	100	74,38
30	Hisarbey	23,48	54,53	100	21,99
31	Horuk	27,45	8,21	100	64,34
32	İnkışla	25,32	7,4	100	67,28
33	İsabey	69,68	55,64	100	25,32
34	Kadıgöllü	44,98	7,16	100	47,86
35	Kaplancı	19,12	2,57	100	78,31
36	Karakışla	16,9	7,77	100	75,33
37	Karaşeyh	14,01	8,05	100	77,94
38	Kesiriç	25,2	8,42	100	66,38
39	Kozan	25,23	7,01	100	67,76
40	Köğürlü	18,41	5,13	100	76,46
41	Kösealili	31,09	7,04	100	61,87
42	Kucak	23,96	9,7	100	66,34
43	Kuruhüyük-Taburcalı	17,26	2,87	100	79,87
44	Küleççi	18,91	8,94	100	72,15
45	Melez	19,69	8,82	100	71,49
46	Menteşe	17,09	8	100	74,91
47	Mescüdlü	20,85	8,04	100	71,11
48	Ortakışla	37,44	7,15	100	55,41
49	Ozan	91,5	20,22	100	?,?
50	Ramazanlu	19,66	8,71	100	71,63
51	Rumdiğın	14,24	7,15	100	79,61
52	Rumdiken(GM.)	17,48	5,57	100	76,95
53	Salur	10,84	4,22	100	84,94
54	Sebih-i Ağcahan	27,02	7,42	100	65,56
55	Söylemez	20,48	4,8	100	74,72
56	Topaktaş	25,96	8,99	100	65,05
57	Toraman	19,24	6,7	100	74,06
58	Turasa	24,28	8,46	100	67,26
59	Ürneç(GM.)	16,49	9,66	100	73,85
60	Yazıkılancı	16,54	7,79	100	75,67
61	Yazılıtaş	19,78	9,22	100	71
61	Ortalama	19,07	8,52	100	72,41

cd-Vergi Yüğü İçinde Vergü-yi Mahsusa ve Öşür

Toplam vergi yüğü içinde (cizye hariç) vergü-yi mahsusa ve öşür vergisinin ağırlıklı

oranları ve mahallelere göre ve genel yapı içindeki aldığı vaziyetin tespit edilmesiyle her iki kalemin mükellef açısından gider, devlet açısından gelir bakımından önemi vurgulamış olacaktır.¹⁰

Toplam vergi giderleri içinde vergü-yi mahsusa ve öşürün ağırlığı köylere göre farklı oranlarda gelişme kaydetmiştir. Bütünü kırsal kesimde vergi gelirleri içinde vergü-yi mahsusanın oranı % 69,14 ,öşrün oranı % 30,86' dır.

Vergü-yi mahsusanın en yüksek düzeyde % 88,15 oran Kaplancı Köyü' nde, en düşük oranda Hisarbey Köyü' nde teşekkül etmiştir. Öşrün durumu ise en yüksek ve en düşük seviyede vergü-yi mahsusanın tersi istikamettedir. Yani Kaplancı Köyü en düşük, Hisarbey Köyü en yüksek öşür oranına sahiptir.

Toplam gelirler içinde ziraî gelirlerin payı ile vergi yükü içinde öşür oranı arasında anlamlı bir irtibat kurulamıyor. Ancak toplam gelir içinde ziraî gelir oranı yükseldikçe vergi yükü içinde öşrün oranı kısmî de olsa bir kısım yerleşim merkezlerinde yükseldiği müşahede edilmektedir. Bu durum köylerde sadece ziraî kaynaklar olmadığı anlaşılmaktadır. Bu durumda köy topluluklarında olsa bile vergi tarhında göz önünde bulundurulanan sadece ziraî kaynaklar olmadığı anlaşılmaktadır. Bilindiği gibi vergü-yi mahsusanın kişinin toplam geliri dikkate alınarak tarh ve tevzi esas prensipleri arasında idi. Aşağıda tabloda köylerde tahakkuk eden toplam vergi yükü içinde vergü-yi mahsusanın ve öşrün oranlarının ayrıntılı dökümü verilmiştir.

Tablo-34:Toplam Vergi İçinde Vergü-yi Mahsusa ve Öşrün Oranı

SIRA NO	KÖYLER	Vergü-yi Mahsusa %	Ürün Öşrü %	Toplam Vergi %
1	Ardıç Alanı Evcisi	73,71	26,29	100
2	Ağcadam	77,43	22,57	100
3	Ağcakışla	64,36	35,64	100
4	Alameddin	63,46	36,54	100
5	Amanaç	76,68	23,32	100
6	Ayuk Evcisi	77,06	22,94	100
7	Bacasaray	79,94	20,06	100
8	Bin	75	25	100
9	Bozhüyük Evcisi	66,73	33,27	100
10	Çalağılı Kebir	74,64	25,36	100
11	Çalağılı Sağır	69,38	30,62	100
12	Çayırşeyhi	73,9	26,1	100

¹⁰ S. Öztürk, a.g.e., s.199

13	Çıkrıkçı	68,38	31,62	100
14	Çokradan Çiftliği	62,58	37,42	100
15	Çulhüyük	78,18	21,82	100
16	Çuralı	72,21	27,79	100
17	Dayılı-1	79,86	20,14	100
18	Dayılı-2	84,89	15,11	100
19	Derekemal	69,15	30,85	100
20	Divanlı	75,64	24,36	100
21	Durlahan	68,38	31,62	100
22	Durman-i Sağır	70,42	29,58	100
23	Dürzili (GM.)	70,28	29,72	100
24	Elçi	75	25	100
25	Eşikli	66,13	33,87	100
26	Evcı-Davudlu	68,06	31,94	100
27	Fakralı	59,82	40,18	100
28	Gündüzlü	60,21	39,79	100
29	Harman	75,75	24,25	100
30	Hisarbey	30,09	69,9	100
31	Horuk	76,97	23,03	100
32	İnkışla	77,38	22,62	100
33	İsabey	55,6	44,4	100
34	Kadıgöllü	86,26	13,74	100
35	Kaplanca	88,15	11,85	100
36	Karakışla	68,5	31,5	100
37	Karışeyh	63,5	14,2	100
38	Kesiriç	74,94	25,06	100
39	Kozan	78,25	21,75	100
40	Köğürlü	78,22	21,78	100
41	Kösealili	81,53	18,47	100
42	Kucak	71,18	28,82	100
43	Kuruhüyük-Taburcalı	85,75	14,25	100
44	Küleççi	67,89	32,11	100
45	Melez	69,07	30,93	100
46	Menteşe	68,1	17,72	100
47	Mescüdlü	72,17	27,83	100
48	Ortakışla	83,97	16,03	100
49	Ozan	81,9	18,1	100
50	Ramazanlu	69,29	30,71	100
51	Rumdiğin	66,57	33,43	100
52	Rumdiken(GM.)	75,84	24,16	100
53	Salur	72	28	100
54	Sebih-i Ağcahan	78,46	21,34	100
55	Söylemez	81	19	100

56	Topaktaş	74,28	25,72	100
57	Toramam	74,19	25,81	100
58	Turasa	74,17	25,83	100
59	Ürneç(GM.)	63,06	36,94	100
60	Yazıkılancı	67,99	32,01	100
61	Yazılıtaş	68,2	31,8	100
61	TOPLAM/Ort.	69,14	30,86	100

d-Cizye

da-Tarihi Gelişimi

Şer'î vergilerden olan cizye, İslâm hukukuna göre fert başına alınan şahsî bir mükellefiyet olarak görülmüş, zimmîler üzerine konulan himaye ve güvenlik vergisi şeklinde adlandırılmıştır. Bunlar arasında reşid olan, bedenen ve zihnen sağlam olan erkeklerden vergi alınırdı.

Cizye,Osmanlı Devleti' nin en önemli gelir kaynaklarından birisi olmuştur. Müslüman olmayan azınlıkların yetişkin erkeklerinden (kendileriyle bir vatandaşlık sözleşmesi yapılan) alınmaktaydı. Rahipler,baliğ olmayan çocuklar, devlet hizmetinde bulunan aileler cizyeden muaf tutulurdu. Cizye,bölgelere göre hane hesabı üzerinden alınmaktaydı ve miktarı her bölgede eşitti. 1689-91 yıllarında sadarete bulunan Köprülü Fazıl Mustafa Paşa bir cizye reformu yaparak, ilk devirlerde olduğu gibi cizyeyi herkesin malî durumuna göre alâ (yüksek), evsat (orta) ve ednâ (aşağı) olmak üzere üç sınıfa ayırdı. Klasik islamî usûlde olduğu gibi alâdan 48, evsattan 24 ve ednâdan 12 akçe alınmaya başlanmıştır. 1250/1834 yılında sikke üzerinde yapılan bir ayarlama ile bu miktarlar 60,30 ve 15 guruş olarak belirlenmiştir.¹¹

Tanzimat döneminde cizye tahsilinde muhassıllar görevli idi. Cizye mükellefleri üç sınıfa ayrılmış olduğu halde her kaza ve sancağın cizye miktarını gösteren defterler görevli muhassıllara teslim edilmiş, muhassıllar da her mahalle ve köye isabet eden miktarın bir defterini veya kocabaşlarına veya bunların vekillerine vererek her şahsın durumuna isabet eden cizyenin tahsilini bildirmişler cizye mükellefi şahıslarda cizyelerini kocabaşlarına ödemiş,sonra kocabaşların topladıkları para hazineye teslim edilmek üzere görevli muhassıllara teslim edilmek suretiyle tahsil edilmiştir.¹²

¹¹ Y. Halaçoğlu, a.g.e., s.67

¹² S. Öztürk, a.g.e., s.181-182

db-Cizye Mükelleflerinin Tahlili

Kırsal alanda gayr-i müslim halkın ikamet ettiği yerleşim birimi sayısı 3'tür. Bu yerleşim birimleri müstakil köylerdir.

Köylerde yaşayan gayr-i müslim hane reisi sayısı 187 olup, toplam hane reislerinin %11,68'ini meydana getirmektedirler. Gayr-i müslim hane reislerinin ödeme güçlerine göre yapılan tasnife göre en yüksek miktarda cizye mükellefi bulunmamaktadır. Orta seviyede mükellef sayısı toplam 133 olup, bunun en fazla sayıda bulunduğu yerleşim birimi Dürzili Köyü'dür. Düşük ödeme gücüne sahip mükellef sayısı 270 'dir.

Aşağıdaki tabloda ödeme gücüne göre cizye yükümlüsü hane reisleri görülmektedir.

Tablo-35 : Ödeme Gücüne Göre Cizye Yükümlüsü Hane Reisleri

Köy İsmi	Edna	Evsat
Dürzili	92	61
Rumdiken	103	27
Ürneç	75	45
TOPLAM	270	133

e-Resm-i Adet-i Ağnam

ea-Tarihi Gelişimi

Osmanlı Devleti'nde konar-göçerlerden alınan ve kanunnâmelerde "resm-i meraî", bazılarında "resm-i ağnam ve resm-i ganem" olarak geçen koyun resmi yerliden, yörükândan, ekşiciden ve yüzdecilerden olmak üzere birkaç çeşittir. Ağnam resminin hesaplanmasında kuzulu koyun kuzusuyla, oğlaklı keçi oğlağıyla beraber sayılırdı. Koyunların sayısı 300 olduğu zaman bir sürü tabir olunur ve 5 akça ağıl resmi alınırdı. Buna karşılık XVI. Asırda sürülerin bir tımar sahibinin toprağında otlatılması karşılığı alınan yaylak ve kışlak resimleri, ilk devirde alınmamaktaydı.¹³

¹³ Y. Halaçoğlu, a.g.e., s.112-113

eb-Vergi Yüğü İçinde Resm-i Adet-i Ağnam

Köylerde Resm-i Adet-i Ağnam ‘a tâbi 3.766 adet hayvan vardır. Bu ağnamlardan 575,5 guruş vergi alınmıştır. En çok ağnam adedi 1.455 ile Dürzili gayr-i Müslim Köyü’nde bulunmaktadır. Yine bu köyden en çok vergi 148,5 guruşla hasıl edilmiştir.

Defterlerde incelediğimiz köylerden bazılarında resm-i aded-i ağnam yazılmamıştır. Bazılarında hasıl edilen yazılmış, adet yazılmamış yada bunun tersi olmuştur. Ağnam adedi ile hasılat arasında orantıda tutarlılık yoktur. Daha önce de belirttiğimiz gibi biz defterde yazılanlara göre bu tabloyu hazırladık.

Aşağıdaki tabloda resm-i aded-i ağnamın köylere göre dağılımını görebilirsiniz.

Tablo-36:Resm-i Adet-i Ağnam’ ın Köylere Göre Dağılımı

SIRA NO	KÖYLER	Hane Sayısı	Resm-i Adet-i Ağnam	
			Adet	Guruş
1	Ardıç Alanı Evcisi	3	-	5,5
2	Ağcadam	10	-	9
3	Ağcakışla	70	130	22
4	Alameddin	-	-	-
5	Amanaç	55	3	-
6	Ayuk Evcisi	4	-	3,5
7	Bacasaray	25	-	13
8	Bin	37	-	25
9	Bozhüyük Evcisi	20	-	18
10	Çalağlı Kebir	25	211	13
11	Çalağlı Sağır	30	-	23
12	Çayırşeyhi	79	164	11
13	Çıkrıkçı	32	-	9
14	Çokradan Çiftliği	63	87	4
15	Çulhüyük	13	-	8
16	Çuralı	45	-	-
17	Dayılı-1	8	-	-
18	Dayılı-2	2	-	-
19	Derekemal	15	25	1,5
20	Divanlı	15	-	2
21	Durlahan	25	-	-
22	Durman-i Sağır	40	-	-
23	Dürzili (GM.)	68	1455	148,5
24	Elçi	10	-	-
25	Eşikli	15	-	-
26	Evcı-Davudlu	17	40	4
27	Fakralı	7	100	-

28	Gündüzlü	9	-	9
29	Harman	11	-	20
30	Hisarbey	49	-	6
31	Horuk	25	50	26
32	İnkışla	11	-	6
33	İsabey	21	-	-
34	Kadıgöllü	30	60	14
35	Kaplancı	18	-	9
36	Karakışla	18	290	18
37	Karaşeyh	23	-	-
38	Kesiriç	22	243	16,5
39	Kozan	4	21	1
40	Köğürlü	17	135	8
41	Kösealili	17	5	5,5
42	Kucak	12	-	8,5
43	Kuruhtyük-Taburcalı	14	-	-
44	Külekeçi	29	70	10,5
45	Melez	8	-	3
46	Menteşe	23	100	-
47	Mescüdü	12	-	-
48	Ortakışla	14	-	5
49	Ozan	21	80	15
50	Ramazanlu	28	-	-
51	Rumdiğin	76	100	6
52	Rumdiken(GM.)	66	-	5
53	Salur	19	-	-
54	Sebih-i Ağcahan	33	120	16
55	Söylemez	10	40	2
56	Topaktaş	7	-	-
57	Toraman	65	-	-
58	Turasa	25	152	11
59	Ürneç(GM.)	53	40	25,5
60	Yazıkılancı	11	-	-
61	Yazılıtaş	5	45	7
61	TOPLAM	1539	3.766	575,5

SONUÇ

Tanzimat sonrası Osmanlı kurumları, Batı etkisi altında değişime uğrarken, vergi düzeni de, Avrupa' daki gelişime benzer bir değişim süreci içerisine girmiştir. Ancak Avrupa' da oluşan toplumsal yapının zorladığı değişim çizgisi Osmanlı Devleti' nde politik amaçlarla benimsenen vergi reformlarını toplumsal ve kurumsal yapının elverdiği ölçülerde başarılı kılmışken, zaman zaman tüm çabalar sonuçsuz kalmıştır.

Batı etkisi altında gelişen Osmanlı vergileri içerisinde Tanzimat öncesine ait geleneksel vergilerin devam eden ağırlığı tahsil usullerinde iyileşmenin sağlanamayışı ve özellikle de tüm çabaların iltizam usulünü bir türlü kaldıramayışı, bölgelerin ve kişilerin eşit vergilendirilmesi ilkesinin gerçekleşmeyişi toplumsal ve kurumsal yapının gösterdiği direnmelerin; yabancıların sahip olduğu vergi ayrıcalıklarıysa, dış siyasi ve ekonomik baskının bir uzantısıdır.

Arşivlerimiz herhangi bir alanda, uzun bir dönemde gerçekleşen sosyal ve ekonomik gelişmeleri ortaya koymaya yarayacak çeşitli belgelerle doludur ve Temettuat Defterleri' de bunlardan biridir.

XIX. yüzyıl ortalarına doğru hazırlanan Temettuat Defterleri sahip oldukları bilgiler açısından çok önemli kaynaklardır. Sınırları belirlenmiş bir bölgenin idarî bölünüşü, coğrafi sınırları, nüfusu, tarımı, toprakları, hayvancılığı, ticareti vb. özellikleri ortaya konabilmektedir.

Akdağmadeni köyleri üzerinde yaptığımız bu tahlilî ve araştırma; büyük bir coğrafyanın küçük bir yerleşim yerindeki sosyal ve ekonomik özellikleri, muhteva, şekil ve alt yapılarını açıklamayı amaçlamıştır.

Araştırma alanımızda Temettuat Defterleri kaynak kabul edilerek (defterde yazılı olanlar esas alınarak) vardığımız sonuçlar, kazadaki ekonomik faaliyetler ile tabii çevre şartlarının bağlantılı olduğu yolundadır.

Akdağmadeni olumsuz coğrafi özelliklerin nüfus ve ekonomik gelişmede etkin olduğu küçük bir Anadolu kazasıdır. Nüfusu genelde durağan bir yapı arz etmektedir. Bölgedeki gayr-i müslimlerin tehcir kanunu ile burayı terketmesi, fakat hemen ardından Balkan muhacirlerinin yerleştirilmesi ile dengelenmiştir. Şimdi Yozgat' ın 4.büyük ilçesi konumundadır.

Akdağmadeni köyleri ekonomisi içerisinde ziraat sektörü ağırlıklı durumdadır.

Toplam hasılânın % 69'ı gibi önemli bir oranı tarımdan sağlamıştır.

Ziraî ürünlerden sağlanan hasılânın % 65,29' ı buğday (hınta) dan , %34,41 'i arpa (sair) den , kalan çok cüzî bir dilimde burçak , mercimekten sağlanmıştır. Elde edilen tahıl (buğday) üretimi ihtiyaçları karşılayabilecek düzeydedir.

Bize göre bir Anadolu yerleşim yerinden beklenmeyecek oranda hayvancılık geliri elde edilmiştir. Toplam hasılânın % 15' ini oluşturmaktadır. Bu da bize bunun bir meslek olarak değil geçimlik yapıldığını göstermektedir. Bölgenin tipik özelliği olarak en çok küçükbaş koyun, keçi yetiştirilmiş ve bunlardan daha çok gelir elde edilmiştir.

Meslek geliri olarak neredeyse hayvancılığa yakın denebilecek bir oranla % 11' le toplam hasılaya eklenmiştir. Meslek geliri gayr-i müslimlerde, müslimlerin iki katıdır. müslimler daha çok kaba kuvvete dayanan ırgatlık, çobanlık vs. işlerle uğraşırken, gayr-i müslimler her zaman olduğu gibi teknolojiyi kullanıp demircilik, değirmencilik işleri gibi işlerle uğraşmışlardır.

Hane başına düşen gelir 470 guruştur. Buradan hareketle hane başına gelir düşüktür. Bunun da birkaç sebebi vardır. Biri sanayi ve ticaretin gelişmemiş olması, diğeri tarımın, endüstriyel seviye de olmamasından kaynaklanmaktadır.

Milletlere göre gelir dağılımı Osmanlı Devleti' nde ki gayr-i müslimlerin ekonomik açıdan ne kadar iyi olduğuna Akdağmadeni Köyleri' nde de bir kez daha ispatlanmış durumdadır. Müslüman kesimde hane başına düşen 470 guruşun üzerinde gelire sahipler % 13 iken, gayr-i müslim kesimde % 42 ' dir.

Vergü-yi mahsusa vergisinin ekonomik güce göre tevzi edildiğini söyleyebiliriz.

Özetle 1844-1845 yılları arasında Akdağmadeni Köyleri geçimlik bir tarım ekonomisi kabuğu içinde kalmıştır. Bunun dışında sanayii, ticaret vb. alanlarda bir hareketlenme, çağa ayak uydurma için çaba olduğunu söyleyemeyiz. Halâ tipik ve küçük bir Anadolu yerleşim birimi özelliği taşıdığını söyleyebiliriz.

⋮

KAYNAKÇA

ARŞİV VESİKALARI

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Maliye Varidatı Temettuat Defterleri, **Akdağmadeni Temttuat Defteri**, Nu: 12.818, 12.819, 12.820, 12.821, 12.823, 12.825, 12.826, 12.827, 12.829, 12.830, 12.832, 12.834, 12.836, 12.838, 12.840, 12.841, 12.842, 12.844, 12.845, 12.846, 12.847, 12.848, 12.849, 12.850, 12.853, 12.854, 12.855, 12.856, 12.857, 12.858, 12.859, 12.860, 12.861, 12.863, 12.864, 12.866, 12.868, 12.869, 12.871, 12.872, 12.873, 12.874, 12.875, 12.879, 12.880, 12.881, 12.884, 12.885, 12.886, 12.890, 12.891

Yozgat İl Yıllığı, Yozgat Valiliği, 1968, 1950, 1991.

Yozgat Kataloğu, Yozgat Kültür Dayanışma Derneği, İstanbul 1991.

TETKİK ESERLER

AKGÜNDÜZ, Ahmet;ÖZTÜRK, Said, **Yozgat Şehri Temettuatı**, Yimpaş Holding Yayınları , c.II, İstanbul 2000.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Katalogları Rehberi; Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayın No: 26, Ankara 1995.

DEVELLİOĞLU, Ferit, **Osmanlıca-Türkçe Lügat** , aydın Kitabevi Yayınları, 16. Baskı, Ankara 1999.

HALAÇOĞLU, Yusuf, **Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı**, TTK, 3.Baskı, Ankara 1996.

IŞIK, Şevket, “**Tarihsel Coğrafya Açısından Temettuat Defterlerinin Değerlendirilmesi ve Akçay Havzası Örneği**” , Ege Havzası Örneği , No:10, İzmir 1999.

KÜTÜKOĞLU, Mübahat, “**Osmanlı Sosyal ve İktisadi Kaynaklarında Temettuat Defteri**” , Belleten , LIX, s.224-226, TTK, Ankara 1996.

Osmanlı İdaresinde Kıbrıs, Osmanlı Arşivi Daire başkanlığı , Yayın No:43, Ankara 2000.

ADIYEKE, Nuri, “**Temettuat Sayımları ve Bu Sayımları Düzenleyen Nizamname Örnekleri**”, OTAM, Ankara 2000.

ÖZTÜRK, Said, **Tanzimat Döneminde Bir Anadolu Şehri Bilecik**, Kitabevi Yayınları, No:44, İstanbul 1996.

ŞEMSEDDİN, Sami, **Kamus-ı Türkî**, İkdam Matbaası, İstanbul 1317.

ŞENER, A. Latif, **Tanzimat Dönemi Osmanlı Vergi Reformları** , TTK, Ankara 1992.

TENGİRŞENK, Y. Kemal, “**Tanzimat**” , İ.A., c.11, M.E.B. Basımevi, İstanbul 1979.

TURHAN, **Mümtaz**, **Kültür Değişmeleri**, M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, NO:16, 2.Baskı, İstanbul 1994.

YURTLU, Hakkı, **Geçmişten Günümüze Akdağmadeni**, Ankara 2001.

EK-18

HANE NO	SANCAK :YOZGAT KAZA : AKDAĞMADENİ KARYE : DAYILI (2)		Sene-i sabıkada vergü-yi mahsusadan bir senede verilen	ÂŞAR VE RUSUMİ OLARAK SENE-İ SÂBIKADA BİR SENEDE İTA EYLEMİŞ OLDUĞU							MAHSÛL TOPLAM	CEMFAN YEKÛN	MEZRU TARLA			ARI KOVANI	SAĞMAL İNEK	SAĞMAL KEÇİ	KOŞUM ÖKÛZÜ	MAYA MERKEP DÖLSÛZ	DANA	TOSUN	OĞLAK	MECMUONDAN MERKUMUN BİR SENEDE TAHMİNİ TEMETTUATI																			
	İSİM	MESLEK		Gur.	Kile	Bedel		Toplam	Şair	Bedel			Toplam	Gr	Gr										Dnm	1260	1261	Toplam	Hs. Smv.	Aded	Gr	Res	Gr	Res	Gr	Res	Gr	Res	Gr	Res.	Res	Res	Gr
						Pr	Gr																																				
1	Hüseyin Kethüda Bin Veli	Ziraatçı	160	4	30	3	15	2	2	4	19	19	5	171	85	256	2	20	3	24	15	35	2	1		2	10	250															
2	Türkmen O.Ömer Bin Hasan	Ziraatçı	45	2	30	3	7,5	5	2	10	17,5	17,5	5	153	176,5	229,5			1	8			2		1			161															
2	TOPLAM		205	6	60	6	22,5	7	4	14	36,5	36,5	10	324	261,5	485,5	2	20	4	32	15	35	4	1	1	2	10	411															

Toplam Temettuatı: 2.402 Gr

Toplam Vergisi: 1.041,5 Gr

EK-25

HANE NO	SANCAK :YOZGAT KAZA : AKDAĞMADENİ KARYE : EŞİKLİ		ÅŞAR VE RUSUMİ OLARAK SENE-İ SÂBIKADA BİR SENEDE İTA EYLEMİŞ OLDUĞU									MEZRU TARLA			SAĞMAL İNEK		SAĞMAL KOYUN		SAĞMAL KEÇİ		MAYA MERKEBİ		MAYA MERKEBİ DÖLSÜZ		KISRAK		KOŞUM ÖKÜZÜ		KOŞUM CAMUSU		ERKEK MERKEP		TOSUN		OĞLAK		KUZU		DÜVE		İCARATI		İCARAT İŞİ		MECMUUNDAN MERKUMUN BİR SENEDE TAHMİNİ TEMETTUATI	
	ISIM	MESLEK	Sene-İ sabıkada vergü-yl mahsusadan bir senede verilen									Dnm	Hs. Sıv.			Hs. Sıv		Hs. Sıv		Hs. Sıv		Hs. Sıv.		Hs. Sıv.		Hs. Sıv.		Hs. Sıv.		Hs. Sıv.		Hs. Sıv.		Hs. Sıv.		Hs. Sıv.		Hs. Sıv.		Hs. Sıv.		Hs. Sıv.				
			Gur.	Kile	Pr	Gr	45	Kile	Gr	Bedel	Toplam		Gr	1280	1281	Toplam Gr	Res	Gr	Res	Gr	Res	Gr	Res.	Gr	Res	Gr	Res.	Gr	Res	Gr	Res	Gr	Res	Gr	Res	Gr	Res	Gr	Res	Gr	Res	Gr				
1	Süleyman Koca B. Hüseyin	Ziraatçı	100	12	30	3	45	5	2	10	55	15	500	250	750	5	40	10	41,5	8	19	1				1	50	2	2	1	2			5	2					650						
2	Kenter O. B. Musa	Ziraatçı	100	12	30	3	45	5	2	10	55	15	500	250	750	3	24			16	38	1						2	2			2	8							562						
3	Topal E. Bekir B. Hasan	Ziraatçı	100	12	30	3	45	5	2	10	55	15	500	250	750	4	32	15	62	8	19				2	10	6			1	5	10									715					
4	Bey O. Mehmet B. Ali	Ziraatçı	100	8	30	3	30	8	2	16	46	15	414	207	621	4	32	6	24,5	8	19			20	1	10	2	2					5	1							620					
5	Kel İsa	Ziraatçı	85	8	30	3	30	8	2	12	42	12	380	190	570	4	32	8	33	5	12,5			x1			3			2	2	5									480					
6	Kılıç Ali B. Ali	Ziraatçı	70	8	30	3	30	8	2	16	46	15	414	207	621	3	24			16	38			x1			3					10		1							476					
7	Kör Hasan B. Hasan	Ziraatçı	55	8	30	3	22,5	5	2	10	40	15	380	180	540	3	24			10	23,5	1	10				2			1	5										433					
8	Çoban E. Bekir B. Ali	Ziraatçı	40	6	30	3	22,5	3	2	6	28,5	8	256,5	128,5	384	3	24			10	23,5	1	10				2			1	5										315					
9	Çoban Emin B. Abdi	Ziraatçı	40	6	30	3	22,5	3	2	6	28,5	8	256,5	128,5	384	2	16					1					2														272,5					
10	Kara Mahmut B. Hüseyin	Ziraatçı	55	6	30	3	22,5	3	2	6	28,5	8	256,5	128,5	384	2	16			5	12,5	1	10				2					5									296					
11	Kızıl Ali B. Ali	Ziraatçı	50	6	30	3	22,5	5	2	10	28,5	8	256,5	128,5	384	2	16					1					2			1											273					
12	Kublay O. Ahmet	Ziraatçı	50	6	30	3	22,5	3	2	6	28,5	8	256,5	128,5	384	2	16			5	12,5	1	20				2					3									305					
13	Çerçi Mustafa		30													2	16																				166	Kıracılık	166							
14	Çoban Deli Ömer		40													1	8							x1													250	Çoban	258							
15	Kara Yusuf		25													1	8							x1													220	Amele	228							
16	TOPLAM		940	96	360	36	360	89	24	118	481,5	142	4360,5	2176,5	6622	41	328	39	161	91	217,5	8	50	4	20	4	70	30	6	3	10	43	28	4	636				6029,5							

Toplam Temettuatı: 6.011 Gr

Toplam Vergisi: 962,5 Gr

EK-26

HANE NO	SANCAK :YOZGAT KAZA :AKDAĞMADENİ KARYE :ELÇİ		Sene-i sabıkada vergü-yl mahsusadan bir sene de verilen	AŞAR VE RUSUMİ OLARAK SENE-İ ŞÂBIKADA BİR SENEDİ İTA EYLEMİŞ OLDUĞU									CEMİYAN YEKÜN	MEZRU TARLA			SAĞMAL İNEK		SAĞMAL CAMUS		SAĞMAL KEÇİ		ARI KOVANI		KISIR KEÇİ		KOŞUM ÖKÜZÜ	KOŞUM CAMUSU	ERKEK MERKEP	CAMUS	DAMA (DİŞİ X)	TOSUN	OĞLAK	İCARÂTI	İCARÂT İŞ	MECHUDAN MERKUMUN BİR SENEDE TAHMİNİ TEMETTUATI									
	İSİM	MESLEK		Gur.	Hinta			Toplam	Şair			Toplam		MAHSÛL TOPLAM	Dnm	Hs. Sny.			Res	Gr	Res	Gr	Res	Gr	Aded	Gr											Res	Gr	Res	Res	Res	Res	Res	Gr	Gr
					Kile	Gr	Pt		Kile	Gr	Gr					Res	Gr	Res																											
1	Çürük O. Halil B. Ahmet	Ziraatçı	60	5	3	30	19	5	2	10	28	28,5	5	252,5	126,5	378	3	24	1	16	2	5	3	50												347,5									
2	Çorak O. Mustafa Kethüda B. Ali	Ziraatçı	50	4	3	30	15	5	2	10	25	25	5	225	112,5	337,5	3	24	1	16	3	7	5	50													323,5								
3	Garib O. Ahmet B. Osman	Ziraatçı	100	8	3	30	30	5	2	10	40	40	6	360	180	540	3	24	1	16	4	9,5							X1	3	2					410									
4	Falan O. Mükremin B. Ali	Ziraatçı	100	3	3	30	11,5	2	2	4	15	15	4	135	67,5	202,5	1	8			8	19		6	4,5								5			167									
5	Paşa O. Yusuf B. Mehmet	Ziraatçı	100	6	3	30	22,5	5	2	10	31	31,5	5	285	142,5	427,5	1	8	1	16	6	14,5		5	4	2							2			328,5									
6	Ustabası O. Seyid B. Yusuf	Ziraatçı	60	4	3	30	15	3	2	6	21	21	4	190	95	285	2	16	1	16	16	14,5	2	20								5				256,5									
7	Çoban Süleyman B. Mehmet	-	30																													250	Amele		250										
8	Kul Ali O. Hasan B. Ali	Ziraatçı	60	4	3	30	15	2	2	4	19	19	3	171	85,5	256,5	1	8															1			179									
9	Kudalık O. Ahmet B. Mustafa	Ziraatçı	100	8	3	30	30	5	2	10	40	40	8	360	180	540	4	32			5	12	2	20									4			424									
10	İmam Menle Seyid Mehmet B. Ali	İmam	-														2	16															200	İmam		216									
10	TOPLAM		660	42	24	240	158	32	16	64	219	220	40	1978,5	989,5	2967	20	160	5	80	44	81,5	12	140	11	8,5	8	14	1	2	2	3	16	450		2902									

Toplam Temettuat : 3.085 Gr

Toplam Vergisi : 4.360 Gr

EK-35

HANE NO	SANCAK :YOZGAT KAZA : AKDAĞMADENİ KARYE : KARAKIŞLA		AŞAR VE RUSUMİ OLARAK SENE-İ SÂBIKADA BİR SENEDE İTA EYLEMİŞ OLDUĞU										RESM-İ ADET-İ KOYUN VE KEÇİ			MEZRU TARLA			SAĞMAL İNEK		SAĞMAL CAMIUS		SAĞMAL KOYUN		SAĞMAL KEÇİ		KISIR AĞNAM		ARI KOVANI		KISIR KEÇİ		MAYA MERKEBİ		KISIRAK		KOŞUM ÇÖKÜZÜ		KOŞUM CAMIUSU		MAYA MERKEP DÖLSÜZ		KISIR İNEK		TOSUN		OĞLAK		KUZU		İCARATI		İCARAT İŞİ		MECHUNDAN MERKUNUN BİR SENEDE TAHMİNİ TEMETTUATI	
	NO: 12.849	MESLEK	Sene-İ sabıkada vergi-yl mahsusadan bir senede verilten:										MAHSUL TOPLAM			CEMPAN YEKÜN			Hs. Sıv.			Hs. Sıv.		Hs. Sıv.		Hs. Sıv.		Hs. Sıv.		Hs. Sıv.		Hs. Sıv.		Hs. Sıv.		Hs. Sıv.		Hs. Sıv.		Hs. Sıv.		Hs. Sıv.		Hs. Sıv.		Hs. Sıv.		Hs. Sıv.								
			Gur.	Kile	Pr	Gr	Gr	Kile	Gr	Gr	Gr	Gr	Adet	Gr	Gr	Dnm	1280	1281	Toplam	Res	Gr	Res	Gr	Res	Gr	Res	Gr	A	Gr	Res	Gr	Res	Gr	Res	Gr	Res	Gr	Res	Gr	Res	Gr	Res	Gr	Res	Gr	Res	Gr									
1	Osmen O.Mustafa B. Osman	Ziraatçı	148	16	30	3	60	8	2	16	76	50	3	79	15	684	342	1026	4	32			15	102,5	5	12	13	16,5	3	30	10	7,5	1	20	2	100	4	3		4	2	1	15					1014,5								
2	Çavuş Seyyid O. Emin B.Osman	Ziraatçı	110	6	30	3	22,5	4	2	8	30,5	20	1	21,5	10	275	137,5	412,5	2	16			6	25	10	23,5																							340							
3	Menle Ömer O.Mustafa B. Ali	Ziraatçı	100	8	30	3	30	6	2	12	42			42	10	380	190	570	2	8					2	5		1	10																				403							
4	Menle Ömer O.Ebubekir B.Ali	Ziraatçı	70	8	30	3	30	6	2	12	42			42	10	380	190	570	2	16																													396							
5	Menle Ömer O. Mehmet B. Ali	Ziraatçı	103	8	30	3	30	6	2	12	42			42	10	380	190	570	1	8																													388							
6	Dell Mustafa O. Abdah B.Mustafa	Ziraatçı	150	16	30	3	60	16	2	32	92			92	15	828	414	1242	1	8			5	20,5	1	2,5		2	2				3	3	2	100	4	2											1009							
7	Kılavuz O. Memiş B. Yusuf	Ziraatçı	128	12	30	3	45	6	2	12	57			57	12	513	256,5	769,5	4	32					3	7							3	30													582									
8	Dellce O. Mehmet B. Memiş	Ziraatçı	25	5	30	3	19	3	2	6	25			25	8	225	112,5	337,5	1	8																													233							
9	Canbez O. Mahmut B.Mehmet	Ziraatçı	318	40	30	3	150	16	2	32	152	130	8	160	35	1638	819	2457	6	48	1	16	80	335	10	23,5	40	50	3	300			3	30	3	150	4	6		5	2	3	50						2510,5							
10	Kul Ođlan O. İsmail B. İsmail	Ziraatçı	210	16	30	3	60	8	2	16	76	60	4	80	15	684	342	1000	6	48			40	165	8	19	10	12,5						1	50	4	2	1										980								
11	Topal O.Mustafa B. Ali	Ziraatçı	55	6	30	3	22,5	4	2	8	30,5			30,5	8	375	187,5	562,5	1	8			6	25																								408								
12	Topal O. Ali B. Ali	Ziraatçı	25	4	30	3	15	2	2	4	19			19	6	170	85	255																													200	Çoban	370							
13	Kılavuz O. Hasan B. Yusuf	Amele	15																																													230								
14	Ömer Bekirli O. Mehmet B. İsmail	Ziraatçı	25	4	30	3	15	1	2	2	17			17	6	153	76,5	229,5	2	16																												170								
15	Kurra O.İmam İsmail Efendi B. Hasan	İmam																	1	8																												258								
16	Hacı Seyyid O. Seyyid Mehmet B. Osman		25																																													250								
17	Türkmen O. Menle Ebubekir B. Bekir		25																2	16					8	19																						35								
18	KelHüseyin O. Köse İsmail B. Hüseyin	Ziraatçı	210	16	30	3	60	16	2	32	92	30	2	94	16	630	315	945	3	24			16	66	4	9,5	10	12,5																						753						
18	TOPLAM		1742	165	420	42	618	102	28	204	763	290	18	801	178	7316	3657,5	10948,5	38	286	1	16	168	739	51	121	73	91,5	9	342	10	7,5	10	83	8	400	45	16	13	16	17	14	93	450					10330							

Toplam Temettuatı: 10.306 Gr

Toplam Vergisi: 1.729 Gr

9/11

EK-63

مکتوبه درین باره بمقام عالی
اعمال درین باره در تاریخ ۱۱/۹/۱۳۰۵
کلیه کتب و اسناد

ایضا
رقبته

قره دروزه گنجه طابقت ارضی و در حدود امدان و ارض و غیره

مبارک	مبارک	مبارک	مبارک	مبارک	مبارک
۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰

مکتوبه درین باره بمقام عالی
اعمال درین باره در تاریخ ۱۱/۹/۱۳۰۵
کلیه کتب و اسناد

ایضا
رقبته

قره دروزه گنجه طابقت ارضی و در حدود امدان و ارض و غیره

مبارک	مبارک	مبارک	مبارک	مبارک	مبارک
۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰

مکتوبه درین باره بمقام عالی
اعمال درین باره در تاریخ ۱۱/۹/۱۳۰۵
کلیه کتب و اسناد

ایضا
رقبته

قره دروزه گنجه طابقت ارضی و در حدود امدان و ارض و غیره

مبارک	مبارک	مبارک	مبارک	مبارک	مبارک	مبارک	مبارک
۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰

مکتوبه درین باره بمقام عالی
اعمال درین باره در تاریخ ۱۱/۹/۱۳۰۵
کلیه کتب و اسناد

ایضا
رقبته

قره دروزه گنجه طابقت ارضی و در حدود امدان و ارض و غیره

نزدیک وکیل نرس

فرد و بزرگ سکته سینه که در این محله به نام املاک و اراضی و غیره

فرد و بزرگ	سکته سینه	که در این محله	به نام املاک و اراضی و غیره
فرد و بزرگ	سکته سینه	که در این محله	به نام املاک و اراضی و غیره

نزدیک وکیل نرس

فرد و بزرگ سکته سینه که در این محله به نام املاک و اراضی و غیره

فرد و بزرگ	سکته سینه	که در این محله	به نام املاک و اراضی و غیره
فرد و بزرگ	سکته سینه	که در این محله	به نام املاک و اراضی و غیره

۱۶

نزدیک وکیل نرس

فرد و بزرگ سکته سینه که در این محله به نام املاک و اراضی و غیره

فرد و بزرگ	سکته سینه	که در این محله	به نام املاک و اراضی و غیره
فرد و بزرگ	سکته سینه	که در این محله	به نام املاک و اراضی و غیره

